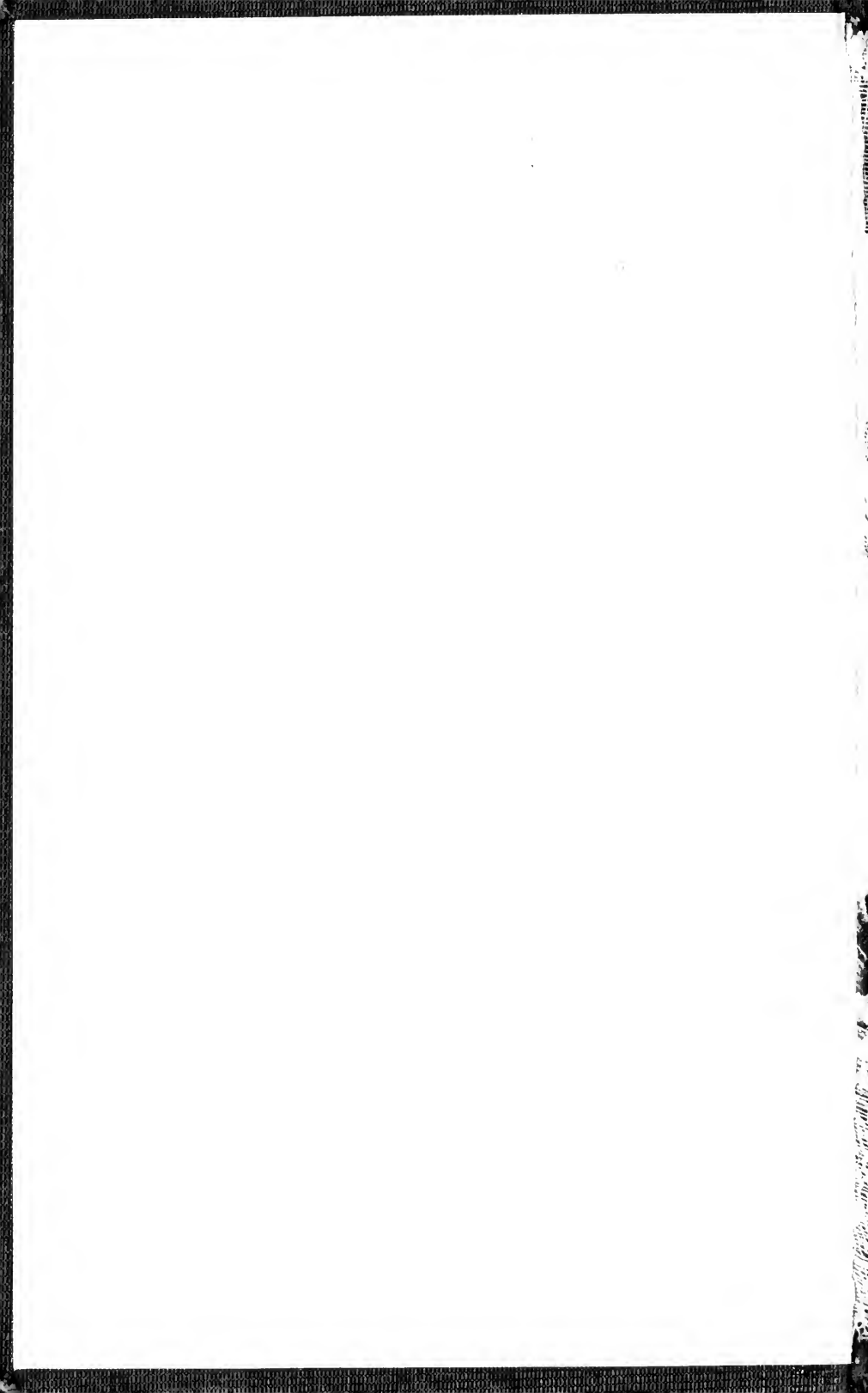

3 1761 04126 1405

ITALICI

ILIAS LATINA

COULOMMERS. — TYP. P. BRODARD ET GALLOIS.

ITALICI
ILIAS LATINA

EDIDIT, PRAEFATUS EST,
APPARATU CRITICO ET INDICE LOCUPLETE
INSTRUXIT

FRIDERICUS PLESSIS

PARIS
LIBRAIRIE HACHETTE ET Cie
79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

—
1885

7354
14/11/90

PATRIS CARISSIMI

PIIS MANIBUS

SACRUM

DE ITALICI

ILIADE LATINA

PROOEMIUM

Quid in hoc libello spectaverim, paucis verbis monebo.

Exstat Ilias hexametris latinis contracta, cui falsus saepe inscribitur titulus *Homerus latinus* vel *Pindarus Thebanus*, medio quod dicitur aevo in scholis praelecta, nunc etiam haud raro a viris doctis laudata, sive rei metricae ergo, sive quoniam inter tot Homeri translationes latinas haec una invidiam temporis integra evicit.

Id quidem ex ἀρχαίων/ῶν duobus, quibus Epitoma initium et finem capit, certe conficitur poetam nomine Italicum fuisse. Nec minus constat e re metrica et grammatica, nec non e versibus 899-902, 236, 483, carmen primo post Christum natum saeculo, Nerone nondum mortuo, conscriptum esse. Quae vero cum non ita dudum proposita sint, neque ex omni parte feliciter adhuc tractata, de iis haud alienum duxi ita rursus inquirere ut quod rectum esse videbatur, recta quoque via aperiatur et spes eludat confutationis, sintque in promptu varia opinionum commenta ac rationes quibus adducti viri doctissimi tantos in errores olim inciderint.

Italicum nostrum, qui non idem, mea sententia, ac Silius Punicorum scriptor, sed grammaticus fuit non

alioqui notus, ingenii dotibus sane parum valuisse, neque tamen omni judicii elegantia orbatum esse cum plerisque consentio. Ut melius intellegas quem inter Romanos qui carmina Homerica latine reddiderint locum ille obtinuerit, in secundae partis priore capite quid antea in ea re temptatum sit, breviter commemorandum esse ac judicandum existimavi. In ipso autem Italici libro nos diutius commorari decebat : de finibus carminis, de Vergiliana Ovidianaque imitatione, de erroribus et vitiis, de ratione quam noster contrahendo secutus sit, de consilio quod sibi proposuerit, invenies et quae ab aliis jam instituta sunt et quae ipse, Italici familiaritate usus, repperi. Cum autem *Hiadem* latinam ad usum scholarum conditam esse fere omnes et omnia fateantur, equidem quid a nobis, aequum ferentibus judicium, expectari debeat, recte definire conatus sum : scilicet opus Italici quaecumque prorsus contemnendum esse nego, quia perpetua orationis et metri sinceritate, passim venustate quadam et munditiis enitet, neque ea in ludis parvi pretii habenda sunt.

Ceterum, si carmen revolves, tu, lector doctissime, quid sentiendum sit videbis; judicii haec sunt tui potius quam mei. Itaque, postquam in tertia parte de libris aut manu scriptis aut impressis et de falsa quae est Pindarus inscriptione disserui, textum tibi dedi, diligentissime prout res ferebat emendatum. Integram tredecim codicum varietatem, excerptas e tribus aliis ineditas lectiones, plenioris messis non data facultate, sedulo notavi. In locis aperte corruptis quaedam meo Marte scribere ausus sum. Denique indicem adieci locupletem qui totam carminis materiam cogit quoque perlustrato quibus in rebus ab Homero Italicus recessit statim deprehendere potes.

Antequam rem aggrediar, non possum quin meritas gratias agam viris doctis qui mihi varia auxilia et benevolentiae quasi stimulos adhibuerunt : clarissimo professori E. Benoist, qui parandi hujus libelli auctor mihi suaviorque exstitit et ejus disciplina me fruitum esse gloriator; Ludovico Havet, ejus ingenium et diligentia quantum et quam egregie me juverint e multis cum disputationis tum apparatus critici locis ita constat ut, opellam meam si quid novi commendet, illi imprimis tribuendum sit; Paulo Thomas Gandavensi et Ludovico Duvau qui, cum maximis occupationibus essent implicati, sibi tamen eam provinciam amicissime susceperunt ut mihi subsidiorum criticorum copiam facerent. Itaque illos omnes multum mihi profuisse pio ac laeto animo profiteor.

PARS PRIMA

CAPUT I

QUO NOMINE NOSTER FUERIT

Παραπρωτόδους duas, ex quibus, codicum lectione paululum immutata, *Italicus* nomen et verbum *scripsit* elu-
cerent, alteram in carminis nostri initio (v. 1-8), alteram
in fine (v. 1063-1070) Franciscus Buecheler princeps ani-
madvertit. Aemilius Baehrens secutus est qui, cum anno
1881 carmen ederet, nomen Italici, veterum recentiorumque
ausus deserere vestigia, libello inscribere non dubitavit.

Quid sit de nomine, vir doctus optime iudicavit; qua
ratione παραπρωτόδους ambae efficiantur, minus recte. Sei-
licet a me impetrare nullo pacto potui ut, Baehrensio duce,
Ut primum v. 7 reciperem, verbaque *Ex quo*, quae, libris
manu scriptis tradita, incipiente versu legimus, e textu
eicerem; nimis repugnat versus 6 Homericæ Iliadis :

ἔξ οὗ δὴ τὰ πρόττα διαστήτην ἐρίσαντε.

At mihi laboranti et jam in incerto (perperam, ut mox
videbis) habenti Italicumne illum, fortasse nil nisi nomen et
umbram, sequi pergerem an aliam viam meditarer, sue-
currit acutissimum Haveti ingenium. Cum enim versum 7,
ab Ermenrico in epistula ad Grimoldum quem ad modum

laudatur, verbum *Protulerunt* incipit, Lud. Havet glossam hic latere statim deprehendit vocemque censuit in duas distinguendam esse, *pro* videlicet et *tulerunt* : quae, ad verbum quoddam, re unum sonans, sed insolitum minusve frequentatum aut saltem quod tale librario semidocto videretur, explanandum in veteris exemplaris margine adscriptae, inde in textum pro genuina lectione irruerint. Quidnam autem evanuerit dum Lud. Havet quaerit, aliud una vitium in fine versus reperit, id quod est *pugnās*, vulgo traditum, nihil nisi commentum esse veramque e voce *turmas*, apud eundem Ermenricum reperta, lectionem pendere. Sic *Volverunt* — *turbas* feliciter vir doctissimus coniecit, ut verius dicam reposuit. Unde fit ITALICVS.

Neque minus in altero $\pi\alpha\rho\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\chi\acute{\iota}\varsigma$ restituendo, quo carmen clauditur, Haveti sollertia profuit. Difficultatem movebat versus 1065 : quem in codicibus ab littera Q incipientem, cum propter $\pi\alpha\rho\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\chi\acute{\iota}\delta\alpha$ R desideretur, mendo laborare haud imprudenter pro certo habebis. Cave autem, voce *remis* a fine usque in initium trajecta, Bachrensii remedio assentiaris. Ubi ego primum, nisus lectione codicis Sante-niani *Ultima*, dum poetae mecum reputabam properantem cursum, *Raptim* conieceram, Lud. Havet aequo Jove scribendum *Raris* satius duxit. Tenemus nunc verbum SCRIPSIT.

Postquam Lud. Havet versus 7 et 1065 tam enucleate emendaverit, carmen nostrum ab Italico quodam conditum esse nemo, opinor, nisi inexpectatis iisque futissimis fretus subsidiis, possit infitiari. Itaque ne Hertzio quidem morem geremus qui in versu septimo incipiente voces *Ex quo* retinet nonumque ita deformat ut, verbis *Quis deus hos* verbo *ira* praeposito, littera I prima constet, inde *Italice Sili* $\pi\alpha\rho\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\chi\acute{\iota}\varsigma$ expromatur opusque Silio Italico dicatum, non ab Italico scriptum habeas. Sed obstat, ut alia mittam, $\pi\alpha\rho\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\chi\acute{\iota}\varsigma$ posterior *scripsit*, quae casum nominativum in priore requirit, non vocativum.

CAPUT II

QUO TEMPORE EPITOMAM SCRIPSERIT

Quod si de tempore nunc anquiramus quo Iliadem suam noster confecerit, jam primum minime probandum est quod e versiculis quibusdam codici Santeniano subiectis eruere contendit Henricus Weytingh ¹. Ili versus sunt :

Pindarus hunc secum trans pontum uexit Homerum;
Sed argumentum dedit esse poeta latinum.

Quae male latina ac vere claudicantia cum Weytingh notavisset iisdemque auctoritatem et significationem majorem aequo tribuisset, Josephi Iseani, monachi Angli qui saeculo undecimo vel duodecimo Exoniae florebat librosque de bello Trojano sex composuerat, nostrum, Pindarum nomine, « si non aequalem at gentilem fuisse » vir doctus, haud herele divinitus, excogitavit. Contra Pindarum nomen, cujus de origine vide infra p. m, c. 2, quando quidem nostrum appellandum esse Italicum extra omnem dubitationis aleam posuimus, niti supervacaneum est : liceat nobis de aetate cui Weytingh carmen assignavit pauca disserere.

1. INCERTI AUCTORIS (VULGO PINDARI THEBANI) EPITOME ILIADIS HOMERICAЕ, c recensione et cum notis Theodori van Kooten, edidit, praefatus est suasque animadversiones adjecit Henricus Weytingh. Lugduni Batavorum et Amstelaedami, 1809; in praefatione, p. xii.

Miror hominem non illitteratum tali ratiuncula opus in quo nihil inest quod ab antiquitate alienum arguat poetam, ab antiquitate abjudicare voluisse, omninoque hic assentior Luciano Mueller¹, versiculos illos censenti fluctibus potius qui Dyrrachio separant Brundusium allusisse quam mari quod inter Dubras et Caletum spumescit. Ut omittam alia quibus refellitur Weytingh, Homeri carmina medio quod vocatur aevo cognita esse vir doctus inepte sane putabat. Adde huc in epistula, circa annum 850 scripta, versum septimum carminis nostri ab Ermenrico Ellwangenienti laudatum esse.

Ceterum, cum Weytingh ea quae coniecit non quasi ex tripode adferat, sed paucis verbis et modestissime, neque ab ullo postea, quod sciam, probatus sit, illum diutius impugnare non mihi in animo est.

Neque majorem vim habet, quamvis non admodum absurdum videatur, id quod semel atque iterum, nunc Pentadii nomine, nunc Avieni projecto, J. Christianus Wernsdorf demonstrare conatus est, Iiadis Epitomam latinam quarto post Chr. natum incunty sacculo vel tertio exeunty adscribendam esse². Quam falsa ac perversa sit haec sententia, e re metrica satis constat, neque fefellit Lucianum Mueller, hominem lynceis in arte metrica oculis praeditum, eni multum debent latini fere omnes poetae, noster, ut infra videbimus, plurimum.

Itaque, ut de elisione primum quaeramus, haec notanda sunt.

Cum quisque poetarum maxime providerit ne vel in gravi syllaba iambica vox elidatur, invenimus Italicum hanc normam fideliter servasse, Avienum contra sexies in carmine, quod *Descriptio orbis terrae* vel *Periegesis* inscri-

1. *Ueber den Auszug aus der Ilias den sogenannten Pindarus Thebanus*, von LUCIAN MUELLER, Berlin, 1857; in praefatione, p. vii.

2. WERNSDORF, *Poet. lat. min.*, t. IV, pars 2, p. 549 sqq.; t. III, p. 260 sqq.

bitur, neglexisse. Dimitte, si placet, versus 394, 693, 1232, in quibus excusationem habent iambica quae in pyrrichia omni tempore convertere licuit; dimitte versum 1389, in quo apocope potius quam synaloephe (*manust*) exoriri videtur: restant utique versus 550 (*humo et*) et 1380 (*jugi exstantis*).

Vide nunc in *Ora maritima*: 3, *capi ut valeret*; 20, *tuo esse*; 465, *diu incolis*; 625, *stili immorantis*.

Sed etiam creticum in brevi elisum, a quo synaloephes genere Avienum videmus non abstinuisse, ut apud optimum quemque poetam in hexametris dactylicis ¹, ita apud nostrum nusquam reperitur. Immo erravit Lucianus Mueller ² cum diceret Avienum creticorum elisione pede primo et quinto semel vel bis tantum usum esse: quater enim in Periegesi creticam vocem *insulae* poeta elidere non veritus est (v. 624, 712, 734, 803).

Dein, in fine hexametri, Italicus polysyllabam vocem, et graecum quidem propriumque nomen (750, *Iphidamanta*) semel tantum collocavit; monosyllabam haud encliticam, praecedente plus quam monosyllaba, nullam admisit. Quod longe secus est apud Avienum. Vide in Periegesi: 4, *omne animantum*; 9, *Oceanumque*; 19, *insinuat vis*; 90, *porrigiturque*; 104, *principiumque*; 311, *Italidum vi*; 318, *erigiturque*; 391, *tellure agitantes*; 723, *sedes animarum*; 863, *pubem populorum*; 1255, *degunt regionum*. Mitto versum 574 quia in graecum nomen cadit: *degunt Erymanthum*.

Jam, ut ad alia transeamus, cum in vocabulis in *o* exeuntibus, iambicis quibusdam cum nonnullis creticis ac paucissimis aliis exceptis, poetae Augusto aequales ultimam syllabam non corripiant idque pariter ab Italici consuetudine sit alienum, Avienus contra Pentadiusque, more

1. Praeter Horatium, in Satiris.

2. *De re metrica*, p. 286.

aetatis qua vixerunt, ab hac correptione non satis abhorrent. Invenies enim apud Avienum in *Periegesi* : 263, *ergo solum*; 299, *ergo modi*; 358, *ergo tibi*; 954, *virgo locans*. Neque praetermittamus quae, quamvis sint iambica, parum placent, 176, *draco*; 1047, *dato*. Adde illud Pentadii notum *Sentio, fugit hiems*.

Praeterea, Avieni saeculo aut circa, qua tempestate litterae latinae jandiu ad occasum vergebant, in nominibus graecis syllabas breves producere, longas corripere interdum licentius ansi sunt poetae¹. Quod vitium non vitaverunt, cum Avieno, Ausonius, Prudentius, Sidonius Apollinaris, alii. Nihil autem simile in Iliadis Epitoma nostra occurrit; nullus error offendit. At vide apud Avienum, in *Periegesi* : 129, *Pachyni*; 569, *Triphylis*; 635, *Pachynus*; 662, 663, *Coreyra* (ter in duobus his versibus falsa quantitate nomen usurpavit poeta); 693, *Abydus*. Adde haec in *Ora maritima* : 43, *Hellanicus*; 421, *Libyphoenices*. Quibus in nominibus cunctis correpta adhibetur paenultima: in his autem, producta : in *Periegesi*, 679, *Salamis*; 1013 (fortasse quidem locus a librariis corruptus est) *Cragus*.

Wernsdorf igitur id quod cavendum erat non cavisse satis perspicue videtur : perscrutari videlicet omnia Italici circa artem metricam placita non necesse erat; verum enim vero, si tantummodo quaestionem vir doctus leviter attigisset, se nimio indulsisse ingenio statim vidisset, nec quarto saeculo carmen tribuisset. Itaque, Wernsdorfiana sententia rejecta, aliam rationem quaeramus.

Quod si apud Italicum atque apud elegantissimum quemque primi post Chr. n. saeculi eadem reperitur artis me-

1. Cf. LUCIAN. MUELLER, *De re metrica*, p. 356 sq. — Vide etiam, in Ausonii editione, quam nuper Monumentis Germaniae historicis CAROLUS SCHENKL inseruit, indicem grammaticae elocutionis et rei metricae, ubi invenies Darios, Stymphalidas, Sicaniae, Citheron, Clytemestra (*sic*), Peliaden, Phidiae, Syracusi, Acyn-dinos, Diogenes, Dryadia, falsa quantitate notata. — Nec non apud Prudentium reperiuntur, corrupta quantitate, Chelidoni, Asclepiades, Socratem, Euripidis, etc.

tricae sinceritas, reliquum est ut inquiramus an forte quicquam ab illius aetatis sermone insuetum in carmine nostro Iliaco displiceat. Si nihil ejus modi incidit, quid obstat quominus primo saeculo Epitomam assignemus? Principe Lachmanno ¹ istam viam monstrante, feliciter progressus est Lucianus Mueller ²; quorum auctoritatem nuperrime etiam sua auctoritate communivit Aemilius Baehrens ³.

Equidem, postquam pro viribus diligenter indagavi quas voces noster adhibuerit, quem in ordinem redegerit, quibus modis conjunxerit, illis doctissimis viris non vereor assentiri. Verbum quidem *rimare*, quod redolet vetus quoddam atque ab optima latini sermonis aetate insuetum, Bernhardtio ⁴ suspicionis aliquid movisse videtur. Sic enim versum 456 legimus :

Undique rimabant inimico corpora ferro.

Cum autem verbum deponens *rimari* Vergilius, Ovidius, alii postea usurparent, figura quae est *rimare* apud antiquiores obtinet. Vide haec Pacuvii, v. 71, p. 85, O. Ribb., ed. alt., ap. Non., 382, 7 :

Cum incultos pervestigans rimarem sinus.

v. 203, p. 101, O. Ribb., ap. Non., 382, 8 :

Aut stagnorum umidorum rimarem loca.

Adde incerti tragici poetae hunc versum, quem codex Festi ut sequitur exhibet (O. Ribb., v. 83, p. 246) :

Et ego ibo ut latebras ruspans rimeram aptimas,

1. Klein. Schrift., II, 161.

2. Ueber den Ausz. der Ilias, in praefatione.

3. BAEHRENS, Poet. lat. min., t. III, praefat., p. 3. — Cf. MAURICH HAUPTII Opuscula, t. II, p. 163.

4. Grundriss der roem. liter., editio quinta, p. 523 (§ 84, n. 394).

ubi *rimer maritimas*, Scaligero auctore, a Ribbeckio receptum est; Lucianus autem Mueller *rimer optimas* vel *rimem aptissimas*, nescio an melius, coniecit.

Exinde verbum *rimare* quod ceteroquin inter latina Priscianus recensabat¹, apud quosdam saeculi quarti et quinti scriptores rursus exstat, cum jam deterior esset litterarum romanarum condicio : nam Julius Valerius *rimabam* scripsit, nec non Sidonius Apollinaris in septimi libri epistula secunda² *rimatis* participio ita usus est ut passive id accipiendum sit.

At vero, si Lachmannum audire volumus³, poeta melioris aetatis unus quidem invenitur qui formae ejusdem subministret exemplum : scilicet apud Phaedrum in III, 10, 49, neque cum Dresslero *limasset* scribendum, neque Bentejo auctore *rimatus*, sed *rimasset* potissimum doctissimus vir contendit. Lachmannum, inquit, mihi praebes, non Phaedrum. Non ego infitior : etsi Lachmannum feliciter hoc emendavisse cum Luciano Mueller pace tua arbitror. Phaedri tamen auctoritatem, quippe in re incertam, si placet, reice : non inde prorsus sequitur ut a primo post Chr. n. saeculo Iliadis Epitomam nos abjudicare liceat. Non tanti est verbum unicum quo praeterea, ut supra vidimus, usi sunt quondam scriptores haud ignobiles. Quid? cum Homeri carmina a primis rei publicae temporibus legerentur, tractarentur, latine redderentur, cur non verum, ab aliquo vetere poeta Iliadis interprete conscriptum, Italicum, si non ex toto, saltem ex parte in usum suum hoc loco convertisset? Equidem eo vehementius suspicor Italicum hic ab antiquiore interprete verbum *rimabant* adseivisse quod, lingua latina jam tum a pristino nitore paulum recedente, prisca verbi *rimare* species, ab aurea aetate, ut videtur,

1. PRISCIANUS, Hertz, vol. I, p. 396, 20.

2. Haec epistula septima est libri secundi in Eugenii Baret editione, Parisiis, 1879.

3. In *Lucretium commentarius*, III, 11.

aliena, posteriores vero apud scriptores mox reditura, forsitan in loquendi consuetudinem coepisset reverti, neque propterea nostrum satis offendisset.

Itaque perlustranti carmen nostrum Homericum nullae mihi ab aetate quam diximus illud abjudicandi causae graves seriaeque apparent. Praeterea, quando quidem non solum Vergilii Ovidiique circa elocutionem et artem metricam vestigiis Italicus ingreditur, sed etiam eorundem multa, praesertim ab Aeneidis ac Metamorphoseon libris, mutuantur, non antequam praeclara illa opera jandudum in volgus elata sunt, opus suum condere potuit. Neque vero post Neronis mortem, ratione ex ipso carmine petita, si versus 899-902 respicies, conscriptam Epitomam judicabis. De Aenea, non viribus aequis Achilli occurrente, res agitur; sic pergit poeta :

Quem nisi servasset magnarum rector aquarum
Ut profugus latiis Trojam repararet in arvis
Augustumque genus claris submitteret astris,
Non pulcræ gentis nobis mansisset origo ¹.

Cf. cum v. 236 :

Et sacer Aeneas, Veneris certissima proles.

Denique, cum v. 483 :

Emicat interea Veneris pulcherrima proles.

Quae dum domus Aeneae, id est Caesaris, imperium tenebat, qua ratione, quo consilio Italicus scripserit, facil-

1. Locus valde corruptus in libris manu scriptis. Equidem, in secundo versu, pro *lactis* cum Wernsdorfio recepi *latiis*, egregiam emendationem quam, viro docto ignoto debitam, praestitit Petrus Bondam (VAR. LECT., p. 173-174). In tertio, Wernsdorf lectioni codicum *claris*, quam retinimus, fortasse haud perperam, *caeli* substituere ausus est. In quarto, *claræ*, non *pulcræ* quod ego conjeci, codices habent; *caræ*, Kootenio duce, assumpsit Baehrens; nescio an *Italæ*, e Weytinghii sententia, praefendum sit; verum enim vero aut *claris* aut *claræ* tollendum esse minime dubito.

lime cuique intellegitur : agnoscis originem illam gentis Juliae, a Vergilio, Horatio, Propertio, Ovidio decantatam, stirpem ex diis ortam quam jactabant Augustus nepotesque. Vix autem potuit fieri ut, domo Julia cum Nerone exstincta, fabulam nullius jam momenti, immo principi ex alia atque illa quae laudabatur gente edito minime jucundam, noster diligentius memoraret.

Quae omnia si recte perspecta sunt, in illis post Chr. n. annis qui ante duodeseptuagesimum fuerunt Epitomam Iliadis latinam collocari recta jubet rerum aestimatio. Equidem, dum totius carminis habitum intueor, aut fortasse ante Tiberium mortuum, ut Lachmannus censet, aut certe priore dimidiati saeculi parte nondum exacta, illud conditum fuisse vehementer suspicor, ac Phaedro potius quam Lucano Italicum aequalem vixisse.

CAPUT III

NUM SILIUS ITALICUS?

Nunc autem Buechelero ¹ et Munkio ² jam obviam eundum est, qui carmen C. Silio Italico non sine aliqua veritatis specie vindicaverunt. Cum enim Punicorum scriptor, anno post Christum natum quinto et vicesimo natus, uno et centesimo supremum diem, ut notum est, obierit, temporum rationem iis quae supra, si bene disputatum est, introduximus, satis liquet non repugnare. Nam Silium Italicum nullo modo ante obitum Neronis versus composuisse Aemilius Bachrens non mihi prorsus persuasit. Quod ex notissimo illo Martialis epigrammate (VII, 63) vir doctus collegit :

Perpetui numquam moritura volumina Sili
Qui legis et latia carmina digna toga,
Pierios tantum vati placuisse recessus
Credis et Aoniae bacchica sarta comae?
Sacra cothurnati non attingit ante Maronis
Implevit magni quam Ciceronis opus.

Ex quo, si verum fateri volumus, efficitur et cogitur Silium jam magnam aevi partem in forensibus causis trans-

1. *Rheinisches Museum*, t. XXXV, p. 391.

2. MUNK UND SEYFFERT, *Gesch. der roem. Liter.*, Berlin, 1875, t. II, p. 242.

egisse antequam carminibus pangendis operam navam dare inciperet, neque inter illos, qui se ante omnia poetas esse ac Vergilii non tantum adorare sed premere etiam vestigia profitebantur, fama positum esse. Sed quem ad modum concedimus quod concedendum est, ita valde negamus veri simile esse illum ne annis quidem juvenilibus, tirocinii causa, ullos scriptitasse versiculos : praesertim cum eodem tempore neminem Romanorum, qui laudem ingenii doctrinaeque expeteret, ab hoc usu abstinuisse cunctis notum sit. Praeterea, si perspicies quid Silio circa rem metricam atque elocutionem placeat, non multum ab eo nostrum abesse reperies; neque discrepantiis quibusdam, paucis quidem ac levibus, sat probatur, quoniam multi inter poetas, quos enumerare nil attinet, temporum condicione, etiam per unius poematis libros, a se ipsi videntur dissentire.

At vero, quamvis de Silio hic cogitavisse haud omnino ineptum sit, tamen nihil neque in carmine, neque externis in rebus inesse video quod huic suspitioni quicquam addat veri similitudinis. Immo, si Epitoma Iliadis in Silii operibus reponenda sit, jure mireris quod nullum apud veteres hujusce rei testimonium reperimus. Deinceps, Italicum « nobilem Romanum et beatum hominem fuisse, qui carmen illud animi otiique oblectandi causa in secessu ruris sui composuerit », quod Wernsdorfio, de Avieno cogitanti, placuit quodque apte in Silium quoque quadraret, minime equidem censeo. Quam sententiam ut amplectar tantum abest ut Italicus ille, qui carmen Homericum contraxit, ludi quidam magister, fortasse humilis et pauper, mihi fuisse videatur (cf. p. II, c. 2). Silium igitur missum faciamus ¹.

1. Hoc libro jam fere absoluto, in meas manus venit professoris DOERING disputatio, Argentorati a. 1884 edita, cui titulus est *Ueber den Homerus latinus*. Punicorum scriptori Iliadem latinam adscribendam esse vir doctus contendit, multa ille doctrina et ingenio, argumentis autem infirmis, ut mihi videtur, usus. Postquam alios ac Silium Italicos exstitisse confessus est, ad Silium statim recurrit. Sed quam rem gravissimam adfert, rei metricae et orationis quandam

Ceterum, cum nullum de nostro indicium per invidiam temporis innotuerit, cavendum est ne nos inutilia fingamus neve obliviscamur quae nuper in Naevianis Lucianus Mueller bene recantabat : Est etiam quaedam virtus nesciendi.

similitudinem, ne illam quidem satis valere arbitror, cum poetis romanis nunquam religio fuerit quominus aliena verba, immo alienos versus, si non integros, saltem bona ex parte repetitos, sibi sumerent. Ceterum plura inania Doering excitavit : quid refert, quaeso, Epitomae scriptorem his verbis uti : « Vulgus ruit undique », Silium illis : « ruit undique vulgus » ? Epit. script. : « Gentibus Argolicis », Silium : « Argolicis populis » ? Epit. script. : « petunt.. jocunda.. dona quietis », Silium : « haurire sinebant Dona soporiferae noctis » ? (vide Doer., op. cit., p. 39 sqq.).

PARS II

CAPUT I

DE ILLIS QUI APUD ROMANOS USQUE AD NOSTRUM
HOMERI CARMINA LATINE REDDIDERUNT

Jam nunc videndum sit quae apud Romanos usque ad Italicum studia Homerica viguerint ut quid Epitoma valeat rectius aestimemus. Cum autem duo doctissimi viri, Car. Phil. Euler¹, Herm. Walther² in libellis perutilis doctrinae plenis fere omnia ad rem pertinentia luculenter jam disputaverint, brevius eodem munere nos defungi licet remque amplissimam adumbraturos tantum incedere. Neglegemus poetas qui ex Homérico fonte sententiarum quantavis partem petierunt versusque Homeri, vel subtilius redditos, in rem suam passim converterunt; qui cum paene innumeri sint (omnes fere, ut ita dicam, comicis exceptis), tam immensum spatium aequor conficere non nobis in animo est. Sed in eos scriptores, quicumque opus Homeri latine interpretatus est, sive totum carmen, aut integrum ut Odysseam Andronicus, aut contractum ut

1. *De antiquiorum Romanorum studiis Homericis*, Berolini, 1854.

2. *De scriptorum Romanorum usque ad Vergilium studiis Homericis*, Vratislaviae, 1867.

Iliadem noster, sive singulos versus sicut M. Tullium notum est fecisse, reddidit, accuratius nos indagaturi sumus; neque omnia quae Walthero, Eulero, Wernsdorfio, aliis in hac re placuerunt, ea rectissima esse semper iudicabimus.

Primus serie temporis enumeratur Livius Andronicus qui, semi Graecus a Suetonio appellatus ¹, re vera Graecus et gente fuit et ingenio videtur fuisse. Odysseam versu Saturnio integram reddidit perque longam aetatem a pueris romanis legebatur, teste Horatio Epistul. II, 1, 69. Livianae Odysseae fragmenta exstant pauca et mutila : qui liber quod injuria temporis fere ex toto periit, id nescio tamne luctuosum nobis existimandum sit quam Clavelio videtur ²; molestum tamen; etenim, quamvis viro doctissimo non totus assentiar qui laudibus, hercle, amplissimis Andronicum extulit, laud tamen recte judicare opinor rigidos illos censores qui e frustulis, apud grammaticos propter aliquod glossema relatis, Livianum proposito laudabile opus non dubitant condemnare ³. Quam autem malivolum de Andronico sententiam tulerit Flaccus, cum in illum, in versibus epistolae supra laudatae, mansuetis verbis ironia vel urbanitate usus sit, parum in re curro, eadem adductus ratione ac Victorius Clavel, ejus verba liceat hic proferre : « Saepe fit ut opinionem verbis augeant hominum litteratorum factiones; et Flaccus ipse, vir acutissimi judicii, non sine studio esse videtur in illo certamine inter vetustiores recentioresque disputato ⁴. » Gravior quidem judex incedit M. Tullius, romanis veteribus poetis magis, ut notum est, delectatus quam in quem alienae erga Andro-

1. Sueton., *De grammaticis*, 1.

2. VICTORIUS CLAVEL, *De M. T. Cicrone Graecorum interprete*. Parisiis, 1868, p. 8 sq.

3. Livianam interpretationem gravibus vitiis laborare haud ego infitior; Andronicus in aliquot locis Homerici verba ne intellexisse quidem monuit Mommsen (*Hist. rom.*, ab. Alex. transl., t. IV, p. 193, not.).

4. VICTORIUS CLAVEL, *op. citat.*, p. 8, not. 3.

nium mentis suspicio obiciatur; sic autem ille locutus est in Bruto, XVIII, 71: « Odyssia latina est sic tamquam opus aliquod Daedali, et Livianae fabulae non satis dignae quae iterum legantur. » Attamen perlegenti fragmenta Odysseae latinae mihi ortum est nescio quid dissimilis opinionis; inveni quaedam diligenter ad verbum expressa, quaedam, licet subtilia minus, Homeri ingenuitate haud nimis indigna ¹:

Hom., Odyss., I, 1:

Virum mihi, Camena, insece versutum

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον.

Hom., Odyss., VI, 142:

Utum genua amploctens virginem oraret

Ἢ γούνων λίσσοιτο λαβὼν ἐδώπιδα κόρυην.

Hom., Odyss., XXII, 82:

At celer hasta perrumpit pectora ferro ²

Ἴδὼν ἀποπροΐεις ῥάλλε στήθος περὶ ἄμαζδον

ἐν δέ οἱ ἤπατι πῆξε θοδὼν βέλος.

Adice nunc Livium Saturnio usum esse, et quid ad hexametrum reddendum versus ille habeat incommodi reputa; adice linguae latinae asperitatem nondum emollitam fuisse; longum autem opus, novum, periculosum; atque, his omnibus perpensis, non tam in poetae infirmitatem quam in infantiam poeticae orationis, quae illi aetati propria erat, censebis culpam reiciendam esse.

In singulis quidem Livium Andronicum ab Homero non recessisse jam Hermannus Walther monuit. Ceterum quod

1. Textum profero quem rationibus metricis in libro *de Saturnio latinorum versu*, Parisiis, 1880, doctissime restituit Ludovicus Havet.

2. Vulgo traditur: *At celer hasta volans perrumpit pectora ferro*, qui fit hexameter dactylicus; non recte; locum sanavit Lud. Havet.

Niebulhrius temere asseverat, Livium Odysseam non ex toto in latinum sermonem vertisse, sed tantum contraxisse, nulla est causa cur tam infirma sententia haereamus; cf. apud Walth., p. 6 et 7. At Herm. Walther ipse erravit, cum e tribus fragmentis quibus Niebulhrius nisus vix in Odyssea quicquam tale sonans reperiri contendit, ille non viderit unum plane removendum esse; scilicet his Livianis *Nexabant multa inter se flexu nodum dubio* in Odyssea libri VIII versus 264 satis respondet. Quod jam notaverat vir clarissimus Aemilius Egger ¹.

Nunc, opinor, appellandus est Cn. Matius quem Caesari aequalem Scaliger frustra contendit, antea autem floruisse Walther evicit; etenim in versibus qui exstant formae inveniuntur quas jam Varro obsoletas adnotavit ². Iliadem Matius heroico versu latine reddidit. Quanti aestimanda sit interpretatio non facile dixerimus; Gellius Matium doctum virum ³, virum eruditum ⁴ praedicat, nec displicent hexametri qui supersunt; haud tamen mihi tantum sumo ut laudibus eos extollam; ipse iudicabis. Vide jam primum apud Varronem, de Ling. lat., VII, 96 :

Obsceni interpretes funestique ominis auctor,

quibus verbis vix dubitat Walther quin Matius reddiderit Iliad. I, 406 :

Μάντι κελῶν, οὐ πόποτε μοι τὸ κρήρυον εἶπες.

Ad XI, 4, Scaliger referebat; C. O. Mueller de I, 62 haud

1. AEM. EGGER, *Latini sermonis vetustioris reliquiae selectae*, p. 119. — Ad *Odys.* VIII, 480 Livianum versum Ludovicus Havet refert; vide *de Saturnio*, p. 428.

2. Cf. WALTHER., *op. citat.*, p. 42.

3. A. GELL., *Noct. att.*, VII (VI), 6, 5.

4. A. GELL., *Noct. att.*, XV, 23, 4.

feliciter cogitavit; neque rectius Euler de V, 742, vel XVII, 547.

Etiam apud Varronem, VII, 95 :

Corpora Grajorum maerebat mandier igni.

Quem versum Scaliger ad VII, 428 refert; mire, eum hoc loco de Priamo Trojanisque agatur. Satius cum I, 56 collatus est :

Κήδετο γὰρ Δαναῶν, ὅτι ῥα θνήσκοντες ὄρεῖτο.

Reperimus nunc apud Gellium, Noct. att., VII (VI), 6, 5, hunc Matii versum :

Dum dat vincendi praepes Victoria palmam.

Gellius dicit : « in secundo Iliadis » ; sed in hoc libro eum nil tale reperiatur, Scaliger eum Iliad. VII, 291-292 comparat, Walther eum XVI, 87. Neuter probandus est. Equidem arbitror non Gellium erravisse, sed Matium hic et aliis locis ab Homero recessisse.

Etiam apud Gellium, Noct. att., IX, 14, 14-15 : « Cn. Matius in Iliadis XXI :

Altera pars aciei vitassent fluminis undas.

« Idem Matius in XIII :

An manet speciei simulacrum in morte silentum. »

Prior ad Iliad. XXI, 4 sqq. veri similiter spectat; alter, si XXIII pro XIII legimus, fortasse ad XXIII, 104-105: incertum est.

Diomedes, I, 345 K : « Cn. Matius in XX Iliadis :

Ille hietans herbam moribundus detinet ore. »

Scaliger hoc ad Iliad. XXII, 403 respicere docet; sed Walther hoc Homericum illud ὁδὸς ἐλπίσιν ὁδὸς expressum esse suspicatur.

Priscianus, VII, p. 334 Htz : « Cn. Matius in Iliade :

celerissimus advolat Hector, »

quae verba referemus cum Walthero ad Iliad. VII 4 : ἐξέστρωτο χαλιδίμος Ἑκτωρ, potius quam cum Scaligero ad XII, 462 : ὁ δ' ἄρ' ἔσθορε χαλιδίμος Ἑκτωρ.

Denique vide apud Charisium, l. I, 117 K, ubi Cn. Matius, Iliad. XV, *acrum* pro *acrem* dixisse traditur.

Jam, si liceat nobis aliquid de his omnibus concludere, Iliadem integram a Cn. Matio hexametris non sine quodam nitore censebimus neque verbo ad verbum, sed potius magna cum libertate conatuque haud infelici ut numerosis versibus aures latinas permulceret.

At nunc de Ninnio Crasso rem agamus, qui videtur Furio Bibaculo aequalis fuisse Iliademque ex toto versibus hexametris fertur latine reddidisse. Tres modo exstant, duo tantum integri, unus mancus. Apud Nonium. s. v. *fite* : « Crassus, lib. XVI Iliados :

socii nunc fite viri. »

cum Iliad. V, 529 : ὦ φίλοι, ἀνέρες ἔστε, Walther comparat. Apud Priscianum, X, p. 503 Htz : « Ninnius in Iliadis secundo :

Fecundo penetrat penitus thalamoque potitur. »

Respicit satis ad Iliad., III, 447 : ἦ ῥα, καὶ ἦρ' ἔλ' ἰσθδ' ἐκ νύκτων.
Ibid., IX, p. 478 : « Ninnius Crassus in XXIV Iliadis :

Nam non connivi oculos ego deinde sopore. »

Cf. Iliad. XXIV, 639 :

Ἄλλ' αἰεὶ στενάχῳ καὶ κήδεα μῦρ' ἐπέσσω.

Quae fragmenta aliis quidem poetis, quoniam saepissime librarii nomina Naevii, Nonii, Ninnii, Liuii, Laevii alia pro aliis substituerunt, temere assignata Husehke, in comment. de Annio Cimbrio p. 9, Ninnio Crasso jure vindicavit. Ne igitur errorem hic recipias H. Stephani qui versum *Fecundo penetrat penitus potiturque thalamo*, in fragmentis poetarum veterum latinorum anno 1554 editis, p. 224, Naevio adscripsit, nec Scaligeri commentum qui a Laevio Iliadem Cypriam vult scriptam esse¹. Nec non deceptus est Heyne qui, in excursu primo ad secundum Aeneidis librum (p. 387 et 391, not. 2), Naevii Cypriam Iliadem fuisse contendit². Eodem errore laborat Wernsdorf³.

Quid vero de Ninnii Crassi interpretatione sentiendum sit, vix statuere possumus; materia deest. Attamen, prout e tam paucis reliquiis licet coicere, a Walthero, qui inde Ninnii versus ad verba Homerica accurate conformatos fuisse existimat, equidem multum dissentio; neque aliter judicabit qui haec frustula cum graecis versibus sedulo contulerit.

Nunc in censum nostrum cadit M. Tullius qui, etsi Homericum carmen numquam latine totum reddidisse videtur, tamen, cum versus separatim ab aliisque rebus distinctos latine transtulerit, inter eos qui Homerum interpretati sunt locum obtinet, non inter poetas qui ex graeco aliquid alii intextum materiae in usum peculiarem converterint. Ceterum Homeri carminibus quanta Cicero

1. Cf. WEICHERT, *Poetar. latin. reliq.*, p. 86, 87.

2. HEYNE, *Vergil.*, edit. quarta, curavit Ph. Wagner.

3. WERNSDORF, *Poet. lat. min.*, t. IV, pars 2, p. 572.

consuetudine ac familiaritate usus sit quantoque affectu animi eadem amplexus, innumeri ex ipsius operibus loci satis declarant; adeoque lectione Iliadis et Odysseae imbutus erat ut permultos versus hic et illic memoriter laudaret. Itaque minime mirum est si aliquando errore captus est: sic, de Divinatione, II, 30, 63 sq., Agamemnonem loquentem, non Ulixem, ut Homerus Iliad. II, 299, lapsu memoriae induxit; nec non erravit cum in libro, qui erat secundus de Gloria, pro Hectore Ajacem attulit ¹.

Ex Iliade versus quosdam depromptos ac latine redditos apud Ciceronem septies invenimus ², ex Odyssea semel tantum ³; ex hac vero, duos insuper versus a M. Tullio in latinum conversos Augustinus in Civitate Dei nobis tradidit ⁴. Quos omnes utpote notissimos hic proferre mihi quidem non in animo est; in Baiteri et Kayseri editione, t. XI, p. 89 sqq. collecti, facile reperiuntur. Vide etiam egregium, jam supra laudatum, unius e nostratibus, Victorii Clavel, opus de M. Tullio Cicerone Graecorum interprete.

Jam autem si quaerimus quam ratione Tullius Homericæ verba interpretatus sit, hoc munere quadam cum libertate illum functum esse satis videmus: scilicet interdum aut duos versus in unum coegit, aut unum in duos distraxit; neque id fecit, quod Clavelium non fefellit, ex industria, sed potius rei difficultate victus. Ceterum quid ad Homeri vigorem ingeniumque exprimendum Ciceroniana valeat interpretatio, cum facultatem poeticam in summo illo oratore mediocrem, ne dicamus nullam, inesse inter viros doctos

1. Quod GELLIVS notavit, *Noct. att.*, XV, 6.

2. *De divin.*, II, 63 sq. (*Iliad.* II, 229-230); — *Tuscul.*, III, 63 (*Iliad.* VI, 201 sqq.); — *De gloria*, II (*Iliad.* VII, 89-91); *De divin.*, II, 82 (*Iliad.* IX, 236); — *De divin.*, I, 52 (*Iliad.* IX, 363); — *Tuscul.*, III, 18 (*Iliad.* IX, 646 sq.); — *Tuscul.*, III, 65 (*Iliad.* XIX, 226 sq.).

3. *De fin.*, V, 49 (*Odys.*, XII, 184-191).

4. AUGUSTIN., *De civil. Dei*, V, 8 (*Odys.*, XVIII, 136 sq.).

conveniat, ego cum Walthero, qui haec Tulliana laborem puerilem sapere existimat, non acriter contendam; paulo tamen severior, me iudice, in M. Tullium censor est Walther; nam minime injucundos tales versus habeo :

O decus Argolicum, quin puppim flectis, Ulixes,
Auribus ut nostros possis agnoscere cantus!
Nam nemo haec umquam est transvectus caerulea cursu
Quin prius astiterit vocum dulcedine captus;
Post, variis avido satiatum pectore Musis,
Doctior ad patrias lapsus pervenerit oras.
Nos grave certamen belli clademque tenemus
Graecia quam Trojae divino numine vexit
Omniaque e latis rerum vestigia terris.

Cf. cum Hom., Odyss., XII, 184-191 :

Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν, πολύαιν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν,
νῆα κατὰσπῃσον, ἵνα νοῦτέρεην ὅπ' ἀκούσῃς.
Οὐ γάρ πώ τις τῇδε παρήλασε νηὶ μελαίνῃ,
πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὅπ' ἀκοῦσαι,
ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται καὶ πλείονα εἰδώς.
Ἴδμεν γάρ τοι πάνθ', ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρέει
Ἀργεῖοι Τρῳῆές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν.
Ἴδμεν δ' ὅσσα γέννηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Vides graecos octo versus totidem latinis reddi, at in Ciceronianis deesse ingenuitatem et Homericum colorem; non magnopere sensus premi; verba quaedam gratissima esse neglecta, alia parum grata addita : νηῖς μελαίνῃ evanuit; *dulcedo vocum* non tam dulce sonat quam ὅψ μελίγηρυς; iteratum ab Homero ἴδμεν Cicero non iteravit. Haud equidem infitior : attamen latini versus suavitatem quandam olent, neque mihi ineleganter scripti nec doctiore, quam umquam Tullius fuit, poeta indigni videntur; tuque injuria mireris vestigia tanti ducis poetam mediocrem non nisi longo intervallo secutum esse.

Restat ut de Attio Labeone pauca disseramus. Etenim apud Persium, Satir. I, 4, legitur :

Ne mihi Polydamas et Troiades Labeonem
Praetulerint ?

In eadem satira, v. 50 :

non hic est Ilias Atti
Ebria veratro ?

Plura autem nos docet vetus Persii interpres qui ad versum 4 haec adnotabat : « Labeo transtulit Iliada et Odysseam verbum ex verbo, ridicule satis, quod verba potius quam sensum secutus sit. » Mox ad versum 50 : « Attius Labeo poeta indoctus fuit illorum temporum qui Iliadem Homeri versibus foedissime composuit ita ut nec ipse poeta intellexisset nisi helleboro purgaretur. » Denique in epistula, Eliae Vineti ad P. Danielelem data, haec leguntur : « Labeo poeta latinus fuit, ut Fulgentius in libro etymologiarum ait, qui carmen et opus Homericum vertit in latinum et placuit non magis auditoribus quam lectoribus. Ejus versus est :

Crudum manduces Priamum Priamique pisinnos. »

Quantulum fidei Fulgentio tribuendum sit, nemo est qui nesciat. Waltheri tamen in sententiam libens venio, scilicet cum nulla sit causa cur Fulgentium hic commenti arguamus, neque habeamus ullum veri similia coiciendi fundamentum, satius esse interpreti antiquo credere quam inania de Labeone fingere. Hunc igitur versum ridiculum malo poetae non detrahemus :

Crudum manduces Priamum Priamique pisinnos,

quem ad Iliad. IV, 35, respicere perspicuum est :

ὦ μὲν βεβρωθὸς Ἡρίκμον Ἡριάμοιό τε παῖδας ¹.

Haud equidem arbitror hic eodem jure memorandos esse Pompejum Macrum quem Iliacum Naso appellavit ² quemque ab Aemilio Macro Veronense diversum fuisse jandudum monuit Douza, Antonium Rufum ³, Camerinum ⁴, alios ab Ovidio laudatos ⁵. Nam versus Homeri non illi interpretati sunt, at de rebus Trojanis sua et propria condiderunt poemata. Neque aliter se gessit Julius Antonius, triumviri filius, a. 744 consul, qui, ut docet Aëro ad Horat. Carm. IV, 2, 33, « heroico metro Δωδεκάβιβος duodecim libros scripsit egregios. » Itaque nos, ut propositum iter pergamus, veniamus nunc ad Italicum.

1. Quid de Bergkio hic dicamus qui carmen nostrum nil nisi Attii Labeonis opus esse contendit? De hac sententia acerbè judicavit Mauritius Hauptius, *Opusc.*, t. II, p. 163; et quidem, quamquam præter morem suum verbis non satis humanis vir doctissimus utitur, æquum de re ipsa facit judicium; quid enim, rogo, Epitomæ nostræ quæ libros Iliadis breviter (et quosdam brevissime) contractos affert cum opere Labeonis illius qui Iliadem et Odysseam *ad verbum* transtulisse nobis traditur?

2. OVID. *Ex Ponto*, IV, 16, 6 :

Iliacusque Macer sidereusque Pædo.

Ibid., II, 10, 13 (MACRO) :

Tu canis aeterno quicquid restabat Homero

Ne careant summa Troica bella manu.

AMOR. II, 18, 1 sqq. :

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillen

Primaque juratis induis arma viris,

Nos, Macer,...

Quibus ex versibus satis constat Pompejum Macrum non eadem cecinisse quæ Homerus, sed quæ ante Achillem iratum fuerant, scilicet Graeciam arma et naves expedientem, Iliadis, ut ita dicam, prooemium.

3. OVID., *Ex Ponto*, IV, 16, 27.

4. *Ibid.*, 19.

5. Cf. WERNSDORF, *Poet. lat. min.*, t. IV, pars 2, p. 582 sqq.

CAPUT II

QUA RATIONE, QUO INGENIO, QUO CONSIGLIO SCRIPTA SIT
ILIAS LATINA

Quem ad modum in singulis rebus ab Homero noster plurimum recessit, ita in eo quod ad compositionem attinet, magna usus est libertate. Videtur ille primum dubitanter ad opus accessisse, incertus utrum sibi Ilias reddenda esset integra, an summae tantum res, ceteris plane neglectis, tractandae essent. Illud quidem magis placebat, sed hoc viribus aptius. Aut enim vires saepe deficiebant, aut non satis firmas contrahendi leges Italicus sibi statuit. Ne dubites, hanc collationem oculis, quaeso, perlustra :

Liber I	in Iliade	614	versibus constat;	in epitoma	110
II	—	877	—	—	141
III	—	461	—	—	92
IV	—	544	—	—	45
V	—	909	—	—	149
VI	—	529	—	—	37
VII	—	482	—	—	75
VIII	—	565	—	—	36
IX	—	713	—	—	9
X	—	579	—	—	45
XI	—	848	—	—	17
XII	—	471	—	—	14
XIII	—	837	—	—	7

Liber XIV	in Iliade	522	versibus constat; in epitoma	11
XV	—	746	—	15
XVI	—	867	—	31
XVII	—	761	—	3
XVIII	—	617	—	53
XIX et XX	—	927	—	19
XXI	—	611	—	20
XXII	—	515	—	73
XXIII	—	897	—	11
XXIV	—	804	—	56

Deinde, cum nonnulla Italicus aliter narraverit atque Homerus, ejus rei exempla mox proferemus, subnascitur ardua, quae hic silentio non praetermittenda est, quaestio, graecamne ipsam Iliadem an ex antiquis latinis translationibus unam pluresve, non ipsum Homericum opus, ante oculos habuerit. Constat ex aliis fontibus atque ex Homero Italicum quaedam derivasse, incertum autem est utrum graecum textum omnino neglexerit an, Homerum praecipue secutus, tamen fabulas a ceteris decantatas quas meminerit in carmine suo, forsitan cum properaret interdum inscius, receperit. Ut nodum expediamus, nihil subvenit. Equidem suspicor, quantum in ea re conici potest, nostrum, multa occupatione magistrique officiis distentum, subcesivo tempore ¹ carmen per partes, memoria praesertim juvante, scripsisse; et profecto, ut videbis, multo majore Latinorum, Vergilii et Ovidii imprimis, quam Graecorum consuetudine utebatur ². Quicquid id est, in his praecipue Italicus ab Homero recessit :

V. 78. — Homerus narrat I, 188 sqq. Achillem a

1. Cui sententiae id favet quod eadem verba saepius recurrunt : 12 implicuit, 14 implicitus; 14 natae, 21 nata; 14 flevit, 18 fletus, 22 fletibus; 31 sacras, 34 sacros, 40 sacros; 417 nati, 419 nato; 712, 714 manuque; 744 mixtis, 746 mixtus, etc.

2. Quod clarissime elucet in epithetis quae ornantia dicuntur, ad nomina virorum deorumque adjuncta; itaque eas in indice litteris crassioribus ego descripsi.

Minerva, antequam Agamemno Briseidem rapuisset, impeditum esse ne in regem gladium stringeret; noster eadem ponit post ablatam virginem.

V. 151. — Verba quae Nestori hic Italicus tribuit, ab Ulixē in graeco textu emittuntur, II, 300.

V. 372. — Democoon, Priami filius, ab Ulixē in Iliade, IV, 499, ab Agamemnone in Epitoma interficitur.

V. 461. — Italicus saxum, quod Diomedes jaciebat, id fuisse narrat quod non ferrent duodecim juvenes; multo modestius, ut Wernsdorf ait, Homerus, V, 303, de viris duobus hodierni aevi loquebatur.

V. 839. — Apud nostrum Patrocli corpus in castra refert Nestorides; Antilochus autem, Nestoris filius, in graeca Iliade, XVII, 685, tantum mortem amici Achilli nuntiat; referunt corpus Menelaus et Meriones, XVII, 717-722.

V. 855. — Si Italico creditur, Achilles, ut Patroclum ulcisceretur, a matre arma petiit; Homerus, XVIII, 73, nil tale finxit: Thetis sua sponte arma pollicetur.

V. 857. — De Aetna, Vulcani officina, in graeca Iliade nusquam agitur.

V. 1006. — Circa tumulum Patrocli, XXIV, 46, non circa Trojae muros, ut noster cecinit, Hectoris corpus tractum ab Achille Homerus refert.

Jam his praemissis, cum Hectorem circa muros tractum Aetnamque officinam Vulcani in Epitomam ex Aeneide irrupisse facile agnoscas, non dubitabis, etiamsi graeco textu Iliadem nostrum evolvisse arbitraris, quin ille Vergiliū potius ducem quam Homerum sibi elegerit. Reperies comparisonem Maronianam, non Homericam, in versibus 255 sqq.; neque aliter res se habet v. 396. Inde quod supra de latinis Epitomae fontibus diximus quantum confirmetur apparet; clarius etiam rem illustant singuli versus quibus

noster Romanos poetas imitatus est, nonnumquam ad verbum expressit. Haec igitur respice.

A VERGILIO principium.

58.   Dixerat; exarsit subito violentia regis.

Aeneid. XI, 376. Talibus exarsit dictis violentia Turni.

96.   Dixit; at illa leves caeli delapsa per oras.

(*Ab AENEIDIS XI, 593, totus repetitus est.*)

223.   Cum pater ad Priamum mittit Saturnius Irim.

Aeneid. V, 606. Irim de caelo misit Saturnia Juno.

236.   Et sacer Aeneas, Veneris certissima proles.

Aeneid. VI, 322. Anchisa generate, deum certissima proles.

255.   Seque velut viso perterritus angue recepit...

Aeneid. II, 379. Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens...

311.   Ultimus ille dies Paradisi foret.

Aeneid. IX, 758. Ultimus ille dies bello gentique fuisset.

347.   Te Menelae, petens.

Aeneid. V, 840. Te, Palinure, petens.

569.   Terribilemque fugit galeam cristasque comantes.

Aeneid. III, 468. Et conum insignis galeae cristasque comantes...

655.   ..... dextraque potenti

Sustinet auratas aequato pondere lances

[Achivum.

Fataque dura Phrygum casusque expendit

Aeneid. XII, 723. Juppiter ipse duas aequato pondere lances

Sustinet, et fata imponit diversa duorum.

700.   Qui secum tutae sublustri noctis in umbra.

Aeneid. IX, 372. ...sublustri noctis in umbra.

EX OVIDIO :

39. Cur o tua dextera cessat?
Metam., II, 279. Quid o tua fulmina cessant?
298. Non aliter fortes nitida de conjuge tauri...
Metam., IX, 46. Non aliter vidi fortes concurrere tauros.
316. Et secum in thalamos defert testudine cultos.
Metam., II, 737. Pars secreta domus ebore et testudine cultos
 Tres habuit thalamos.
321. Vidi puduitque videre.
 (*Similiter in Metam.*, XIII, 223.)
821. Nam licet ipse suis Mavors te protegat armis.
Metam., VIII, 394. Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis.
872. Oceanumque senem.
 (Cf. *Metam.*, II, 510.)

Ex Ovidio et Vergilio Italicus haec et alia in rem suam convertit; ex Horatio Lucretiove paucissima :

111. Nox erat et toto fulgebant sidera mundo ¹.
 HORAT., *Epod.* 15, 1 : Nox erat et caelo fulgebat luna sereno.
109. Et dapibus divi curant sua corpora largis.
 LUCRET., II, 31. Non magnis opibus jucunde corpora curant.
857. Excitat Aetnaeos calidis fornacibus ignes.
 LUCRET., VI, 681. Flamma foras vastis Aetnae fornacibus efflet.
 (*Adde Aetnae carminis versum 1 :*
 ...ruptisque cavis fornacibus ignes.)

1. *Caelo*, quod legitur in tribus libris manu scriptis (vide Appar. critic.), versus Horatii laudatus prima specie favet; et olim sic legeram. Sed diutius contemplanti sententia mutanda est : vir quidam doctus vocem *caelo* voci *mundo*, versus Horatiani memor, potuit substituere; pro *caelo* autem illud *mundo* huc irrupisse non veri simile est.

Vidisti satis quibus ducibus in versu et elocutione noster se gesserit, quorum in verba juraverit; nunc dicendum est qua ratione argumentum Iliadis persecutus sit, quas res explicuerit, quas aut vix attigerit aut plane omiserit. Nam, modo strigosior eorum, quae cecinit Homerus, pulcherrima nihilo curat, nec quid valeant videtur quidem sensisse; modo copiosior, vel de suo frigidi vel de aliis intempestivi aliquid addit et in molestis descriptionibus versatur.

Cum indagare coepi quas ob causas Ilias latina tantum fastidii legentibus adferat, imprimis id mihi occurrit quod mera bella Italicus narrat « pugnas et caedes, impetus et fugas » ¹, nihil aut fere nihil quod ad pectus et ad intimos animi sensus pertineat. Achilles apud nostrum durus miles furit, minatur, strages facit, at humano corde nihil recogitat, nihil egregium, nihil elatum habet; nusquam de morte sua, ut saepissime in Iliade, ipse loquitur cum tristibus verbis, natura repugnante, fortiter tamen, vincente laudum immensa cupidine; nusquam in Epitoma ingenuum reperies juvenem qui, Patroelo occiso, non Patroelum modo, sua etiam arma ab hoste capta deflet. Ubi Phoenix? senem Italicus ne nominat quidem. Ceterum consilio et prudentiae in Iliade latina minimus est locus. Agamemnonem, ut Troja facilius potiretur, non Achillis aut Ajacis, sed Nestoris decem similes sibi optavisse noster aut ignorabat aut, hercle, parum intellegebat: Nestor enim ab illo rarissime inducitur, neque Ulixes gravem satis suscipit personam. Quid de mulieribus dicam? Agnoeiscisne in Epitoma generosam et miserandam uxorem Hectoris, cujus tamen Vergilius quoque tam vividam imaginem nostro praebebat? Libro sexto illa filium in gremio tenet; libro quarto decimo vult in rogam conjugis se inicere; nihil ultra requiramus. Heecubam ter frigidis versibus

1. Verbis utor quae Wernsdorf usurpavit v. 790 illustrando.

Italicus induxit querentem aut precantem; at Ovidii, quem totiens imitatus est, poterat de matre Hectoris loquens melius vestigia sequi. Helenam cum Priamo loquentem, *Iliad.* III, 461 sqq., omittit. Thetis non est ea mater quae angatur filium angi, deque ejus fato pertimescat.

Virorum igitur Italicus grammaticus arma cecinit, mores nusquam illustravit, nusquam ingenuis coloribus egregiave imitatione depinxit. Deos autem parum intexuit. Frustra quaeras Jovem ante equos Diomedis fulmen emittentem (cf. *Iliad.* VIII, 133), Apollinem et Minervam super fago vulturibus similes (*Iliad.* VII, 59), et certamina et concilia deorum. Apud Homerum saepe dii mortalium vultus induunt: sic Minerva, Laodoco similis, IV, 86; Neptunus Calchanti, XIII, 45; nihil simile apud nostrum. Somnium, quod Juppiter Agamemnoni mittit, in *Iliade* formam Nestoris capit, II, 20; Xanthos equus Achilli mortem vaticinatur voce humana, XIX, 404; in *Epitoma* de his nihil agitur.

Nunc vero cum versibus 37 sqq. *Iliadis* libri I conferamus *Epitomae* versus 32-43. Chryses filiam ademptam delamentatur. Apud Homerum senex pietatem suam breviter commemorat, deumque paucis et gravibus verbis rogat ut Atridae scelus in Graecos expiare velit; apud Italicum etiam atque etiam precatur ut pro filia poenas luat. Quae, di boni, loquendi profluentia! *Epitomae* liber primus non amplius centum versus et unum continet; duodecim autem usurpat haec fastidiosa precatio, nam loci communes Italicum maxime delectant.

Quae cum ita sint, perlustranti tibi *Iliadem* latinam non sine causa vereor ne dictio frigida, vitiosa compositio, debile Italici ingenium taedium adferat, immo ad Homerum respicienti bilem moveat¹. Cum tot et tantis vitiis car-

1. Nisi forte in Laurentii Vallae sententiam discedis nostrumque Vergilio anteponis! (Cf. WERNSD., *Poet. lat. min.*, t. IV, pars 2, p. 347.)

men laboret, jejunum et exile saepius languescat, ineptis interdum redundet, nihil ingenuitatis Homericae, nihil Homericum sanguinis retineat, neque decem ex ordine habeat versus quales e M. Tullio supra laudati sunt, jam fere adducimus ut opus reiciamus sterile poetamque imperitum contemnamus. Sed cavendum est ne longius quam ratio postulat, nimia morositate digrediamur: nostri enim vitia excusatione consilii, quod sibi ille proponebat, defendere licet.

Scimus Graecos non minus in coloniis quam in ipsa patria carminibus Homericis primo jam quoque tempore operam navam dedisse. Id quam verum sit, ex hoc satis perspicies quod Zenodoti, Aristophanis, Aristarchi studii vetustior fuit Massiliotica quae dicitur editio ¹. Atque adeo Graeci, qui sedes in Italia inferiore habebant, Romanos aliasque Italicas gentes a principio fabulas homericas docuerunt. Neque hujus rei tantum a bello punico secundo Livianaque orta Odyssea initium notandum est; jandiu, secundum litus Campaniae et Latii et Etruriae, urbes, insulae, promontoria ab heroum Trojanorum nominibus nomina traxerant ². Sed hic ab ea demum aetate, qua Romani humanis artibus sese dediderunt, initium ducamus.

Tum vero, cum magistri, e Magna Graecia orti, studia Homerica Romam primis rei publicae temporibus intulerint, certum est Iliadem et Odysseam in scholis praelectas esse pueris, nec dubium videtur quin hujus lectionis fundamentum textus graecus fuerit. Non obstat quod ait Horatius in secundi libri epistula prima, v. 69, se Odysseam Livianam adjuvante Orbilius ferula didicisse. Nam Horatium graecis litteris a puero imbutum esse nemo nega-

1. Cf. FRID. AUG. WOLF, *Prolegom. ad Homer.*, edit. sec. cum notis ineditis Imman. Bekkeri, Berol., 1876, p. 107.

2. Nuper doctus vir, J. A. HILD, in libello, quod *La légende d'Énée avant Virgile* inscribitur, rem disputavit, p. 55; — Cf. SCHWELGER, *Röm. Gesch.*, p. 310 sqq.; p. 323.

bit : at sine dubio, simul cum textu graeco, magister, ut sententiarum seriem verborumque acumen pueros edoceret, latina translatione uti solebat. Andronici *Odyssea*, quam satis veri simile est discipulorum ergo conditam esse, saepius eligebatur; sed etiam poterat magister aliquis, aliena rejecta interpretatione, ad novam et suam aggredi; poterat fabulas Homericas quo firmitus eas memoria tenerent discipuli, libello latine conscripto totas breviter complecti et, quasi in tabella coactas, ante eorum oculos proponere. Ex ipso *Epitomae nostrae* habitu perspicuum est hanc grammatico nostro fuisse causam hexametris latinis *Iliadem* convertendi. Nam, cum *Livianus* liber in ludis paulo post *Horatium* videatur exolevisse, pro carmine jam veterrimo aetatemque male ferente alia ad explanandam *Odysseam* subministranda erant pueris auxilia; eo fere tempore, *Epitoma nostra* edita est locumque diu, opinor, in scholis obtinuit, fortasse donec, aequabilius dispositae, sed cum breviores tum multo etiam frigidiores, *Ausonii Periochae* auctoritate praevaluerunt.

Habemus igitur utile viri modesti opus in quo et orationis et rei metricae sinceritas laudanda est. Sic *Homericæ Iliadis* summae res puerorum mentibus penitus inhaerescabant, sic opusculum pure loquendi praebebat exempla quae iudicium instituerent, augerent urbanitatem, memoriam sine ullo detrimento confirmarent.

Id quod facere instituerat, *Italicus* haud ita male perfecit. Quid amplius postulemus? Cum aliis officiis plus operae ac studii quam carminibus expoliendis impendere ille solitus sit, non est mirandum si carmen scriptorem minus peritum arguit. Ne igitur poetam tenuis ingenii alto supercilio vituperes : at potius homini magni laboris, magistro diligentissimo qui de discipulorum commodis consuluit, non suae ipsius gloriae aut utilitati inservivit, debita praemia persolve : excultam loquendi consuetudinem secutus est,

aequalibus suis profuit, non altius scholico munere spiravit, neque umquam, credo, illi in mentem venit hoc opusculum in saecula romana victurum esse.

Posteros tamen Iliade latina usos esse veri simillimum est. Adde huc quod per medii aevi partem posteriorem carmen nostrum in ludis diligenter tractatum est illiusque rudis et inculti temporis homines quantumvis docti, nisi parvulam hanc Iliadis imaginem recepissent, Homericum carminis plane ignari vixissent.

PARS III

CAPUT I

DE LIBRIS MANU SCRIPTIS ET IMPRESSIS

Inter omnes, quot quot innotuerunt, libros manu scriptos quibus carmen nostrum traditur, Erfurtanus et Leidensis primas tenent.

E, Erfurtanus, Amplon. nr 20, quem descriptum esse Lucianus Mueller saeculo tertio vel duodecimo, Aem. Baehrens duodecimo arbitratur; membranaceus, cum paginis, passim insertis, chartaceis ubi inania scripta esse a Luciano Mueller accipimus; titulo *incipit liber homeri* ornatus; correctus ita ut, Baehrensio auctore, manus agnoscendae sint duae : prior, fortasse ipsius librarii, eadem profecto aetate, multa collato exemplari quodam bono restituit; altera saeculi fere quarti decimi, seu emendationes experta est irritas, seu quid e corruptissimis fontibus hausit, textum foede turbavit : unde *m* 1 et *m* 2 accuratius discernas necesse est.

L, Leidensis, Voss. L. O., 89, saeculo duodecimo exaratus, cujus varietatem, ut videtur, Theod. van Kooten, modo Leidensis secundi nomine, modo Arntzeniani, bis a se poni, quamvis monuisset Burmannus Secundus, non animadvertit; Epitomam nostram, post Catonis disticha Avianumque, titulo

incipit liber omeri distinctam, servat foliis 29-57; correctus est manu quae laud raro non nisi difficillime a prima dignosci potest mutavitque non pauca satis prudenter eradendo et emendando.

Ex uno exemplari fortasse gallico Erfurtanum et Leidensem fluxisse Aem. Baehrens suspicatur; ex altero germanico Monacenses, **M** (Monac., 19463, fol. 13-35) saeculo duodecimo descriptum, **N** (Monac. 19462, fol. 1-18) saeculo undecimo; ex tertio autem italico, **F** (Florent. Laurent. plut. 68, 24, fol. 55-74) saeculo quoque undecimo, et **V** (Venet. Bessar. 497, fol. 59-65), saeculo duodecimo ineunte.

Quibus Baehrens adiecit **B**, Britannicum Londoniensem, addit. 15601, fol. 102-108, saeculi tertii vel duodecimi, in versu 882 desinentem; **G**, Guelferbytanum, Extr. 301, fol. 17-29, ejusdem aetatis, in quo desunt versus 182-625; qui duo codices cum Florentino et Veneto saepe conspirant, aliquando oblitterata origine dissident.

Talibus fretus subsidiis, Aem. Baehrens textum emendatiorem constituere aggressus codices plerosque prius adhibitos nihil curavit; ne Burmannianum quidem, quem ejusdem fere probitatis esse ac Leidensem et Erfurtanum Lucianus Mueller judicavit ita ut trium librorum consensui, *c*, summam vim tribueret. Dolendum est hunc codicem, de quo nec Weytingh nec Mueller satis dixerunt, usque ad versum 644 tantum pertinere.

Quod si veras lectiones saepe liber ille exhibet, non tanti, fateor, hoc est faciendum, quia easdem jam in Erfurtano et Leidensi plerasque invenies; pauca enim, quae laudabilia sint, propria tenet. Sed non modo testimonio est sinceritatis qua duo illi enitent, alia etiam ex causa, nondum satis dicta, codex Burmannianus valet. Librarius qui eum scripsit, ubi verba lectu difficiliora in exemplari exhibebantur, non de suo quicquam deprompsit, sed potius ut exemplaris sive litteras, sive compendia subtiliter redderet

totus incubuit, ac religiosissime quidem quae in oculis haberet videtur servavisse; cuius rei in apparatu critico versus 82 et 294 summos testes habebis. Itaque haec verae scripturae vestigia qualiacumque haud parvi pretii esse, immo aliquid fidei in reliquis Burmanniano vindicare non infitiaberis. Ceterum ducendus est ille inter libros qui jam familias miscuerunt : cum Monacensibus, **M** praesertim, haud raro consentit; cum Britannico, Laurentiano, Veneto communia quaedam habet. Burmannianum nos **R** signabimus.

Neque omnino spernendum Vossianum, **A**, censui. Scriptus est sane ab homine non indocto; saepius quidem genuinam lectionem mutavit (v. 79, 115, 299, 394), praesertim versu desinente (v. 3, 41, 59, 65, 151, 316, 362, 403); quaedam tamen bona aut solus aut cum paucis aliis retinuit (v. 31, 289, etc.). Neque Santenianum **S**, Virgilianum **I**, Guelferbytanum secundum **Y**, quamvis multis vitiis libri illi inquinentur, Baehrensianis (praeter **E** et **L**) multo inferiores esse equidem arbitror; probabilia quaedam mihi praestiterunt (v. 262, 310, 316, 364, etc.). Ceterum, in certas classes hi quattuor codices non coeunt, nedum quibusdam origo communis in promptu et propatulo sit ¹.

Quorum tredecim librorum perpetuae varietati lectiones, adhuc ineditas, unius Bruxellensis et duorum Parisiensium, ad v. 1-111 et 1000-1070 pertinentes, et eorundem quasdam alias in locis maxime dubiis, adjunxi :

T, Bruxellensis 2718, saeculo quinto decimo, formae quartae minoris, novem et viginti foliis Iliadem latinam servat; singulas paginas viginti vel undeviginti versus occupant; sequitur *Tragedia Reneri a Bruxella*. Titulus deest;

1. Aliquando tamen Vossianus codex (**A**) cum Monacensibus (**M N**) manifestius consentit: vide enim in Apparatu nostro ad v. 326, 387, 667, 706, 764, 770, etc. Ex Annabergensi, Leidensi primo, Helmestadiensi, postquam indagavi apparatus criticum quo Theodorus van Kooten et Lucianus Mueller suam uter editionem ornavit, quid fructus percipiendum sit parum videre fateor.

at in fine legitur : *Explicit homerus de probitate Achillis.* Rubram litteram versu incipiente librarius calamo descripsit ubi jure an injuria alium librum incipere existimavit (v. 27, 111, 130, 161, 252, etc.) ¹. Hunc codicem, de quo judicium nimis durum Aemilius Baehrens fecerat, mihi contulit Paulus Thomas, in Universitate Gandavensi historiae antiquae professor, vir doctissimus, cujus jam in me propensa benevolentia, cum Terentii Adelphis anno 1884 editis operam darem, ad exornandum commentarium meum non mediocriter profuit.

C, Parisiensis inter lat. 8413, anno 1403 exaratus, chartaceus, foliis 179-201, quibus olim volumen distinctum constabat, carmen totum habet. Post v. 1070, librarius haec sine ullo intervallo subjunxit :

(F^o 201 *recto*)

Pindarus hunc secum trans pontum uexit Homerum
 Scilicet orgium dedit esse poeta latinum
 Pindarus hunc librum fecit sectatus Homerum
 Pindarus Homeri transcribens carmina graeci

(F^o 201 *verso*)

Prelia conscripsit, sed sic sua carmina dixit :

Deo gratias amen.

Ego marais filius (*quondam?*) magistri Iohannis
 de Aliotis (*vel -cis*), scripsi hunc Homerum translatum
 de greco in latinam continentem destructionem troianam
 a grecis perpetrata. Die septimo mensis aprilis
 miliesimo quodringensesimo tercio.

Sequuntur epitaphia duo, alterum Hectoris, alterum Achillis. Librum mihi contulit Ludovicus Duvau, cui gratissimi sensus animi hic profiteor.

1. Rubrica quoque idem librarius quaedam scripta aut interpuncta correxit: atramento glossemata nonnulla addita sunt.

D, Parisiensis inter lat. 14909, saeculo quinto decimo, partim membranaceus, partim chartaceus; Epitomam habet foliis 61-82, quibus olim volumen constabat peculiare; titulo caret; v. 1-54, spatio relicto in folio 61 usque ad tertiam partem, omisit. In fine hoc legitur : *Explicit Homeri Smirnensis uatis*. Ludovicus Duvau mihi contulit.

Discrepantiam igitur sedecim codicum in apparatu meo reperies; ex libris, etiam pravis, nonnulla ideo exceperis quod timui ne, isto munere neglecto, magis ignaviae quam iudicio viderer consuluisse, deinde quod intuenti quam lubricam omnes praeter Leidensem et Erfurtanum habeant fidem, quam multis et variis mendis foedati sint, mihi satius esse visum est adminicula qualiacumque praebere quam tollere. Sed ex tot codicibus, ne nimia mole apparatus jam gravis premeretur, utiliores modo scripturas notavi; omisi orthographicas easque omnes quae tantum ad librorum auctoritatem cognoscendam valent; quam rationem me secutum esse nemo mirabitur qui me, rerum invidia, nullum librum manu scriptum in oculis habuisse reputabit.

Quo vitiorum genere Ilias latina paulatim sit deformata, optime vidit Lucianus Mueller. Non Italorum, qui resurgentium, ut dicitur, litterarum aetate nimiae conjectandi alacritati, sed etiam ingenio acutissimo et eruditissimo indulserunt, medicas manus noster passus est; quo tempore, jandiu ab Italis neglectum, vix in ludis germanicis opus Italici tractabatur. Prius autem, tertio et duodecimo saeculo, undecimo jam, librarii textum incuria, novandi libidine, mutandi licentia certatim turbaverunt; barbaries medii aevi quasi per ludibrium in Italici carmine tota grassata est. Inde illa nominum graecorum monstra quorum exempla Lucianus Mueller protulit, inde verba saepissime translata, spurii versus, antiqua ulcera quae sanari perarduum est.

Sequitur ut de nostri editionibus pauca adiciam. Quae-
nam fuerit princeps, obscurum est : Parmensisne, anno
1492 edita, an vetus illa Florentina in qua nullus, quantum
quidem cognosci potest, annus adscriptus erat? haec sunt
minimi momenti. Sed digna est quae commemoretur Lau-
rentii Abstemii editio, Fani a. 1505 excussa, a Francisco
Polyardo a. 1515 repetita; quae licet multis laboret vitiis
multaque aperte falsa receperit, inter antiquas eminet,
neque e Luciani Mueller sententia pro nihilo est ducenda.
Lipsienses vero Basileensesque nil utile ad rem criticam
contulerunt.

At J. Christianus Wernsdorf, etsi codicibus parum bonis,
Guelferbytanis duobus et Helmestadiensi, subsidiis usus
est manuque festinante ac levi nonnulla egit, tamen de
nostro, cum emendato tum breviter illustrato, longe prae-
clarior quam qui ipsum antecederunt promeritus est.

Egregium Theodori van Kooten opus, variis jactatum
fatis, publici juris tandem a. 1809 fecit Henricus Weytingh.
Inter eos quibus nititur codices Leidensem Th. van Kooten
evolvit; alios quidem minoris nulliusve pretii adhibuit, Vir-
gilianum, Santenianum, Helmestadiensem etc.; sed com-
plura laudabili conjectura sanavit locosque Vergilii, Ovidii
et aliorum e quibus, tanquam ex fontibus, noster hausit
versusque Homeri ubi maxima cum nostri versibus depre-
henditur conspiratio, sedulo et cum fructu notavit. Schedis
Kootenianis Henricus Weytingh quod adjecit parum est :
haud tamen omnino reicere decet.

Quantum in re Lucianus Mueller profecerit, jamjam
ex omnibus quae hoc libello disputavimus satis elucet :
ille quidem, cum Erfurtanum Leidensi adjunxerit, funda-
mentum criticum verum constituit, cunctasque quae ad
nostrum pertinent quaestiones manu saepius felicissima aut
tractavit aut saltem attigit. Textum emendatiorem et orna-
torem dedit; de carminis aetate, vicissitudinibus, pretio

eleganter disseruit. Leviter tamen, me iudice, vir doctissimus reprehendendus est quod e codicibus vel pravis vel incertis, Annabergensi, Helmestadiensi, aliis supervacaneam varietatem saepius excerpterit neque eandem intexere in apparatus non ita productum dubitaverit.

Baehrensii editionem vituperare facile est, periculosum autem, nobis praesertim qui apparatus criticum a viro doctissimo institutum bona ex parte hic reddidimus. Nimis quidem Aemilius Baehrens ad conjecturam confugit; attamen ne graviore voce illum increpes: liceat viro eximii ingenii interdum aliquid ausum esse, liceat innumeris arduisque operibus intento interdum erravisse. Ad Italicum emendandum haud frustra, herele, aggressus est; codices fere omnes accuratius contulit; **L** et **E** ceteris praestare confirmavit; **B**, **M**, **N**, **V** primus recensuit; nonnulla optime correxit, vide v. 137, 257, 325, 560, 627, 646, etc., plura, sive in textu, sive in notis, haud leviter respuenda conjecit.

Jam praeter illos qui carmen nostrum ediderunt, nonnulli ad textum sanandum tam ingenio quam doctrina feliciter aggressi sunt: inter quos nominari merentur Higt, Johannes Schrader, Petrus Bondam qui nominibus propriis restituendis operam multam navavit ¹, Antonius de Rooy ², J. van der Dussen ³, J.-H. Hoeufft ⁴, Carolus Schenkl qui Laurentianum **F** primus examinavit et diligenter contulit ⁵. Quibus autem Ludovicum Havel nunc adiciendum esse nemo dubitabit qui in apparatus meum oculos conjecerit.

1. In *Variarum lectionem libris duobus*. Zutphaniae, 1759.

2. In *Spicilegiis criticis*. Dordraci, 1771.

3. *Prodromus in Pindarum Thebanum*. Campis, 1769.

4. In *Periculo critico*.

5. *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*, 1875, p. 243 sqq.

CAPUT II

1

DE PINDARO FALSO NOMINE

Restat ut de Pindari nomine rem agamus quod in libris quibusdam, cum impressis tum manu scriptis, ad crucem interpretum inventum est. In Vaticano Reginensi 1708, quem saeculo tertio vel quarto decimo Baehrens exaratum putat, ita inscribitur : *Incipit liber pindari translatoris homeri*, subscribiturque :

Pindarus hunc librum fecit sectatus homerum,
Grecus homerus erat, sed pindarus ipse latinus.

Nec non in Vaticano Palatino 1611, saeculi quarti decimi exeuntis, legitur in fine :

Pandarus hunc secum trans pontum uexit homerum,
Scilicet argium dedit esse poema latinum.

Non est dubium, ut Baehrensi recte visum est, quin *pandarus* commento librarii huc provenerit sitque reponendus e Santeniano codice *Pindarus*; ejus libri facillime, quamvis mutatam, jam agnovisti quam supra e praefatione Weytinghiana recepimus suscriptionem :

Pindarus hunc secum trans pontum uexit homerum,
Sed argumentum dedit esse poeta latinum.

In Parisiensi quoque **C** jam in versus fere similes incidimus :

Pindarus hunc secum trans pontum uexit Homerum
 Silicet orgium dedit esse poeta latinum
 Pindarus hunc librum fecit sectatus Homerum
 Pindarus Homeri transcribens carmina greci.

Haec etiam, saeculo tertio decimo, Hugo Trimbergensis in « catalogo multorum auctorum », ita consignavit : « Hinc minori locus est huic Homero datus, quem *Pindarus* philosophus fertur transtulisse latinisque doctoribus in metrum convertisse. » Denique, si carmen quoddam, a Benzone, Albensi episcopo, scriptum anno 1087 aut circa, respexeris, *Pindari* nomen undecimo saeculo jam vulgatum esse compertum habebis.

In Erfurtano autem nihil nisi *incipit liber homeri* legitur; in Leidensi, *incipit liber omeri*; in Guelferbytano, *incipit homerus*; in Monacensi 19462, *de bello trojano homerus*. In codicum catalogis a saeculo nono ad undecimum compositis, *Omerus*, quod Bachrensiū non praeteriit, saepius commemoratur, atque in epistula ad Grimoldum circa annum 850 scripta, Ermenricus Ellwangeniensis, laudato Epitomae nostrae versu septimo, his tantum verbis utitur : « ut apud Homerum in Iliade ». Nec magis *Pindari* nomen aut quidvis simile attulit Eberhardus Bethuniensis, nec Statii ad Thebaidem VI, 120 vetus interpres Luctatius seu Lactantius.

Pentadium autem in illo Pindaro Wernsdorf primum deprehendi iussit; deinde postquam Avienum, non jam Pentadium elegit, alio modo rem explanare temptavit. Notus est Pandarus ille, unus ex Trojanis principibus, qui

Λυκάονος ἀγλαὸς υἱὸς
 Πάνδαρος, ᾧ καὶ πόρον Ἀπόλλων αὐτὸς ἔδωκεν ¹,

1. *Iliad.* II, 826.

PLESSIS. Thèse latine.

Menelaum fertur sagitta vulnerasse ¹, mox vero a Diomede, quoniam Minerva direxerat telum, interfectus est ² : inde semidoctum aliquem, quem ad modum Albertus Stadensis *Troili* nomen intulit historiae belli Trojani carmine elegiaco stultissime confectae, ita illum poemati nostro quod nullo insignitum titulo invenisset, *Pandari* titulum fecisse. Talia autem conicienti Wernsdorfio parum favet carminis condicio : nam levissimas in eo partes Pandarus sustinet. Quin melius aliquid ipse Wernsdorf excogitavit, cum de grammatico Alexandrino, qui, teste Suida, Ptolemaeus cognomine Pindarion dictus, varia ad Homerum pertinentia scripsit, errorem subobscurum aliquem, ab homine non indocto quidem profectum, suspicaretur. Ceterum, haud permirum sit neque incredibile si ad solam monachi cujusve libet librarii inscitiam nomen Pindari illud sit referendum.

Cum autem noster a priscis editoribus *thebanus* vocetur, nihil aliud nisi crassum perridiculumque errorem hic jacere vix necesse est ut dicamus; omnes viri docti consentiunt. Quanam ratione *thebanus* huc obrepserit, nemo profecto mirabitur qui barbariem medii quod dicitur aevi tantulum cognoscat : « Neque adeo, ut Wernsdorf ait, si carmini latino Pindari, graeci poetae, nomen impositum est, hoc magis mirum videri debet quam quod Hippocrati epistula latina attributa est ad Moecenatem scripta ³. »

Quae in Santeniano, Vaticano Palatino, Parisiensi codicibus de Homero trans pontum vecto invenimus, qui accurate et cum sensu leget, de re, opinor, parum laborabit : e Graecia in Italiam, inter quas mare facit discrimen, carmina Homeri allata esse intellegendum est. Ineptissimis quidem verbis rem fateor expressam; ceterum ne haec quicquam putemus esse nomenque Pindari jam deleamus.

1. *Ibid.* IV, 85-126.

2. *Ibid.* V, 166-310.

3. Cf. ROMANIA, a. 1877, p. 287, n° 2.

En tibi, lector doctissime, ego quoque subicere ausus sum Iliadis latinae editionem apparatu critico institutam nominumque et rerum indice copioso ornatam. Jam nunc scis quo nomine fuerit poeta, quo tempore vixerit, quem inter Romanos qui HomERICA carmina latine verterunt obtinuerit locum, qua ratione et quo consilio Epitomam scripserit suam. Italicus noster primi post Chr. n. saeculi priore parte florebat; grammaticus videtur ille fuisse qui ad pueros edocendos, satis frigide et nullo fere ingenio, at puri sermonis artisque metricae elegantia religiose servata, hanc Epitomam condidit. Ex tot autem latinis poetis qui versus Homeri in latinos transferre non veriti sunt, Italici unius opus integrum superest, quo diu pueros romanos in ludis usos esse haud veri dissimile censuimus, ita ut Homericis quae Romae viguerint studiis libellus ille plurimum luminis adferat.

ITALICI
ILIAS LATINA

E	<i>Erfurtanus.</i>
L	<i>Leidensis.</i>
F	<i>Florentinus.</i>
V	<i>Venetus.</i>
M	<i>Monacensis</i> 19463.
N	<i>Monacensis</i> 19462.
B	<i>Britannicus.</i>
G	<i>Guelferbytanus primus.</i>
Y	<i>Guelferbytanus secundus.</i>
R	<i>Burmamianus.</i>
A	<i>Vossianus.</i>
I	<i>Virgilianus.</i>
S	<i>Santenianus.</i>
T	<i>Bruxellensis.</i>
C	<i>Parisicnsis</i> 8443.
D	<i>Parisicnsis</i> 14909.

I

Iram pande mihi Pelidae, Diva, superbi,
 Tristia quae miseris injecit funera Graīs
 Atque animas fortes heroum tradidit orco,
 Latrantumque dedit rostris volucrumque trahendos
 Ipsorum exsanguis inhumatis ossibus artus. 5
 Confiebat enim summi sententia regis,
 Volverunt ex quo discordi pectore turbas
 Sceptringer Atrides et bello clarus Achilles.

Codices — *Titul.* incipit liber Homeri **EF** incipit liber omeri **L** incipit
 Homerus **G** de bello troyano homerus **N** *man. rec.* || 2 quae **B**
 quo **V** qui *ceteri* || ingessit **S** || vulnere **A.** || 3 animas *ex -os corr.*
EMGS *ex -is (ut Bachrensio videtur)* **L** animos **FVNBC** || edidit
S misit ad orcos **A.** || 4 trahendas **M** traendās **F.** || 5 Illorum *omnes.*
 || 6 Conficiebat *omnes.* || 7 Volverunt ex quo] Pertulerant ex quo
plerique Ex quo pertulerant **BSYT** Protulerant ex quo *Ermenr.*
 || discordi pectore **ETC** (**V** *ex corr.*) discordia pectora **LFGMNBS**
 || turbas] pugnis **FV** pugnam **TA** pugnas *ceteri* turmas *Ermenr.*
 || 8 Impiger **T.**

2 quae *Higt.*

5 Ipsorum *Havet*; cf. *Iliad.* 1, 4 ἀπὸ τοῦ δέ.

6 confiebat *Higt cum aliis.*

7 Volverunt — turbas *Havet.* (cf. p. V et VI). Ex quo contulerant — pugnas
vulgo Ul primum tulerant — pugnas *Bachrens.* Versarant ex quo — pugnas
Doering.

Quis deus hos iussit ira contendere tristi ?
 Latonae et magni proles Jovis. Ille Pelasgum 10
 Infestus regi pestem in praecordia misit
 Implicuitque gravi Danaorum corpora morbo.
 Nam Chryses quondam, sollemni tempora vitta
 Implicitus, raptae flevit solacia natae
 Invisosque dies invisaque tempora noctis 15
 Egit et assiduis implevit questibus auras.
 Postquam nulla dies animum maerore levabat
 Nullaque lenibant patrios solacia fletus,
 Castra petit Danaum genibusque affusus Atridae
 Per superos regnique decus miserabilis orat, 20
 Ut sibi causa suae reddatur nata salutis.
 Dona simul praefert. Vincuntur fletibus ejus
 Myrmidones reddique patri Chryseida censent.
 Sed negat Atrides Chrysenque excedere castris
 Despecta pietate jubet ; ferus ossibus imis 25
 Haeret amor, spernitque preces damnosa libido.
 Contemptus repetit Phoebeia templa sacerdos
 Squalidaque infestis maerens secat unguibus ora

---

9 ira tristi contendere iussit *omnes*. || 10 proles magni **B** || illa **B** iste **T**.
 || 11 Infestam *omnes* || regis **E m 2 T**. || 12 Impleuitque **B T**.
 || 13 quondam crises *vel* chryses *omnes* || tempore uite **E L m 1**
 (uite **V**). 16 uocibus **C** || 17 plangore **L** solando (*e vers. seq.*) **T**
 leuauit **BS T**. || 19 effusus **S** affluxus **I** profusus **G** || atridis **G**.
 || 22 perfert **S** profert **T**. || precibus **C**. || 26 spreuitque **L m 2 A**.
 || 27 Despectus **E**. || 28 infectis **S**.

9 ira tristi contendere iussit *vulgo* (*ego verba transtuli* : cf. *ap. nostr. v. 257.*
 308, 966 ; *ap. Prop. IV, 1, 17* « Nulli cura fuit externos quaerere diuos »,
et cet.

11 Infestus *Brandsma* : cf. *Iliad. I, 9* : ἔκτατον γὰρ ὄλεσεν. — praetoria ab
Higtio et Schradero receperunt Mueller et Baehrens.

13 Chryses quondam *scripsi*.

Dilaceratque comas annosaque pectora plangit.
 Mox ubi depositi gemitus lacrimaeque quierunt, 30
 Fatidici sacras compellat vocibus aures :
 « Quid coluisse mihi tua numina, Delphice, prodest
 Aut castam multos vitam duxisse per annos ?
 Quidve iuvat sacros posuisse altaribus ignes,
 Si tuus externo jam spernor ab hoste sacerdos ? 35
 En, haec desertae redduntur dona senectae ?
 Si gratus tibi sum, sim te sub vindice tutus.
 Aut si qua, ut luerem sub acerbo crimine poenam,
 Inscius admisi, cur o tua dextera cessat ?
 Posce sacros arcus, in me tua derige tela : 40
 Auctor mortis erit certe deus. Ecce merentem
 Fige patrem : cur nata luit peccata parentis
 Atque hostis duri patitur miseranda cubile ? »
 Dixit; at ille sui vatis prece motus acerbis
 Luctibus infestat Danaos pestemque per omnes 45
 Immittit populos : vulgus ruit undique Grajum,

---

29 pectora **EM** tempora *ceteri*. || 31 Fatidici **A** Fatidicis **LFVMNBTC**
 Vatidicis **EG** || compellit **LNBGSY** compellit **M** || aras uel
 aures **Em1**. || 33 Et (*a corr.*, ut *Bachrensio* *violetur*) **E** || cassam **T**
 || multos uitam **EB** uitam multos *ceteri* || 33, 34 *inverso ordine*
leguntur in S. || 34 Quid ueniat **T**. || 35 Sic **M** || jam spernor] con-
 temnor **S**. || 37 Sic **NC** tibi sum gr. **GN** || sim] sum **N** si **M** sic **C**
 || uindice **EFV** (**B** *supraser.*) iudice *ceteri*. || 38 At **S** (aut *ex at*
corr. E) || Si quā ut **ELFV** si quā ≡ ≡ ≡ (*eras. ut*) **B** si quas (*om.*
ut) **MT** si quid ut **NGY** quae **A** || poenas **MG A** p(o)enā *ceteri*.
 || 40 dirige *omnes* || 41 dolentem **A**. || 42 Fige patrem cur] Pande
 etiam cur **I**. || 44 Dixerat *omnes* || prece uatis motus **N** motus prece
 uatis **BA**.

29 tempora *Kooten, Mueller.*

31 aras *Wernsdorf, Mueller, Bachrens.*

40 derige *Bachrens.*

44 Dixit; at *Bachrens (cf. v. 96).*

Vixque rogis superest tellus, vix ignibus arbor,
 Deerat ager tumulis. Jam noctis sidera nonae
 Transierant decimusque dies patefacerat orbem,
 Cum Danaum procures in coetum clarus Achilles 50
 Convocat et causas hortatur pestis iniquae
 Edere Thestoriden. Tunc Calebas numina divum
 Consulit et causam pariter finemque malorum
 Invenit, effarique verens ope tutus Achillis
 Haec ait : « Infesti placemus numina Phoebi 55
 Reddamusque pio castam Chryseida patri,
 Si volumus Danaï portus intrare salutis ».
 Dixerat; exarsit subito violentia regis;
 Thestoriden dictis primum compellat amaris
 Mendacemque vocat; tum magnum incusat Achillem 60
 Inque vicem ducis invicti convicia suffert.
 Confremuere omnes. Tandem clamore represso
 Cogitur invictos aeger dimittere amores
 Intactamque pio reddit Chryseida patri,
 Multaque dona super; quam cunctis notus Ulixes 65
 Impositam puppi patrias devexit ad arees

47 arbor] aer omnes (acer, ut videtur Bachrensio, L). || 48 Degerat
 F || agri T || nonae sidera noctis S. || 50 Tum E L F V X C Tunc
 B G Dum M. || 51 casus G V A. || 52 tum N V Y C. || 53 causas
 B G || laborum L. || 57 salutis] petitos A. || 59 primum dictis A
 dictis primo Y || amoris T acerbis A. || 60 tum F V M N A T et S
 tunc ceteri. || 63 inui ≡ tos si Baehr. cred., inuictus in 1 si Koot. L
 inuitos F in viros C inuitus D inuitos ceteri. || 65 super] simul
 A || quam] cum, sequitur ad decem litteras scribendas spatium
 relictum D || Ulixes] achilles A. || 66 ad oras T ad horas G.

47 arbor Schrader, A. de Rooy (cf. Ovid. Met. VII, 613) aer Mueller aether veler. ed.

50 Cum Higl.

57 petitos Kooten (cf. Ovid. Met. VIII, 5).

63 invictos Mueller invitos vulgo invisos — dis mittere Bachrens (qui invitis — dis m. in notis proposuit).

Atque iterum ad Danaum classes sua vela retorsit.
 Protinus infesti placantur numina Phoebi.
 Non tamen Atridae Chryseidis excidit ardor; 70
 Maeret, et amissos deceptus luget amores.
 Mox rapta magnum Briseide privat Achillem
 Solaturque suos alienis ignibus ignes.
 At ferus Aeacides nudato protinus ense
 Tendit in Atriden et, ni sibi reddat honestae 75
 Munera militiae, letum crudele minatur;
 Nec minus ille parat contra defendere sese.
 Quod nisi casta manu Pallas tenuisset Achillem.
 Turpem caecus amor famam liquisset in aevum
 Gentibus Argolicis. Contenta voce minisque 80
 Invocat aequoreae Pelides numina matris,
 Ne se plus, populis coram, patiatur inultum.

Et prope consumptae vires redduntur Achivis 69

legitur in D et, man. rec. in marg. addit., in G: deest in ceteris; Bachrens jure eiecit.

---

67 classes Danaum **VBCD** retorquet **T**. || 68 Phoebi] diui **T**.
 || 70 Nec **RS** atridi **FGMRD** exiit ignis **T**. || 71 admissos
R decompus *vel* decōptus **LFVMN** (de^optus **C**) detētus (tē *ex*
corr.) **B** luget] plangit **T**. || 75 et ni] quod ni **G** ^q ni **T** et nisi
D. || 76 militiae] leticie **T**. || 77 se **Ξ** se **G** se ense **LBS** se hense **V**
 ense **X** (si delfendere si ense **C**). || 79 flammam **A**. || 80 Men-
 tibus **LFVS** **Y**] contenta **L** contempta **S** contemptus **IT** concepta
R. || 81 Euocat **R** conuocat **Y**. || 82 **Ξ** se pl' ⁸ eūs p'cem patiat
 ī ultum **R** Ne se plus Thetis contra patiat inultum *ceteri* (inul-
 tam **S**) (cōtra, cō *ex corr.* **B** **ΞΞΞ** tra **N**.)

78 cauta *Suringar*.

80 contenta *probavit Hare* intenta *Hoeuffl* — minisque] manuque *Higt*.

82 Ne se plus, populis coram, p. i. *in loco desperato temptari* (*vel* Ne se
 praedonem contra) Ne se Plistheniden contra p. i. *Bergk*, *Bachrens*. Ne se plus
 contra Atridem p. i. *Dussen*. Ne se plus Thetis contra p. i. *vulgo* (itaque scriptum
versum Mueller stellula notavit).

At Thetis audita nati prece deserit undas
 Castraque Myrmidonum iuxta petit et monet, armis
 Abstineat dextra, gressuque exinde per auras 85
 Emicat aethereas et in aurea sidera fertur.
 Tunc genibus regis sparsis affusa capillis :
 « Pro nato venio genetrix, en, ad tua supplex
 Numina, summe parens ! ulciscere meque meumque
 Pignus ab Atrida ; quodsi permittitur illi, 90
 Ut flammis impune mei violarit Achillis,
 Turpiter occiderit superata libidine virtus. »
 Juppiter huic contra : « Tristes depone querellas,
 Magni diva maris, mecum labor iste manebit.
 Tu solare tui maerentia pectora nati » 95
 Dixit ; at illa leves caeli delapsa per auras
 Litus adit patrium gratasque sororibus undas.
 Offensa est Juno : « Tantumque » ait « optime conjunx,
 Doride nata valet, tantum debetur Achilli,

83 praece nati **T.** || 84 iuxta petit et monet armis **E** arina **D** praeteruolat inde per auras **E m 2**, et ita in textu ceteri (p̄ceps uolat **V** aureas **C**) qui v. 85 omittunt. || 85 Abstineat dextre congressu inde per auras **E** Abstinet hac dextra gressus indeque per auras **D** *versum ceteri omis.* || 86 Et micat **D.** || 87 sparsos — capillos **E L m 1 M S** effusa **E m 1 F A Y** efusa **M** defusa **D.** || 88 uenio **L m 2 R D** uenit (t man. rec.) **M** ueni ≡ **B** ueni ceteri. || 90 corpus omnes. || 91 uiolarit **L F V Y T C** uiolaret ceteri. || 92 occideret **D** occiditur **A.** || 93 hūc **T** haec **F h** (= hoc) **C** || contra] dixit **E m 2 V B G R C** (in quo dīx) || tristis (e m 1 supra i all.) **E** tristes ceteri querelas omnes (q̄relas **T**). || 96 Dixit ; at] Dixerat **Y D** || leuis **D** (es corr. m 1 **E**) || dilapsa **T.** || 97 proprium **D.** || 98 tantumne **R Y A** tantumque ceteri (tandēque **E**).

85 dextra, gressuque exinde scripsi dextra, e congressuque inde *Bachrens* dextram congressuque ; inde *Ritschl. Mueller.*

88 veni *Wernsdorf, Bachrens* (sed cf. *Aeneid.* VIII, 382 et *Metam.* V, 514).

90 Pignus *Higt.*

Ut mihi, quae conjunx dicor tua quaeque sororis	100
Dulce fero nomen, dilectos fundere Achivos	
Et Troium renovare velis in proelia vires?	
Haec tu dona refers nobis? sic diligor a te? »	
Talibus incusat dictis irata Tonantem	
Inque vicem summi patitur convicia regis.	105
Tandem interposito lis Ignipotente resedit,	
Conciliumque simul genitor dimittit [Olympo];	
Et dapibus divi curant sua corpora largis.	[109]
Inde petunt thalamos jocundaque dona quietis.	[110]
Interea sol emenso decedit Olympo.	[108]

Sic versus disposuit Havel. — 107 et 109 inter se locum mutare jussit Mueller; cui Bachrens assentitur; versum 109 versui 106 Mueller praeposuit.

100 dicor tua coniunx **E**. || 102 troium reuocare **T**. || 103 tu] ita *omnes*.
 || 105 patitur summi **A**. || 109 omnipotente **T C D** et *omnes libri manu scripti et impressi quod Wernsdorf viderit* recedit **T** recessit **A**. || 107 demittit **E A** dimisit **S D** olimpo **E** (et **L** qui in 1 corr. in olimpi) olimpi *ceteri* (holimpi **B** olimphi **D**). || 109 divi] uini **A** danai **D**. || 110 iucunda **R I**. || 108 discedit **T** descendit **D**.

103 Haec tu Wernsdorf Haecine Dussen.

107 ab aula vulgo; totum versum spurium habet Schenkl.

II

Nox erat et toto fulgebant sidera mundo
 Humanumque genus requies divumque tenebat,
 Cum pater omnipotens somnum vocat atque ita fatur :
 « Vade age per tenues auras, lenissime divum,
 Argolicque ducis celeri pete castra volatu ; 115
 Dumque tuo premitur sopitus pondere dulci,
 Haec illi mandata refer : eum crastina primum
 Extulerit Titana dies noctemque fugarit,
 Cogat in arma viros incautumque occupet hostem. »
 Nec mora : somnus abit levibusque per aera pennis 120
 Devolat in thalamos Agamemnonis : ille sopore
 Corpus inundatum leni prostratus habebat.
 Ad quem sic loquitur curarum operumque levator :

Codices — II *marq.* rubr. E Explicit lib. I Incipit lib. II *ferre* **FVNB** omis. **GM** spatium in **LD** ; **N** initial. rubr. **C.** || 111 toto — celo **BVRC** celo — toto **E** toto — mundo **IL** (*in hoc* uel celo *supra-*
ser. m 2) et *ceteri* *Bachrensi*ani. || 113 Tum *plerique* Tunc **LB.** ||
 114 lenissime **NB** (**L** n m 2 *supra ras.*) lenissime *ceteri* *Bachren-*
siani || 115 celeri] subito **A.**

111 caelo *veter. edit.*, Wernsdorf (*cf. Horat. epod.* 15, 1; vide p. XXXIV, n. 1 .
 113 Cum *Higt.*

« Rex Danaum Atride, vigila et mandata Tonantis,
Quae tibi missa simul delatus ab aethere porto. 125
Accipe : cum primum Titan se emerserit undis,
Fortibus arma jube socios aptare lacertis
Et petere Iliacos instructo milite campos. »
Dixit et has repetit per quas modo venerat auras.
Interea lucem terris dedit ignea lampas. 130
Convocat attonitus visis Pelopeius heros
In coetum proceres remque omnibus ordine pandit.
Cuncti promittunt socias in proelia vires
Hortanturque ducem ; quorum rex fortia dictis
Pectora collaudat, grates agit omnibus aequas. 135
Hic tum Thersites, quo non deformior alter
Venerat ad Trojam linguave protervior, ultra
Bella gerenda negat patriasque hortatur ad oras
Vertere iter ; quem consiliis illustris Ulixes
Corruptum dictis sceptro percussit eburno. 140
Tunc vero ardescit conceptis litibus ira :

125 iussa omnes || delapsus **M**. || 126 se emerſerit **MRY** emergerit **T**
emerſerit *ceteri*. || 128 armato **S**. || 131 uisis **EMN** iussis *ceteri*
Buchrenſiani. || 135 cōlaudās (s in *ras. m2*) **L** collaudans **RS T** || gra-
tes **LFT** gratesque *ceteri*. || 136 Hic tunc **FVN** Haec cum **IS**
hinc tunc **T** || nec **E m 2** *supraſcr.* **IV (G si Koot. cred.)** || 137 lin-
guaue **G** lingua ≡ ≡ (nec *m 2 supra lin. praeſixit.*) **E** nec lingua
FVMN ≡ ≡ lingua (que *m 2 add.*) **L** || lingua nec pronior **I**
|| (*versus deest in B*) || ultra || ullus **I** alter *ceteri*. || 138 patriasque
omīs, que **LFBV**. || 140 eburno (uel neo *m 1 supraſcr.*) **L**.
|| 141 Tunc **E** Tum *ceteri* (**G?**).

126 se emerserit *Kooten* emerserit *ceteri*.

134 duces (nominativ. plur.) Bachrens.

135 grates agit Wernsdorf gratesque agit vulgo.

137 protuvior, ultra *Bergk*, *Bachrens* protuvior alter *vulgo* procacior alter *Mueller*.

Vix telis caruere manus, ad sidera clamor
 Tollitur, et cunctos pugnandi corripit ardor.
 Tandem sollerti prudentia Nestoris aevo
 Compressam miti sedavit pectore turbam 145
 Admonuitque duces dictis, responsa recordans
 Temporis illius, quo visus in Aulide serpens
 Consumpsit volucrum bis quattuor arbore fetus
 Atque ipsam invalido pugnantem corpore contra
 Addidit extremo natorum funere matrem. 150
 Tum sic deinde senex : « Moneo, remanete, Pelasgi;
 In decimo labor est, Calchas quem dixerat, anno,
 Quo caderet Danaum victricibus Ilion armis. »
 Assensere omnes, laudatur Nestoris aetas,
 Conciliumque simul dimittitur; arma parari 155

143 punneindi **R.** || 144 sollerti **MB** solerti **A** sollerti $\square$ **G** sollertis *ceteri*.
 || 145 Contemptam **R.** || 149 inualido **G N** ualido *ceteri* pectore **B V**
 (« *quid melius sit difficile est affirmare* » Wernsd.). || 151 Tunc
L F N B C || inde **F V C** [et **G** si *Bachrensio* cred.; in eodem libro
Wernsd. legebat : Infit deinde (et in **Y** Tum sic inde) : moneo
omnes (moneo $\equiv$ **L** moneor **F** moneoque **S**) || remouete **Y** remo-
 neboque *plerique* (que *m* 1 *supra* lin. **E L**) remonebor **F** remi-
 niscor **M** recorder **S** constanter **A** || Pelasgi] achivi *omnes*. || 152
 quem calcas **N V** (*versum omis. M*). || 153 caderet **N**. || 154 con-
 sensere **E A**. || 155 concilium **E G** consilium *ceteri Bachren-*
siani, A

144 sollerti *repositi*.

145 pondere *Bachrens.*

149 corpore *repperunt Mueller, Bachrens.*

151 Infit deinde senex *Wernsdorf.* — moneo *restituit Harel.* — remanete, Pelasgi *scripsi ex Ovid. Met. XII, 49* : « Thestorides : Vincemus, ait, gaudete, Pelasgi »; saepe noster Pelasgi voce usus est; hic Achivi nomen e glossa ortum esse censeo. maneo remaneteque, Achivi *vulgo.* — « Senex rememor. remoramini, Achivi *Bachrens.*

153 cadet *ec Bachrens* (« an recidit? » *idem in notis*).

Dux jubet atque animos, aptari et corpora pugnae.
 Postera lux tacitas ut primum depulit umbras
 Et nitidum Titan radiis caput extulit undis,
 Protinus armari socios jubet acer Atrides
 Et petere Iliacos instructo milite campos. 160
 Vos mihi nunc, Musae (quid enim non ordine nostis ?),
 Nomina clara ducum clarosque referte parentes
 Et dulces patrias : nam sunt haec munera vestra.
 Dicamus quot quisque rates ad Pergama duxit,
 Et coeptum peragamus opus, sitque auctor Apollo 165
 Aspiretque libens operi per singula nostro.
 Peneleus princeps et bello Leitus acer
 Arcesilaus atrox Prothoenorque Cloniusque
 Boeoti decies quinas egere carinas
 Et tumidos valido pulsarunt remige fluctus. 170
 Inde Mycenaeis Agamemnon moenibus ortus,
 Quem sibi delegit bellatrix Graecia regem,
 Centum egit plenas armato milite puppes.
 Et bis tricenis Menelai navibus ardor
 Insequitur totidemque ferox Agapenoris ira. 175
 Quos juxta fidus sollerti pectore Nestor

156 Dux] Rex **A Y** || pectora *omnes*. || 157 ul] ubi **Y** || repulit **S**. || 158
 mediis **S** || ≡ tulit **L**. || 160 armato **E** constructo **N** (*versum omis. Y*)
 || Incipit lib. IV *in spatio vacuo* **L**. || 167 Iercius **E F N B** Ier-
 tius **L M** Iertius **G** Ier ≡ tius (Ier *ex corr.*) **V**. || 169 Boeti ≡
 (i *ex corr.*) **L** Boetes *ceteri* || quinas decies. **A** || 172 bellatrix de-
 legit **R**. || 173 puppes — plenas **A R**.

156 Dux omnis jubet atque aptari c. p. *Bachrens*. — corpora *Higl*.

162 penates *edit. vel.*, *Kooten*.

167 Leitus *Bondam* (*cf. Iliad. II, 494*).

169 Boeoti (*ibid.*, 493 et 509). Boetas *Wernsdorf*.

Consilioque potens gemina cum prole suorum
 It ter tricenis munitus in arma carinis.
 At Schedius virtute potens et Epistrophus ingens
 Gloria Myrmidonum, saevi duo robora belli, 180
 Longa quaterdenis sulcarunt aequora proris.
 Et bis vicens Polypoetes atque Leonteus
 Instruxere rates, ornatas milite forti.
 Euryalus Sthenelusque duces et fortis in armis
 Tydides valido pulsarunt remige fluctus 185
 Bisque quadragenas onerarunt milite puppes.
 Ascalaphusque potens et Ialmenus, acer uterque,
 Ter denas valido compleverunt remige naves.
 Et bis vicens Loerum fortissimus Ajax
 Instruxit puppes totidemque Eulaemone natus. 190

177 suorum est **E**. || 178 It ter **LY** Ter (it *m* 2 *supraser*.) **E** Est ter
GFVMN Est cum **B**. || 180 saevi et **R**. || 181 Longaque terdenis
plerique Grandia terdenis **E** Altaque tridenis **I** || sulcarunt **I** pul-
 sarunt *ceteri* || v. 182-625 *desunt in G*. || 183 o ≡ ratas (ner *supra*
ras.) **B** honeratas **NV** armatas **A** (armatas, ornatas, oneratas *una*
exhibet Y, si *Wernsd. cred.*) || 184 Euripilus **LX** Surripilus *ferre*
ceteri || duces **E m** 2 **BNRSY** decens (ens *ex corr.*) **L** decus **FM**
 decons **V** cileus **A** simul **E**. || 185 fluctus **EY** fructus **M** pontum
FVNB (**L supra ras. m** 2). || 186 Bisque **E** (*in L que supraser.*
m 1) **Hii M** **Hi FVR** In **B**. || 187 iamenus *supraser. m* 1 **L**
 telamus **R** talamonius **X** talamon **B**. || 190 euchenore *plerique*
 enthenore **A**.

181 Longa quaterdenis *Schrader*.

183 forti] multo *Schenkl*.

184 Euryalus *Bondam, Higl.* — duces *Kooten jure retinuit; cf. enim Iliad. II. 563 sqq. ἡγήμηνους, et quem optime laudat Weylingh, Aeneid. II versum 261 « Thessandrus Sthenelusque duces » ferox Wernsdorf (lacunam significaverunt Mueller et Bachrens).*

185 pulsantes — fluctus *Bachrens* qui v. 186 bis, non bisque, scripsit. — pontum *vulgo*.

187 acer, uterque *Wernsdorf*.

190 Euaemone *Bondam*. Eulaemone *Mueller (cf. Iliad. II, 736)*.

Quos juxta Danaum murus comitatur Achilles,
 Cum quinquaginta materna per aequora vectus.
 Thessalici juvenes Phidippus et Antiphus ibant
 Altaque ter denis sulcarunt aequora proris.
 Et tribus ab Sume ratibus secat aequora Nireus, 195
 Tlepolemusque novem Rhodius, quos viribus acer
 Eumelus sequitur, minus una nave profectus
 Quam duxit Telamone satus Salaminius Ajax.
 At Prothous Magnes Tenthredone natus et una
 Euboeae longis Elephenor finibus ortus 200
 Dulichiusque Meges, animisque insignis et armis,

---

v. 198 eiciendum Wernsdorf censet.

---

191 danaum murus **R** graium murus (m *ex corr.*) **L** graium durus *ceteri*. || 194 pulsarunt *omnes*. || 195 At **A** || ab Sume] assumtis, assumptis *omnes* || Nireus] teucer *omnes*. || 196 Triptolemus (— Iomus), Striptolemus (— Iomus) *plerique* Neptolemus (*corr. in* Triptolom. *m* 2) **E**. || 197 Eumelus **L** *m* 1 Eumenelus *ceteri* (Et Menelaus **R**) || prouectus *omnes* *Bachrensi*. || 198 salaminius] telamonius **A** (**E** *supraser.* *m* 2 salimius) thelamonius **F Y**. || 199 At Prothous] Astropus (— phus) *omnes* || magno *omnes* || testoride **N** (**E** *m* 2 *supraser.*) thestorede **V**. || 200 longis] magnis *omnes* (*e versu praecedenti* : Magnes) || Euboea ac **B** Euboea ac **E F M** Euboea et **M** Euboea (*e ult. ex corr.*) a ≡ **L** Eubous ac **V**. || 201 animo **A** animis ≡ (*supra ras.* qui q; *m* 2) **E** ani ≡ ≡ (m's *supra ras.*; *omis.* que) **L**.

191 Danaum Kooten restituit Grajum vulgo (Ovid. *Met.* XIII, 281). — murus] ductor *veter. edit.*, Wernsdorf.

193 Num Thessalides?

194 sulcarunt vulgo.

195 ab Sume Schenkl ex Syme Wernsdorf jam in notis proposuerat, Kooten probabat; idem olim in mentem venerat Suringario, neque Santenio displicebat; cf. *Iliad.* II, 671. — secuit freta *Bachrens* in not. — Nireus Bondam, *Higt* (*Iliad.* II, 671 *sqq.*)

196 Tlepolemus Barth (cf. *Iliad.* II, 633).

199 At Prothous Bondam (*ibid.* 736). — Magnes Schrader, *Higt* (*ibid.*). — longis ego ex magnis Bondam (Martius Euboicis Wakker).

Aetola de gente Thoas Andraemone natus,
 Ili quadragenas omnes duxere carinas.
 Et bis sex Ithaci naves sollertia duxit;
 Quem sequitur totidem ratibus Telamonius Ajax,   205
 Egregia virtute potens; simul horrida Gunei
 Ira bis undenis tendebat in arma carinis.
 Idomeneus et Meriones, Cretaeus uterque,
 Bis quadragenis muniti navibus ibant.
 Et totidem puppes clara de gente Menestheus   210
 Duxit Athenaeus, quot viribus addit Achilles.
 Amphimachusque ferox et Thalpius, Elide nati,
 Et clara virtute Polyxenus atque Diores.
 Ili bis vicenas onerarunt milite naves.
 Protesilaus agit totidem fortisque Podarceus   215
 Instructas puppes, quot duxit Oileos Ajax.
 Et septem Poeante satius dat in arma carinas.
 Quem sequitur juxta Podalirius atque Machaon,

206 Gunei] fine (*suprascr.* os) **M** phines **A** phineus **E F V G Y** pheneus
R lineus **L B C** fimeus **N**. || 207 Ire *omnes*. || 208 cretensis **A**. || 210
 menetes **E M** menites **A** moenetes **L** menetis **V** monetis *ceteri*.
 || 211 quos — ambit *omnes*. || 212 alpius **M** alpinus, alpinus *ceteri*
 (alpinor **N**.) || 214 ornarunt **M** naues (puppes *m* 2 *suprascr.*) **E**
 puppes *ceteri*. || 216 quod **M** quos *ceteri* (quas **Y**) (Instructas in Sex
 duxit, et quos duxit in septem quos *corr. m* 2 **E**) [rexit **Y**] oileus
L N V B oleius **E** olenius **M** iolius **A** doricus **Y**. || 217 ≡ peante
L phetonte **N A R** pheronte **Y** photonte **E** phoetante **F** ferante **B**
 (Poeante — sequitur *om.* **M N**) [dat in arma carinas **E** tulit arma
 carinis *ceteri*.

206-207 Gunei Ira *scripsi* (*cf.* v. 173) Guneus Ire vulgo (Guneus Bondam, *Iliad.* II, 748).

210 Menestheus Bondam (*ibid.* 552).

211 quot Schrader. — addit Wernsdorf.

212 Thalpius Bondam (*ibid.* 620).

216 Oileos Schrader.

Attaque ter denis sulcarunt aequora proris.	
His ducibus Grajae Trojana ad litora puppes	220
Bis septem venere minus quam mille ducentae.	
Tum pater ad Priamum mittit Saturnius Irim	
Quae doceat fortes venisse ad bella Pelasgos.	
Nec mora : continuo jussu capit arma parentis	225
Priamides Hector totamque in proelia pubem	
Festinare jubet portisque agit agmen apertis.	
Cui fulgens auro cassis juvenile tegebat	
Omni parte caput, munibat pectora thorax,	
Et clipeus laevam, dextram decoraverat hasta	230
Ornabatque latus mucro; simul alta nitentes	
Crura tegunt ocreae, quales decet Hectoris esse.	
Hunc sequitur forma melior quam fortior armis,	
Belli causa Paris, patriae funesta ruina;	
Deiphobusque Helenusque simul fortisque Polites,	235
Et sacer Aeneas, Veneris certissima proles,	
Archilochusque Acamasque ferox Antenore creti.	

Jamque citam appulerant classem camposque tenebant 222

spurium esse Mueller vidit.

---

222 citam — classem **E L** cito — cl. **M** citi — cl. **V** scitae — cl. **A** cite — cl. *ceteri* (Iamque illa appulerat classis camposque tenebat **I.**)
 || 223 Tum **M Y** Cum (**C** *ex corr. in V.*) || 225 petit **Y** || 226 totam iam **I.** || 231 Ornarat **I.** || 233 quam **A L m 2** tum **R S** tunc *ceteri* (*supraser. m 1 non E*) || fortis in armis *omnes*. || 236 gratissima **Y.**
 || 237 nati **M N B.**

223 Cum *Kooten, Bachrens.*

224 exisse *Schenkl.*

230 clipeus laevam *restituit Bachrens* laevam clipeus *vulgo.*

233 quam fortior armis *correxerit Havel* non fortis in armis *vulgo* nec fortis in armis *Bachrens* quam fortibus armis *Kooten in not. (cf. enim Verg. Aen. X, 735)* non fortibus armis *Schenkl.*

Nec non et proles generosa Lycaonis ibat
 Pandarus et magnae Glaucus virtutis in armis;
 Amphiusque et Adrastus et Asius atque Pylaeus. 240
 Ibat et Amphimachus Nastesque, insignis uterque,
 Magnanimique duces Hodiusque et Epistrophus ingens
 Euphemusque ferox clarusque aetate Pyraechmes;
 Cum quibus et Mesthles atque Antiphus et bonus armis
 Hippothous venere Acamasque et Pirous, < ense 245
 Et virtute potens, animique Pylaemenis > una, 245 bis

245 a librariis turpissime foedatum viri docti emendare temptaverunt: Koolen Kootenique amicus quidam ignotus, Mueller, alii. Hic Pylaemenis mentio fuerit necesse est: nam e principibus Trojanis quos Homerus libro II memorat, is solus ab Italico nusquam laudatur. Unum versum periisse mihi certum est, qui librarios effugerit, fortasse litterarum similium causa; rimam, ut potui, explevi: ex lectione unius codicis **D** enci, verbum ense assumpsi.

240 Amphionque omnes (que om. **N**) (Amfion **L**) || pylaeus] apⁱ lates **R**
 ≡ altes (epi supra ras.) **L** ialtes **N** ephialtes ceteri. || 241 Ibat et
L B Ibant et **E** Ibat **F** Ibant **V M N A** || nastesque **E** nactisque **L**
 natusque **M B R** naucius, naci^us ceteri. || 242 rhodius **A** rodⁱus ceteri
 || epistrophus **B** epistrofus (f. ex corr.) **L** epistropheus **E** epistropus
 ceteri. || 243 Euphymus **E** Eufimus **L** Ephimus **B** Euphimus ceteri
 || pyragmes **E** pyragmon **A** piragmes ceteri. || 244 mnesteus **E**
 mesteus **F** (ut vid. **L** m 1) menesteus **N R** nestes **M** nesteus
 ceteri || antiphus **E B A** antipus ceteri. || 245 Ipodomus **B** Ippodeus
F V C (e supra lin. m 1 **L**) Ipodeus **N** Ypodeus **R** Ipodus **A** Ipodos
 (in — domus corr. m 2) **E** Ipotens **M** Yipodus **T** Et potus **D** || achamas
D athamas, atamas ceteri || uenere (ante Acamas) plerique ne
 ≡ ≡ (nere m 1 supr. ras.) **L** uere **R** uectique **A** uete **V** (et omis.
 omnes) || athamasque ferox **C** (uenere vel quidquam simile nec **C**
 nec **D** habent) || pierius **C A** (utraq^{ue} i ex corr. **L**) pier^eus **F N V D**
 pigereus **E** (i supra alt. e m 2 **M**) pereus **R** peicorus **T** || enci **D**
 una ceteri.

240 Amphius Bondam (Iliad. II, 830). Amphios Mueller. — Pylaeus Bondam (ibid. 842).

241 Nastes Bondam (ibid. 870).

242, 243, 244 Hodius, Pyraechmes, Mesthles Bondam (ibid. 856, 848, 864).

245 Hippothous Koolen (ibid. 840) Hipp. Acamasque ivere Bachrens. — et Wernsdorf.

Alcinooque sati Chromiusque atque Ennomus, ambo
 Florentes aetate viri, quos Phorcus et ingens
 Ascanius sequitur, simul et Jovis inclita proles
 Sarpedon claraque satus tellure Coroebus.
 His se defendit ducibus Neptunia Troja, 250
 Vicissetque dolos Danaum, ni fata fuissent.

246 Axinono **E G V Y** Anxinono **N** Anxinonum **D** Anxiono **M** Axiono **F**
 Auxonio **A** Anxioniti (i *prim. in ras.*) **T** Ixinone (i *et e ex corr. m 2*)
L Exione **R** Hesione **B** || cromius **N** cromus **D** crocius **T** cineus
A cronius *ceteri* || eunomus *plerique* eunomius **C** ennomius **D**
 ammonius **T**. || 247 phorcus (fortis *suprascr. m 2*) **E** forcus *ceteri*
 (fortis **V marg.**). || 249 corebus **R T** chorebus *ceteri* (borelus
E m 2 suprascr.) || 251 Vicissent **ELRAIT** || nisi **L** || fata
 || = fuissent **T**.

246 Alcinoos Kootenii amicus (cf. *Auson. Epitaph. XVII, 23, 2*. — Alcinooque
 sati] Ex Enetisque orti *Mueller*.

249 Coroebus] Pylaemen *Bachrens. Totum versum spurium habet Mueller. Sar-
 pedon tamen retinendus est, et de Coroebos non neglegendum est quod Kooten in
 notis disputavit (cf. Aen. II, 342); equidem hoc aliquidve simile olim conjece-
 ram : Sarpedon, Lyeii pulcherrima gloria rebus.*

III

Jamque duae stabant acies fulgentibus armis,
 Cum Paris, exitium Trojae funestaque flamma,
 Armatum adverso Menelaum ex agmine cernit
 Seque velut viso perterritus angue recepit 255
 Ad socios amens; quem postquam turpiter Hector
 Confusum terrore videt : « O dedecus » inquit
 « Aeternum patriae generisque infamia nostri,
 Terga refers? at non dubitabas hospitis olim
 Expugnare toros, ejus nunc defugis arma 260
 Vinque times! ubi sunt vires, ubi cognita nobis
 Ludorum quondam vario in certamine virtus?
 Hic animos ostende tuos : nihil adjuvat arma

Codices — Lib. III (*omis. MN*). || 253 Cum **EL** Tunc **A** Dum *ceteri*.
 || 254 Aduerso postquam menelaum examine uidit **R**. || 260 diffugis
AI difugis **R**. || 262 uario in certamine **ERA I** uaria in certamina
ceteri || uirtus **S** uis est *ceteri*. || 263 nil **B** || armas **L** antas **R** armis
ceteri.

257 O *Bachrens* restituit proh vulgo.

261 vires] artes *Schenkl, Bachrens*.

262 virtus] mens est *Bachrens*.

Nobilitas formae : duro Mars milite gaudet.
 Dum jaceas in amore tuo, nos bella geremus 265
 Scilicet et nostrum fundemus in hoste cruorem !
 Aequius adversis tecum concurrat in armis
 Impiger Atrides : spectet Danaumque Phrygumque
 Depositis populus telis, vos foedere juncto
 Adversas conferte manus, decernite ferro. » 270
 Dixit ; quem contra paucis Priameius heros
 « Quid nimis indignis » inquit « me vocibus urges,
 O patriae, germane, decus? nam nec mihi conjunx
 Pravaque luxuria est potior virtutis honore;
 Nec vires temptare viri dextramque recuso, 275
 Dummodo victorem conjunx cum pace sequatur. »
 Dicta refert Hector; placuit sententia Grai.
 Protinus accitur Priamus, sacrisque peractis
 Foedera junguntur; post haec decedit uterque
 Depositis populus telis, campusque patescit. 280
 Interea toto procedit ab agmine Troum
 Pulcher Alexander, clipeoque insignis et hasta.

265 geramus **A I.** || 266 fundemus **R**, *Bachrensi*. || 267 concurret
B A. || 269 juncto] uinctos **R.** || 270 Aduersi **F** || *Post v.* 270 Quis
 uestrum melius sit tanta coniuge dignus *margin. a script.* **L A** et alia
manu e vet. cod. **R** Vestram nunc elenam sumat quis rectius ipsam
E m 2. || 274 Pravaque *omnes* (Par ≡ uaque **B**). || 276 cum] in **S.**
 || 279 coniungunt **S** || hoc **L Y** || descendit **L F V Y** discedit
M N B descendit *in* discedit *m 1 corr.* **E.** || 281 ab] in **A.**

266 ut — fundamus *edit. veter.*

267 concurret *Bachrens.*

270 et cernite *Higt.*

274 Pravaque *Schrader, Kooten in not.* Pronaque *vulgo* Privaque *Wakker, Bachrens.*

279 decedit *Brantsma (cf. Aen. V, 551).*

Quem contra paribus fulgens Menelaus in armis
 Constitit et « Tecum mihi sint certamina » dixit;
 « Nec longum nostra laetabere conjuge, quam te 285
 Mox rapuisse gemes, tantummodo Juppiter adsit. »
 Dixit et adversum se concitat acer in hostem.
 Ille virum forti venientem reppulit ictu
 Seque gradu celeri recipit longeque trementem
 Hastam deinde jactit, quam devitavit Atrides. 290
 Inque vicem misso fixisset corpora telo
 Praedonis Phrygii, ni vastum ferrea pectus
 Texistet lorica viri septempliee tergo.
 Insequitur clamor; tum vero adversus uterque
 Constitit et galeam galea ferit et pede plantam 295
 Conjungit, stridetque mucro mucrone corusco.
 Non aliter fortes nitida de conjuge tauri

Corpus collectum tegitur fulgentibus armis 297

spurium jam uncis secluserunt Mueller et Bachrens.

---

284 sint **M N B S** sunt **E F V** (u *ex corr.* **L**). || 285 quae omnes. || 286
 Mox rapuit regem ≡ **L M.** r. regem : **B M.** r. regem et *ferre ceteri.*
 || 289 trementem **A** frementem *ceteri.* || 291 ferro **B R Y.** || nisi
V ni (si *supraser.* m 1) **L** || nasti ferrea pectus achiui **E.** || 294
 Insequitur clamor tum be u aduersus uterque **R** Insequitur iuxta
 clamor tum adversus uterque *ceteri* (tunc uersus **E** m 2 **V**). || 295
 galea galeam **E.** || 296 contingit m 2 *corr.* **L** coniungens **A** contin-
 gens *ex corr.* **B** constringit **S** constringet **Y** conuiet **R** || stridet-
 que **Y** (que m 1 *supra lin* **E**) stridet **L.** || 298 de] pro **M N.**

285-286 quam te Mox rapuisse gemes *Wakker* quae te Mox raptum ire gemet *Bachrens.*

288 vementem *Mueller, Bachrens.*

294 Ita recte *Kooten* in notis, e *cod. Burmanniano* Ins. juxta cl.; tum adv. *vulgo.*

Bella gerunt vastisque replent mugitibus auras.
 Jamque diu rigido captarant corpora ferro, 300
 Cum memor Atrides raptae sibi conjugis instat
 Dardaniumque premit juvenem mox ense rigente;
 Cedentemque retro dum desuper appetit hostem,
 Splendidus extremas galeae percussus ad oras
 Dissiluit mucro; gemuerunt agmina Grajum. 305
 Tum vero ardescit, quamvis manus ense carebat,
 Et juvenem arrepta prosternit casside victor
 Ad sociosque trahit, et ni caligine caeca
 Texisset Cytherea virum subjectaque mento
 Fortia laxatis rupisset vincula nodis, 310
 Ultimus ille dies Paridi foret. Abstrahit auro
 Fulgentem galeam secum Menelaus et ardens
 In medios mittit proceres rursusque recurrit
 Et magnam validis contorsit viribus hastam
 In cladem Phrygii, sua quem Venus eripit hosti 315
 Ac secum in thalamos defert testudine cultos.

299 ualidisque **A.** || 300 Atque *plerique* || captabant **Y** rimabant **MN.**
 || 301 Tum **E.** || 303 que *omīs. omnes.* || 304 percussit **LFV.**
 || 305 Dissiluit **MN** desiluit **B** (*et ita m 1 ex Diss. corr. E*) dis-
 siluit **A.** || 306 Tum *in Tunc corr. m 2 E.* || 307 raptā **Y.** || 308 socios-
 que nisi traeret **B** sociosque *nūc* eret **R** s. traheret nisi tum **Y**
 s. tra (h) eretque nisi *ceteri.* || 309 uirum *ex uiri* **L** uenus **A R.**
 || 310 laxatis rupisset **I** rupisset laxatis *ceteri.* || 313 rursusque **YI**
 rursumque *ceteri.* || 315 arripit **B VRS** eripuit **MN.** || 316 Ac
RV Ad **F** Et *ceteri* || cultos (*simul cum tectos, comotos*) **Y** custos
FV cunctos **I** cinetos **S** tutos (*tectos m 2*) **E** tectos *supra ras.*
B ≡ ≡ ≡ tos (*cine m 2 supraser.*) **L** comptos **MN** factos **A.**

300 Utque — captabant *Hoeufft, Baehrens.* — pectora *Mueller.*

308 Ad sociosque trahit; et ni *Baehrens* quem ni *Kooten* qui *Venus v. seq.*
habet quod ni *Mueller* et nisi tum *Wernsdorf* in not.

313 rursusque *ex libris Guelferb. sec. et Virg. recepi* rursumque *vulgo.*

316 Ac *scripsi.* Et *vulgo.* — cultos *cf. Metam. II. 737, et ita Wernsdorf, Baeh-*
rens (hic autem in not. tectum infelicius coniecit) tectos *Mueller.*

Ipsa dehinc Helenam muris arcessit ab altis
 Dardanioque suos Paridi deducit amores.
 Quem tali postquam conspexit voce locuta est
 « Venisti, mea flamma, Paris, superatus ab armis 320
 Conjugis antiqui? vidi puduitque videre,
 Arreptum cum te traheret violentus Atrides
 Iliacoque tuos foedaret pulvere crines.
 Nostraque, me miseram! timui ne Doricus ensis
 Oscula disiceret; toto mihi mente relapsa 325
 Fugerat ore color, sanguisque reliquerat artus.
 Quis tibi cum saevo suasit contendere Atrida?
 An nondum vaga fama tuas pervenit ad aures
 De virtute viri? moneo, ne rursus iniquae
 Illius tua fata velis committere dextrae. » 330
 Dixerat, et largis perfundit fletibus ora.
 Tristis Alexander « Non me superavit Atrides,
 O meus ardor! » ait, « sed castae Palladis ira.

317 accersit **VB** arcessit **E**. || 318 suo **A**. || 319 Que **B** (**L** ut vid.)
 || postquam tali **Ä**. || 323 Iliacos — foedauit **I**. || 325 Disiiceret
E dis ≡ ≡ ceret (cu *m* 1 *supraser.*) **L** discideret **FV** dinideret
MNI dideret **A** discenteret **B** || toto **E L** tota **I** totus *ceteri* || relictæ
omnes. || 326 calor **MNA** (*et ita ex color m* 1 *corr.* **E**). || 327
 suasit contendere **E** contendere suasit **L** contendere iussit *ceteri*.
 || 328 An **E m** 2 **BRAY** Aut *ceteri*? russus **R** || inique **ELN**.
 || 331 Dixit tum *omnes Baehrensiumi* **AIY** (Dixerat **RS?** *de quibus*
silet apud Kootenium et Muellerum qui dixerat in textum receperunt)
 || perfundit **LF** perfudit **EB** profundens **VMN**. || 333 castae **BR**
 (*s ex u m* 1 *corr.* **L**) cau ≡ te **E** cautae *ceteri*.

325 disiceret (diss.) *Baehrens*. — relapsa scripsi revincta *Baehrens* relictæ
Anton. de Rooy.

327 suasit contendere Atrida *Mueller* cont. s. A. *vulgo*.

328 inique *Baehrens*.

331 Dixit, tum — perfudit *Baehrens*. — Fortasse scribendum est : Dixit; tum
 largis perfundens fletibus ora, Tristis Alexander.

Mox illum nostris succumbere turpiter armis
 Aspicies, aderitque meo Cytherea labori. » 335
 Post haec amplexu per mutua corpora iuncto
 Incubuit membris Cygneidos; illa soluto
 Accepit flammās gremio Trojaeque suasque.
 Interea toto Menelaus in agmine Troum
 Quaerit Alexandrum victorque huc fertur et illuc. 340
 Quem frater socias acuens in bella catervas
 Adjuvat et forti pulsos Phrygas increpat ore
 Servarique jubet leges Helenamque reposeit.

336 hoc **Y** || amplexus **EFVI** amplexis **M** amplexus (s. ult. eras.) **N**
 complexu **S** iuncto **E m 2** iuncti $\equiv$ **L** iunctis *ceteri*. || 337 in-
 cumbit **MN**. || 341 Cui **L** (*et ita R*, sed quem in marg.) || 342 phry-
 ges, phruges, friges *omnes*.

336 pectora *Higt.*

IV

Cumque inter sese proceres certamen haberent.
 Concilium omnipotens habuit regnator Olympi, 345
 Foederaque intento turbavit Pandarus arcu,
 Te, Menelae, petens; laterique volatile telum
 Incidit et tunicam ferro squamisque rigentem
 Dissecat : excedit pugna gemebundus Atrides
 Castraque tuta petit. Quem doctus ab arte paterna 350
 Paeoniis curat juvenis Podalirius herbis
 Atque iterum in caedes horrendaque proelia mittit.
 Armavit fortes Agamemnonis ira Pelasgos,
 Et dolor in pugnam cunctos communis agebat.

Codices — Lib. IV *fere omnes (omis. MN).* || 344 Cumque **LMN** (et **R** *in marg. ex alt. vet. cod.*) Dumque *ceteri.* || 346 aerato **S** || pindarus **MN.** || 347 telum **L** (**E** *m* 2 *supraser.*) ferrum *ceteri Bachrensiani* **AY.** || 348 flammis **S** (*e* *scamis quod legitur in R.*) || 349 Discidit **F** || tremebundus **EMN.** || 352 incedens **Y** incedens **E** || misit **A** (**E** *m* 2 *supraser.*, **F** *in marg.*) mitit illum (*illum e glossa sine dubio ortum*) **B** uenit **MN** uictrix **S** uictor **ELFV.**

Post 345 nonnulla intercidisse Bachrens suspicatur.

352. mittit] visit *Bachrens* victor *Mueller* qui *post v. lacunam significavit.*

Bellum ingens oritur, multumque utrimque cruoris 355
 Funditur et totis sternuntur corpora campis;
 Inque vicem Troumque cadunt Danaumque catervae.
 Nec requies datur ulla viris; sonat undique Mavors,
 Telorumque volat cunctis e partibus imber.
 Occidit Antilochi rigido demissus ad umbras 360
 Ense Thalysiades optataque lumina linquit.
 Inde manu forti Grajorum terga prementem
 Occupat Anthemione satum Telamonius Ajax
 Et praedurato transfigit pectora telo:
 Purpuream vomit ille animam, sua sanguine multo 365
 Arma rigat moriens. Tum magnis Antiphus hastam
 Viribus adversum conisus corpore toto
 Torquet in Ajacem: telumque erravit ab hoste

355 cruoris utrimque **Y** utrumque cruoris **E L G M B** uirumque
 cr. **F V N A I** uixque cr. **R** hinc illincque cr. *Gesta Bereng.*
 || 358 mauors in bellum *corr.* **E**. || 359 ex cunctis **M N** cunctis ex
A cunctisque **R** uolat — imber **Y** (*Cf. Aen. XII, 284*) uolant
 — imbres *ceteri*. || 360 *omis.* **L B F V** habent in *marg.* **E m 1 R**
 || rigido] Stygias **Y** demissus **R** dimissus **Y** demersus **M N** dimer-
 sus **E** diuisus **A** ad **E A** in **M N**. || 361 *omis.* **B** habet in *marg.* **R**
 || thalestiades **A** (— dis *m 2 E*) talestiades **R** talesiades **M N** cadit
 sitades (cadiť s in *ras. m 2*) **L** thales ita des **F V**. || 362 premun-
 tur **A**. || 363 amphione **E M N B** amphibione **F V** amphy ≡ ≡
 one **L**. || 364 trantigit **Y** transfixit *ceteri* || corpora **M N** || ferro
R B. || 365 cum sanguine mixtam *omnes*. || 366 Ora rigat *omnes*
 || tunc **F V R A** cum **S** || magnis] maximus **E** || 367 aduersam
E F V M N A conatus *omnes* || pectore **E m 2 A** (pectore et cor-
 pore simul ponit **Y**).

360 demersus in *veter. edit.* demersus ad *Baehrens.*

361 Thalysiades *Bondam Iliad. IV, 458.*

363 Anthemione *Bondam (ibid., 473).*

365-366 *Locum aperte corruptum, ut potui, emendavi; post 365 unum versum perisse suspicatur Havel.*

367 conisus *Wernsdorf corr. ex Aen. V, 612 et X, 127.*

368 telum derravit *Baehrens.*

Inque hostem cecidit, namque ictus in inguine Leucus.
 Concidit infelix prostratus vulnere tristi 370
 Et carpit virides moribundis dentibus herbas.
 Impiger Atrides casu commotus amici
 Democoonta petit teloque adversa trabali
 Tempora transadigit vaginaque horridus ensem
 Eripit; ille suis moriens resupinus in armis 375
 Concidit et terram moribundo vertice pulsat.
 Jamque Amarynciden saxi dejecerat ictu
 Pirous Imbrasides dederatque silentibus umbris;
 Dumque avidus praedae juvenem spoliare parabat,
 Desuper hasta venit dextra librata Thoantis, 380
 Perque viri scapulas annosaque pectora transit.

369 tunc ictus in **RSB** (*et ita E m 2*) cedit ictus in **L** cedit cinetus **E** transfixit in **MNY** (*et ita, sed in supra lin. V*) transfixit et (*in marg. uel in*) **F** transfixum **A** || leuchon **EY** laecon **B** leuton **A** leucon *ceteri*. || 370 tristi **MN** forti *ceteri*. || 371 gemibundus **A** moribundus *ceteri*. || 373 Demononta **Y** Demophonta *ceteri*. || 374 transadigit **LR Y** transadiit **FVB** transegit **MNA** (**E**, egit *in ras.*). || 376 Corruit **S** || gemibundus **A** moribundus *ceteri*. || 377 Inque marum egeum **R** Immani aegaeum **A** lumanem egeum **MN** (*itaque corr. L m 2*) Inque mare egeum *ceteri*. || 278 Pirous] Impiger *omnes* || imb || asides Lumbrasides, umbrisiles *ferre ceteri* (umbras, i *supra* a **E**). || 380 uibrata **E m 2** || tonantis **A**. || 381 annosaque **LRA** animosaque **S** per annosa **N** pannosa **M** || tempora **RB** tìmpora **MX** tempore **S**.

369 namque ictus in inguine Leucus *Schrader* (— *Leucos Mueller*) transfixit-que inguine Leucon *Baekrens*.

370 tristi *Baekrens restituit*.

371 moribundis *Hgt.*

372 Impiger Aelides *Hgt.* Impiger ast Itachus *Weylingh* Hinc Laertiades *Bondam*.

373 Democoonta *Bondam* (*Iliad. IV, 499*).

376 Occidit *Wernsdorf, Koolen*. — moribundo *Dussen* (*cf. Metam. V, 83 et XII, 118*).

377 Jamque Amarynciden *Schrader* (*Iliad. IV, 517*).

378 Pirous *Schrader* (*ibid. 520*).

381 animosa *Koolen, Mueller praetulerunt*.

In vultus ruit ille suos calidumque cruorem
 Ore vomit stratusque super sua palpitat arma.
 Sanguine Dardanii manabant undique campi,
 Manabant amnes passim; pugnatur ubique, 385
 Ardet et immixtis amborum exercitus armis,
 Et modo Trojanis virtus, modo crescit Achivis,
 Lactaque per varios petitur victoria casus.

383 Euomit ore **L** *m* 1. || 384 madescunt **MN**. || 385 pugnabat **B** pugna ≡ ≡ (bat *supra* ras.) **L**. || 386 Ardet et immixtis] Immixtis ardet amborum **C** Immixtus ambor. ardet **V** — ardens **N** — uel ardet *in marg.* **F** It mixtus ambor. ardens **D** Immixtis ardens ambor. *ceteri.* *totum versum uncis inclusit Bachrens.* || 387 modo uirtus crescit **MA**.

385-386 pugnatur ubique, Ardet et immixtis *scripsi* pugnabat ubique Immixtis ardens *vulgo* pugnatur ubique [Im. ardens, etc.] *Bachrens qui v.* 386 *spurious habere videtur.*

V

Ille postquam Danaum longe cedentia vidit
 Agmina Tydides tumidumque increescere Martem, 390
 In medias acies, qua plurimus imminet hostis,
 Irruit et versas prosternit caede phalanges;
 Ille illuc enseque ferox hastamque coruscat.
 Bellica Pallas adest flagrantiaque ignibus arma
 Adjuvat atque animos juveni viresque ministrat. 395
 Ille, boum veluti viso grege saeva leaena,
 Quam stimulat jejuna fames, ruit agmina contra
 Et prostrata necat vesano corpora dente :
 Sic ruit in medios hostes Calydonius heros,
 Virginis armigeræ monitis et numine tutus. 400

Codices — Lib. V *ferè omnes (omis. M).* || 389 Sic **L** (*sed h m 2 supraser.*)
NRS Sed **Y.** || 392 prosternat **R.** || 393 ferox tunc ense coruscat
 et asta **M** f. ense **q** cor. et asta **N** enseq; f. astaque **F** *ex corr.*
erasis virgulis, et A || cruentat **E m 2** retorsit **Y.** || 394 fulgentia **A.**
 || 398 *in fine* ferro **A.** || 400 teemine tutus (*supraser.* uel numine
 diue) **F** munere **S** || Virginis et nomen monitis occiugere tutus **A.**

389 Sed *Wernsdorf praetulit.*

396 Ille] Atque *Baehrens Inde Kooten in not.*

400 armiferae *Kooten, jam Wernsdorf suspicatus erat.*

Conversi dant terga Phryges; fugientibus ille
 Instat et exstructos morientum calcet acervos.
 Dumque ferit sternitque viros, videt ecce Daretis
 Adverso stantes furibundus in agmine natos,
 Phegeaque Idaeumque simul; quem cuspide Phegeus 405
 Occupat ante gravi, sed vulnera depulit umbo,
 Vitatumque solo ferrum stetit: haut mora, totis
 Ingentem torquet Tydides viribus hastam
 Transadigitque viri pectus; pars cuspidis ante
 Eminent, et prodiit scapulis pars altera fossis. 410
 Hunc ubi fundentem calidum de pectore flumen
 Versantemque oculos animamque per ora vomentem
 Conspexit frater, stricto celer advolat ense
 Germanique cupit fatorum existere vindex.
 Sed neque vim saevi nec fortia sustinet arma 415
 Tydidæ contraque tamen defendere temptat.

402 instructos **F M N** constructos (ex *m* 2 *supra* con) **L**. || 403 ferit
R furit *ceteri* || danitis *plerique* (doanus **E** *m* 2 *ald.*) danit ≡ ≡ **N**
erasum in **L** tonantis **A** doantis **B** cloantis **R S**. || 404 Aduer-
 sos **F** Abuersos **R** || in agni nates **R**. || 405 Praegeumque **R** Pre-
 gneumque **F** Pringeumque **S** Egeumque **M** Pregeum **EB** Praege
 ≡ um **L** Pr(a)egneum **A V** || Phegeus] praepes **Y** pr(a)eceps
ceteri. || 406 graui **E** (et *crasa supra i virgula s indicanti L*) grauis
ceteri. || 407 Vitatoque **R** Vibratumque **E** *m* 2. || 409 Transadiit
E F V Transegit **M** Transaegit **N**. || 410 Imminet **L R** ≡ minet
 (Im *m* 2 *supra ras.*) **E** Imminet **F V** || prodiit **E** || scapulis] humeris
A scapulas — fossas **R** scapulis — fossos **E** *corr. m* 2. || 411 cor-
 pore **M N**. || 412 *deest in* **S**. || 414 uictor **F**. || 415 fortis **Y**.

402 furit *Wernsdorf, Baehrens receperunt.*

404 fremibundus *Baehrens.*

405 Phegeaque *Higt (Iliad. V, 9 sqq.). — Phegeus Schrader, Higt. praepes
e codd. Wernsdorf retinuit.*

407 Vibratumque *Wernsdorf recepit.*

Ut volueris, derepta sui cum corpora nati
 Accipitrem laniare videt, nec tendere contra
 Auxilium nec ferre suo valet anxia nato,
 Quodque potest, levibus plangit sua pectora pennis : 420
 Sic hostem Idaeus germani caede superbum
 Spectat atrox miseroque nequit succurrere fratri;
 Et nisi cessisset, dextra cecidisset eadem.
 Nec minus in Teucros armis furit alter Atrides
 Insequiturque acies et ferro funera miscet. 425
 Obvius huic fatis occurrit ductus iniquis
 Infelix Hodius, quem iactae cuspidis ictu
 Sternit et ingenti scapulas transverberat hasta.
 Hinc petit Idomeneus adversa ex parte ruentem
 Maconiden Phaestum; ejus post funera laetus 430
 E Strophio genitum Stygias demittit ad umbras.

417 voluer omnes *Bachrensi* (uel cris *supra* cer *m* 2 *E*) || derepta
Helmst. decepta **F V B R A** de ≡ ta (p. *in ras ut vid.*, cerp *m* 2
supra ras.) **L** decerpta **M N S** discerta (*m* 2 *in* decerpta *corr.*) **E**.
 || 419 neque **E L F V** || fato **Y**. || 420 sua corpora **R** || plaudit **L F**
 pulsat **M N**. || 423 ni **F V B A** (*m* 1 *in* nisi *corr.* **E**). || 427 rodus
ferre omnes || iacte **R** uastae *ceteri*. || 428 ingentes **B** || diuerberat **Y**
 transfixerat **E m** 2. || 429 aduersa ex parte **A** ex aduersa p. **R B** de
 aduersa p. **S** aduersa parte *ceteri*. || 430 Meridione satum **E F V Y**
 Menioque **R** Merione, Myrione *ceteri* || pro funere **F V B** pro
 uulnere **A**. || lecto **R** laetus *ceteri* (letus **S**). || 431 Et stropio **R** Et
 strepio **B** Istripio **A** Estrepio *ceteri* || dimittit *plerique* dimisit **E m** 2.

417 derepta *Wernsdorf*, *Bachrens* discerpta — viscera *Barth*, *Kooten*, *Mueller*.
 424 acer *veler. edit.*, *Wernsdorf*.

425 vulnera *id.*

427 Hodius *Bondam* (*Iliad.* V, 39). — iactae *recepit Kooten* (cf. *Aen.* X, 733
vasto Wernsdorf vasto vulgo).

429 ferit *Schrader*, *Kooten*, *Bachrens*. — adversa parte *vulgo*.

430 Maconiden Phaestum *Schrader* (*Iliad.* V, 43). — laetus *retinuit Mueller*
Atrides vulgo ab Higlio et Schradero.

431 *E Bachrens Et vulgo*. — Strophio *Schrader* (*Iliad.* V, 49).

Meriones Phereclum vibrata percudit hasta,
 Pedaemque Meges ; tum vastis horridus armis
 Eurypylus gladio venientem Hypsenora fundit
 Et pariter vita juvenem spoliavit et armis. 435
 Parte alia volitat sinuoso Pandarus arcu
 Tydidenque oculis immensa per agmina quaerit.
 Quem postquam Troum sternentem corpora vidit,
 Horrida contento derexit spicula cornu
 Et summas umeri destrinxit acumine partes. 440
 Tum vero ardescit juvenis Calydonius ira,
 In mediasque acies animosi more leonis
 Fertur et Astynoum magnumque in Hypirona tendit :

432 Merionis puerum *omnes Baehrensiuni (de ceteris, apud Kootv-
 nium, non liquet, nisi quod Memnonis A Mirismi S)* || librata
omnes : pertulit **A S** percudit *ceteri*. || 433 Pregeumque megestus
fere omnes || tum vastis horridus armis] vastis horridus armis
 (horrendus *m* 2) **E** nasticque horridus armis *ceteri* || Prigimque
 petit megestus fortis in armis **S**. || 434 uetuentem **M N** uehemen-
 tem **E F V** (h) erpedona *plerique* herp [?] tenora *m* 2 *supraser.*) **L**
 elpenora **E** *m* 2 sarpedona **A** alpenora, sarpedona *conjunctim* **Y**.
 || 435 iuuenem vita **B F V**. || 436 niolat **S** || pindarus **E M N** (*et*,
simul cum pandarus, **Y**) || (434 et 436 *inter se locum mutaverunt*
in R). || 439 Horridaque extendo **S** || derexit **S** direxit *ceteri* || specla **R**
 || 440 distrinxit *plerique* — git **L F V** — guit **E** *m* 1 *supraser.*
 percussit **S**. || 441 Tum *omnes Baehrensiuni* Tunc *ceteri* (?). || 442
 mediasque] medias **E L** *m* 1 **F V A** (*in hoc* Per medias) || mori-
 leonis **R** forte leonis (more *supraser.* *m* 1) **E**. || 443 astronium *fere*
omnes (astranomum **F** astonium **R**) || in *omis. omnes* || hypenora,
 hyponora *fere omnes* alpenora **M N** || fundit *omnes*.

432-433 Meriones Phereclum (*Iliad.* V. 59), vibrata percudit, Pedaemque Meges
 (*Iliad.* V. 69, Schrader. — tum Mueller.

434 uetuentem *Baehrens* uementem *Mueller* fugientem *Higt.* — Hypsenora
Bondam (*Iliad.* V. 76 sqq.).

439 derexit *Baehrens* direxit *vulgo*.

443 Astynoum, Hypirona *Bondam* (*Iliad.* V. 144. — in, tendit *Mueller* restituit.

Cominus hunc gladio, jaculo ferit eminus illum.
 Inde premit Polyidon Abantaque cuspidē forti 445
 Et notum bello Xanthum vastumque Thoonem.
 Post hos infestus Chroniumque et Echemona telo
 Proturbat celeri pariterque ad Tartara mittit.
 Tu quoque Tydidæ prostratus, Pandare, dextra
 Occidis, infelix, accepto vulnere turpi, 450
 Dextera qua naris fronti conjungitur imae.
 Dissipat et cerebrum galeae cum parte revulsum
 Ossaque confossi spargit Tydeius ensis.
 Jamque manum Aeneas simul et Calydonius heros
 Contulerant jactisque inter se cominus hastis 455
 Undique rimabant inimico corpora ferro,
 Et modo cedebant retro, modo deinde coibant.
 Postquam utrique diu steterant nec vulnera magnus

445 polydona *omnes* || athamanta **Y**. || 446 thoantem **E m 2 MNS** toan-
 tem **Y** oloantum **R t (h)** oantum *ceteri*. || 447 infestus **R** infestum
A infestos *ceteri* || cronium **E R V B** cronum **L** cordium **M** cor-
 num **N** cornum **F** cretonum **A** || scemona, stemona *omnes*.
 || 448 Perturbat **E m 2 F V B**. || 449 deest in **R** pindare **E** (*corr.*
m 1) **MX** (uel pandare *supraser*, **Y**) pandere **LV**. || 450 turpi
 xpi **R** tristi *ceteri*. || 453 confossi **RB** (*et L ex corr. m 2*) confossa
ceteri (cum galea **Y**) || tytydius (*i ex corr.*) **L** tytidius (*in* tydeus
corr.) **E** titideius **R** thitydeius (uel thiticius) **Y** titideus *ceteri*.
 || 454 Cumque **S** Tumque **RB** Tuncque **V** Tunc **A** || jactisque
 iactis *omnes*. || 456 rimabantque inimico viscera **MN** || inimico
 inuincto **S**. || 457 reddebant **R**. || 458 utrimque **LS** uterque **EFBY**
 || steterat **EY** || magna **R** manus **S**.

443-446 Polyidon, Thoonem *Bondam* (*Iliad.* V, 148, 152).

447 infestos *Mueller, Bachrens.* — Chronium, Echemona *Bondam* (*Iliad.* V, 159-160).

450 turpi *ego ex Burmann. cod. tristi vulgo.*

453 Tydeius *Heinsius*.

455 jactisque *Kooten*.

Qua daret infesto Tydides ense videbat,
 Saxum ingens, medio quod forte jacebat in agro, 460
 Bis seni quod vix juvenes tellure levarent,
 Sustulit et magno conamine misit in hostem.
 Ille ruit prostratus humi cum fortibus armis;
 Quem Venus aethereas genetrix delapsa per auras
 Excipit, et nigra corpus caligine texit. 465
 Non tulit Oenides animis nebulasque per ipsas
 Fertur et in Venerem flagrantibus irruit armis
 Et neque quem demens ferro petat inspicit ante
 Caelestemque manum mortali vulnerat hasta.
 Ieta petit caelum terris Cytherea relictis 470
 Atque ibi sidereae queritur sua vulnera matri.
 Dardanium Aenean servat Trojanus Apollo
 Accenditque animos iterumque ad bella reducit.
 Undique consurgunt acies et pulvere caelum
 Conditur horrendisque sonat clamoribus aether. 475

459 infesta **M N**. || 461 leuarent **R Y B** (**L m 2** *supraser.*) moue-
 rent *Helmet.* mouebant *ceteri.* || 463 humi **E** humo *ceteri.*
 || 464 aetherias **L** dilapsa **E** (*sed corr. m 2*) **B** delaxa **R**. || 465
 Accipit et *omnes* Accepitque **I** tegit **M N** condit **V** (*et, simul cum*
text, Y). || 466 conides *plerique* tilides **N** atrides **I** egides **A** || ani-
 mos **R S V** (*s eras.* **B**) animo **M N**. || 468 sed neque **E F M A** Nec
 quoque **V** || ferro demens **A** clemens **R**. || 469 letali **A**. || 470 Laesa
R. || 471 sidereo (siderio **S**) — marti *omnes*. || 472 Dardaniumque
F M N R I (*que in L eras.*) curat **A**. || 473 praelia mittit **F**. || 475
 horrendum **Y**.

461 levarent] moverent *Mueller, Bachrens (ex Metam. XII, 432; perperam,*
nam librarium semidoctum ex Ovidii versu verbum « moverent » huc transtulisse
veri simile est.

462 conisa (?) *Bachrens in not.*

470 Laesa *Koolen recepit.*

471 Sidereae matri *Schrader, Higt, Van Dorp.*

Hic alius rapido dejectus in aequora curru
 Proteritur pedibusque simul caleatur equorum;
 Atque alius volueri trajectus pectora telo
 Quadrupedis tergo pronus ruit; illius ense
 Dejectum longe caput a cervice cucurrit: 480
 Hic jacet exanimis fuso super arma cerebro:
 Sanguine manat humus, campi sudore madescunt.
 Emicat interea Veneris pulcherrima proles
 Densaue Grajorum premit agmina nudaque late
 Terga metit gladio funestaque proelia miscet. 485
 Nec cessat spes una Phrygum fortissimus Hector
 Sternere caede viros atque agmina vertere Grajum.
 Ut lupus in campis pecudes cum vidit apertis,
 Non actor gregis ipse comes, non horrida terret
 Turba canum; fremit esuriens et negligit omnes 490
 In mediosque greges avidus ruit: haut secus Hector
 Invadit Danaos et territat ense cruento.
 Deficiunt Grajorum acies, Phryges acrius instant
 Attolluntque animos: geminat victoria vires.
 Ut vidit socios infesto cedere Marti 495
 Rex Danaum, sublimis equo volat agmina circum

476 Hic **LB** Hinc **E** Hinc **FVMNYA** aequore **S** equone **R**, cursu **R**
 in aequore cursu *Gesta Bereng.* || 477 Conteritur **E m 2** Prostra-
 tus **F** || calcatus *Gesta Bereng.* || 478 volueri] rapido **MN** || pectora **B**
 (**L m 2** *supraser.*) corpora *ceteri Buchrensiani* tempora *Gesta Bereng.*
 || 479 Cornipedis *Gesta Bereng.* || 480 Deiectumque caput longe **R**.
 || 481 Sic **FV** (**L corr. m 2**) || exanguis **Y**. || 484 Cunctaque **F**. || 487
 atque] simul **F** || vertere] cadere **S**. || 488 campo — aperto **S**.
 || 489 actor **AI** auctor *ceteri* (auctor **M** pastor **E m 2**). || 490 premit
omnes. || 493 Difficiunt **R** Diffugiunt **MN**. || 494 Extollunt **I**. || 495
 marti **R** marte *ceteri (hunc versum Y non habet).*

Hortaturque duces animosque in proelia firmat.
 Mox ipse in medios andax se proripit hostes
 Oppositasque acies stricto diverberat ense.
 Ut Libyens cum forte leo procul agmina vidit 500
 Laeta boum passim virides errare per herbas,
 Attollit cervice jubas sitiensque cruoris
 In mediam erecto contendit pectore turbam :
 Sic ferus Atrides adversos fertur in hostes
 Infestasque Phrygum proturbat cuspidē turmas. 505
 Virtus clara ducis vires ascendit Achivum,
 Et spes exacuit languentia militis arma :
 Funduntur Teucri, Danaï iactantur ovantes.
 Tandem hic Aenean immisso tendere curru
 Conspicit Atrides strictoque occurrere ferro 510
 Comparat et jaculum, quantas furor ipse movebat,
 Viribus intorquet, quod detulit error ab illo
 Pectus in aurigae stomachoque infigitur alto :
 Ille ruens ictu media inter lora rotasque
 Volvitur et vitam calido cum sanguine fundit. 515

497 animosque] animos **MN** || ad praelia **A**. || 501 herbas] agros **A**.
 || 502 iubam **R**. || 503 conscendit **AI**. || 504, 505 *desunt in I*.
 || 505 Infestam — turmam **MN** Infestas — turmas *ceteri* || perturbat
BV turbabat **Y**. || 508-512 *desunt in I*. || 509 huc **S** || admisso **E**
*m*2 dimisso **V** misso **Y** contendere **YF** contondere **B**. || 510 stricto
 concurrere **RY** stricto et concurrere **S**. || 511 Cum parat **A** Hinc
 parat **Y** Apparat **B** Et parat **F** quantum *omnes* (quantus **L m** 2
ex corr.) || movebat **FNB** manebat **Y** monebat *ceteri*. || 512 de-
 pulit *omnes*. || 515 fudit **MN** (*corr. m* 1 **E**).

505 Infesta cf. 680 *et quae narrat Kooten ad nostrum versum; hic autem infestus maluit.*

511 quantas — movebat *Hoefst* quantis — monebat *Higt, Kooten*.

512 detulit *Schrader, Higt*.

Ingemit Aeneas curruque animosus ab alto
 Desilit et valido Crethœnaque cominus ictu
 Orsilochemque ferit, quorum post funera victus
 Paphlagonum ductor Menelai concidit armis,
 Antilochique Mydon; post hos Jovis inclita proles   520
 Sarpedon subiit funestaque proelia miscet.
 Quem contra infelix non aequis dimicat armis
 Tlepolemus magno satus Hercule, sed neque vires
 Hunc servare patris nec tot potuere labores,
 Quin caderet tenuemque daret de corpore vitam.   525
 Saucius egreditur medio certamine belli
 Sarpedon, fraudisque subit commentor Ulixes
 Et septem juvenum fortissima corpora fundit.

517 creto ona **R** credonia **Y** caetona (e *supra* to) **B** cretheona *ceteri* (sic
m 1 *ex* crethona *corr.* **E**). || 518 Tersiloeum *omnes* (Thersilochem **E**
 Tersilieum **A**) || pro funere **FVB** || uictus **B**: uictor *ceteri*. || 519 Paphla-
 gonum **B** Paphianum **A** Falagonum **E** *m* 2 *suprascr.* Paphlagonem
ceteri. || 520 Antilochemque milon *ferre omnes* (Antilochusque **S**).
 || 521 subiit funestaque prelia **B** in bella subit funestaque **EY** ≡
 bella ≡ ≡ ≡ funestaque praelia **L** bella funestaque pr. **R** bellum
 funestaque pr. **VA** bellum hic funestaque pr. **S** in bella funesta
 pr. **MX** bellumque et funera pr. **F** — « *Apparet glossam in bella*
additam ad subiit turbarum fuisse causam » (Bachrens) — *Pro*
subiit codex Helmest. habet sequitur. || 522 Prelia quem contra
 non equis viribus audet **E**. || 523 Striptolemus, Triptolomus *ferre*
omnes. || 525 tenuemque daret **A** tenuem daret et **B**. || 527 fraudis
 subiit **E**. || 528 Et VII iuuenum fortissima **RS** pulcherrima *ceteri*
 || fudit **EN**.

517 Crethona *Higt* (*Iliad.* V, 541 *sqq.*).

518, 520 Orsilochem, Antilochique Mydon *Bondam* (*Iliad. ibid. et* 580).

521 subiit] sequitur *Wernsdorf* bellum *Mueller*.

523 Tlepolemus *Bondam* (*Iliad.* V, 628).

528 fortissima e *codd. Burmanniano et Santeniano reposui*.

Illine pugnat patriae columnen Mavortius Hector,
 Illine Tydides : sternuntur utrimque virorum 530
 Corpora per campos et sanguine prata rigantur.
 Pugnat bellipotens casta cum Pallade Mavors
 Ingentemque movet clipeum; quem sancta virago
 Egit et extrema percussum cuspidē caedit,
 Attonitumque simul caelum petere ipsa coegit : 535
 Hic ille aethereo queritur sua vulnera regi
 Saucius et magni genitoris iurgia suffert.

---

529 Hic B Huic Y : culmen L Y E m 2 lumen E A B mavortius]
 fortissimus R. || 530 Illie Y Illuc F utrumque R. || 533 sacra
 E Y (Quem *ad Martem, non ad clipeum, Kooten jure refert*).
 || 534 ledit R cedi L caedit ceteri. || 535 appetere M X petit L
 illa R ipsa ceteri. || 536 Illie Y Sic ille S etherio E L.

534 Aegide et Suringar, Wernsdorf.

535 ipsa] inde Bachrens.

VI

Interea magnis Acamantem viribus Ajax
 Interimit, vastumque capit Menelaus Adrastum
 Et rapit ad classes manibus post terga revinctis, 540
 Ut vivo ducat lactos ex hoste triumphos.
 Incumbunt Danaï, cedit Trojana juvenus
 Tergaque nuda tegit; sensit Mavortius Hector,
 Pro Danaïis pugnare deos validasque suorum
 Virginis armigeræ subduci numine vires, 545
 Continuoque petit muros Hecubamque vocari
 Imperat et divæ placari numina suadet.
 Protinus auratas innuptæ Palladis arces

Codices — Lib. VI (*omis. LM*). || 540 posterga **B** ^{p.} ^{g.} **R**. || 541 uiuo ducat **Y** uiuo ducant **ES** uiuo deducant **R** ui deducant **LNV** (**E m2**) ui deducant **A** (*qui Et, non Ut habet*) inde ducant **B** ducant auidi **F**. || 543 tegit] premit **A**. || 548 armatas *omnes* intacte **S** || *Hos versus R sic exhibet* : Protinus armatas innuptæ palladis arces | Exornant cedesque sacras et templa minervæ | Iiades subeunt festis altaria sertis || Pro caris genitrix natis et coniuge fundit || *Et ita in A, nisi quod versus secundus et tertius inter se locum mutaverunt* (caedes — charis).

543 armiferæ *Kooten*.

548 auratas *Sterk* arquatas *Mueller in textu* (vel ornatas *in not.*) elatas *Bæhrens*.

Iliades subeunt : festis altaria sertis

Exornant caeduntque sacras de more bidentes. 550

Dumque preces Hecube supplex ad templa Minervae

Pro caris genetrix natis et conjuge fundit,

Interea Glaucus stricto decernere ferro

Cum Diomede parat nomenque genusque roganti,

Quis sit et unde satius, magnis cum viribus hastam 555

Mittere temptabat, temptanti Aetolius heros

« Quo ruis ? » exclamat « quae te, seclerate, furentem

Mens agit imparibus mecum concurrere telis?

Hospitis arma vides, Veneris qui vulnere dextram

Perculit et summo pupugit certamine Martem. 560

Pone truces animos infestaque tela coerce ».

Post haec inter se posito certamine pugnae

Commutant elipeos inimicaque proelia lincunt.

Colloquium petit interea fidissima conjunx

549 festisque **M N.** || 550 *habet L in marg. m 1 post v.* 546 || de more *cod. Helmsl.* ex more **L in marg.** ad templa *ceteri Baerhensiani Y* || bidentes] minerue **F M.** || 551 *omis. F V, add. in marg. m 1 E;* uerba cumque — supplex *in ras. L* || Dumque] Ipsa **S** || hecuba **L in ras.** hecuba *ceteri (eccuba B).* || 552 genetrix **N** genetrix *ceteri.* || 553 Quis sit **B** Qui sit *ceteri Baerhensiani (ex Qus corr. F)* || satius] ferat **Y C D omnes Baerhensiani (fuerat F)** foret *ceteri.* || 558 consurgere **R.** || 559 Militis **R.** || 560 pupugit *fere omnes populit R (purus B ita ut r et s ex corr. sint).* || 562 hoc **Y.** || 563 inuisa **E m 2 inita S** || lincunt **L** iungunt **E** mutant **B** linunt **E m 2 cum ceteris** || Lib. VII **R in marg.** et omnes *Baerhensiani praeter M.*

551 Hecabe *Mueller.*

555 Quis sit et unde satius *scripsi* Quis sit et unde foret *edit. veter.* Quis sit et unde, ferox *Mueller.* Quis sit et unde, ferus *Baerhens.* Quis sit quidve ferat *Weylingh Cf. Aen. II, 74; sed ferat e versu praecedenti, parat, in nostrum irrupisse valde suspicor).*

560 pupugit restituit *Baerhens* repulit *veter. edit.* populit *Koolen, Mueller.*

564 Liber VII *Mueller.*

Hectoris Andromache parvumque ad pectora natum   565
 Astyanacta tenet ; ejus dum maximus heros
 Oscula grata petit, subito perterritus infans
 Convertit timidos materna ad pectora vultus
 Terribilemque fugit galeam cristamque micantem.
 Utque caput juvenis posito detexerat aere,   570
 Protinus infantem geminis amplectitur ulnis
 Attollensque manus « Precor, o pater optime » dixit,
 Ut meus hic, pro quo tua numina natus adoro,
 Virtutes patrias primis imitetur ab annis ».

566 tenens **MNA** (*et L ita ut ns ex corr. sit*) heros] Hector **EMX**.
 || 567 grata] prava **F** parva *ceteri*. || 569 cristamque minantem
vel menantem **Y** cristamque comantem **R F VAST** cristasque
 comantes *ceteri*. || 570 Atque *et E et L m 1*. || 572 precor o precor
F rector precor **V** precor iupiter **B**. || 573 Ut meus] Unicus **B**
 Ut **ms L V** || munera **Y**.

567 grata *conjeci* cara *Bachrens in textu* (*vel pura in notis*) parva *vulgo*.
 569 cristasque comantes *Koelen, Mueller, Bachrens ex Aen. III. 468*.

VII

Haec ait, et portis acies petit acer apertis; 575
 Una deinde Paris. Postquam ad certamina ventum est,
 Protinus in medium procedit maximus Hector
 Grajorumque duces invictis provocat armis.
 Nec mora : continuo fraudis commentor Ulixes
 Et ferus Idomeneus et notus gente paterna 580
 Meriones Grajumque simul dux acer Atrides
 Ajacesque duo, claris speciosus in armis
 Eurypylus magnoque Thoas Andraemone natus
 Quique manum Veneris violavit vulnere tristi
 Procedunt; aberat nam Troum terror Achilles 585

Codices — Lib. VII *omis. omnes*; cf. ad v. 563. || 575 acies] bellum E.
 || 576 in certamina *omnes Bachrensi* quod cermina R || est m2
add. L, non agnoscit R. || 577 processit MN. || 582 duo claris
fere omnes (duos V clarisque L duris MN). || 583 magnus Y.
 || 585 aberat iam *ex* aberant nam *corr. E.*

576 in certamina *Bachrens.*

580 notus] junctus *Weylingh.*

582 Ajacesque duo, claris *scripsi* Ajacesque duo et claris *Mueller* Ajacesque
 duo clari et *Bachrens.*

Et cithara dulci durum lenibat amorem.
 Ergo ubi dejectis auratam regis Atridae
 Sortibus in galeam magnus processerat Ajax,
 Principio iactis committunt proelia telis,
 Mox rigidos stringunt enses et fortibus armis 590
 Decernunt partesque oculis rimantur apertas
 Et modo terga petunt, duros modo fortibus ictus
 Depellunt clipeis; ingens ad sidera clamor
 Tollitur et vastis impletur vocibus aether.
 Non sic setigeri exaeuant fervoribus iras 595
 Pectoribusque fremunt vastis, mox dentibus unciis
 Fortia terga petunt spumantque per ora vicissim, [598]

Alterni librant gladios et vulnera miscent 597

ejecerunt Wernsdorf, Mueller; nihil hoc nisi glossema est.

586 diuum — amores *omnes*, *praeter S qui hunc versum ita exhibet* :
 Et dulci cithara raptos lenibat amores. || 587 delectis **L** deiectus
EB. || 588 pr (a) ecesserat **FV.** || 589 iactis (tis *ex corr.*) **L (R?)** iaculis
EAS iacula **B** iaculans *ceteri* | mittunt **B** committit **FVMN**
 || telis] missis **EA** miscent **B qui** et praelia *habet.* || 591 decertant
S || apertis *omnes.* || 592 premunt, modo diros **S.** || 593 Compel-
 lunt **R** Expellunt **S.** || 596 fremunt] petunt *omnes* | mox] modo
omnes. || 597 Alternos **Em2 AS** || vibrant **F** || gladios] ictus **A**
 praelia **MN.** || 598 petunt **RMN** premunt *ceteri (B supra ras.)*
 || spumantque] que *omis.* **MNS** spumantque **B.**

586 durum — amorem *Kooten* diros — amores *Dussen* duros — amores *editio Fanensis.*

591 apertas *corr. Schrader et Higl.*

596 fremunt *Kooten* ruunt *Mueller* — mox *scripsi; jam Bachrens suspicatus erat (vide in ejusd. app. crit.)*

598 premunt *Kooten, Mueller* tremunt *Bachrens* — fera ora *Bachrens.*

Fumiferae nubes et crebri fulminis ignes
 Jactantur magnoque implentur murmure silvae. 600
 Tandem animis armisque furens Telamonius Ajax [602]
 Insignem bello petit Hectora, quaque patescit
 Nuda viri cervix, fulgentem derigit hastam :
 Ille ictum celeri praevidit callidus astu 605
 Tergaque summisit ferrumque umbone repellit.
 Sed levis extremas clipei perlabitur oras
 Cuspis et exiguo cervicem vulnere libat.
 Aerius impugnans rursus consurgit in hostem
 Priamides nec jam ferro Telamone creatum, 610

Talis Priamides similisque Aeacides armis 601

spurium agnovere Schrader et Higt.

---

599 Fumiferas (e *supra* as m2) **E** Fumigere (g et alt. e ex corr.) **L** || et crebri **Y E** m2 cō ≡ etaq **B** concreta **M N** concretaque *ceteri* || fulminis ignes **Y E** m2 fulmina et ignes **M N A** fulgura in ignes **V** fulgura et ignes **E** fulguraque ignes **L F B** fulgureque ignes **R**. || 600 lactant et **A** || implentur magno quoque **E** magno impl. sic **F V B** magno impl. tum **M N**. || 602 animo **M N S** : armisque **E** teloque *ceteri* (telo ex corr. m2 **L**). || 603 patescit **L** patebat **E F M N** petiit **B V** petiit **R**. || 604 diripit **V R** dirigit *ceteri* || ense *omnes*. || 605 *omis*. **L R V**, in marg. habent **B F E** (hic ejus vice in textu hunc versum praebet : Cedebat iuveni paulum mauortius heros || ictu **F**. || 607 delabitur **A**. || 608 Ensis *omnes* || librat **A** ledit **S**. || 609 Aerior **M N Y** (**L** ita ut or m2 ex corr. sit) Artius **A** || upugnans **B** aduersum **E** in pugnam *ceteri*.

599 *spurium esse Weytingh, fortasse haud perperam, arbitratus est qui legere jussit* : — spumaeque per ora vicissim Jactantur — Fumificæ Kooten — Fumiferae nubes concretaque fulgura et ignes *vulgo* Fumiferae nubes concresecunt, fulgura et ignes *Bachrens*.

604 derigit *Bachrens* — ense *Mueller*.

605 actu *Bachrens*.

608 cuspis *Mueller*.

Sed magno saxi jactu petit; at ferus Ajax
 Ingentem clipeo septemplex reppulit ictum
 Et juvenem saxo percussum sternit eodem.
 Quem levat exceptum Graïs inimicus Apollo,
 Integrat atque animum; jam rursus ad arma coibant 615
 Stringebantque iterum gladios, cum fessus in undas
 Cooperat igniferos Titan immergere currus
 Noxque subire polum : juxta mittuntur utrimque
 Qui dirimant a caede viros; nec segnius illi
 Deponunt animos. Tum bello maximus Hector 620

« Quae te terra virum, qui te genuere parentes? 621
 Viribus es proles generosa atque inclita » dixit.
 At contra referre parat Telamonius Ajax :
 « Hesione de matre vides Telamone creatum;
 Nobilis est domus et fama generosa propago » 625
 Hector ut Hesionae nomen casusque recordat :

611 ac S ù (= ut) B. || 612 Ingentis clipeo ≡ (o *supra ras.*) L repulit
 L R B M N depulit A Y reppulit *ceteri*. || 614 et 615 *absunt ab L*.
 || 615 Integrat atque E Integrat ac Y Integratque (que *supra*
lin. L) *ceteri* || ad] in E A. || 616 Stringebantque E m2 A Stringe-
 bant *ceteri* || cum fessus S confossus I || undis IY. || 617cursus AI.
 || 618 utrosque *omnes*. || 619 segnius] sanguinis R. || 622 es] o I.
 || 623 Et L || conferre E narrare A || paret L. || 624 Exiona AI
 Hesiona, Esiona *ceteri*. || 625 *omis*. B || *Pro* 624, 625, 626 *legun-*
tur in R seqq. : || Non ait indignor genus egregium memorare
 || Qui patre sum telamone satus patria salamina || Lactavit frigli
 quem filia laomedontis. || 626 exionae AI Hesione, asione *frere ceteri*
 || recordat L, et G qui hic iterum incipit recordans *ceteri*.

618 utrimque *Weytingh*.

621-626 *interpolatos sensit Kooten*.

« Absistamus » ait, « nam vis communis utrique »; [627]
 Et prior Ajacem fulgenti munerat ense
 Inque vicem, quo se bellator cinxerat Ajax,
 Accipit insignem vario caelamine balteum. 630
 Post haec extemplo Danaum Troumque catervae
 Discedunt, caelumque tegit nox atra tenebris.
 Implentur dapibus largis Bacchique liquore
 Atque avidi placido tradunt sua corpora somno.
 Postera cum primum stellas Aurora fugarat, 635
 In coetum venire Phryges; tum maximus Hector
 Cum sociis memorans hesternae funera caedis
 Suadet ut invictis Helene reddatur Achivis
 Praedaque quae duos Menelai mulceat ignes.
 Idque placet cunctis. Tum saevo missus Atridae 640
 Pertulit Idaeus Troum mandata, neque ille
 Aut animum praedae aut dictis accommodat aures,

627 nam vis] sanguis *omnes* | utrique est **MN**. || 628 At **AI** Et *ceteri*
 fulgenti] falcato (aurato. i. deaurato) **E** deaurato **V** aurato *ceteri*.
 || 630 miro **E**. || 631 hoc **F** et **L** hec *ceteri* (*omis.* **G** Postq; e **B**)
 || graium troumque **R** troum graiumque **S** troum danaumque *ceteri*
 || 635-645 *desunt in I*. || 636 martius **A**. || 637 eternae **MN** exter-
 nae **R**. || 638 Suasit **E m 2** | elena, helena *omnes*. || 640 tunc — atridi
R. || 642 aut dictis commodat **R** dictisue accommodat **A** uel dictis
 accommodat **Y**.

627 nam vis *Bachrens* virtus *Mueller* — utrique est *vulgo*.

628 fulgenti *conjeci* (e falcato in *Erfurtano codice*; aurato *glossam esse ad ful-*
genti additam suspicor) falcato *Mueller* (Cf. *Orid. Met. I, 717*) deaurato *Bachrens*.
 — Ajacemque prior aurato *Wernsdorf, Kooten*.

631 Post haec *restituit Bachrens* posthac *vulgo* — Danaum Troumque *scripsi*
 Troum Danaumque *ceteri*.

642 Aut animum precibus nec dictis porrigit aures *veter. edit.* (precibus *ex*
prede, prece et porrigit e deterior. codd.) Aut animum praedae, dictis aut com-
 modat aures *Kooten in notis, quod non displicet*.

Ultro etiam castris Idaeum excedere jussit.
 Paruit is monitis iterumque ad castra reversus
 Troica contemptum duro se reddit ab hoste. 645
 Interea Danaï confusa caede suorum
 Ingentes struxere pyras collectaque passim
 Fortia tradiderunt sociorum corpora flammis:
 Tum renovant fossas et vallum robore cingunt.

643 etiam] de **Y** idaeum castris **A** cedere **MN**. || 644 is **B** his, hic
ceteri || regressus **R** (*sed manu recentiore marg. ascr. « in alt. vet.*
cod. reuersus » || *Hoc in versu desinit R.* || 645 Troica **MN** Troi
 (a) e *ceteri* || se duro **A** reddit] narrat **S** et in **E** m 1 *supraser.*
 || 646 confusa **E** confusi *ceteri* (i in **L** ex corr. m 2) et **E** m 2. || 647
 Ingentem — pyram **A**. || 648 tradebant **A** tradiderant *ceteri*.
 || 649 Dum **E** Tunc **L** Et **MN** fossas] uires **FVBGAS** || robora
E || firmant **G**.

644, 645, 646 is, Troica, confusa *Bachrens restituit.*

VIII

Ut nitidum Titan radiis patefecerat orbem,	650
Convocat in coetum superos Jovis et monet omnes,	
Ne contra sua dicta velint contendere divi.	
Ipse per aethereas caeli delabitur auras	
Umbrosisque simul consedit montibus Idae;	
Inde acies videt Iliacas dextraque potenti	655
Sustinet auratas aequato pondere lanceas	
Fataque dura Phrygum casusque expendit Achivum	
Et Grajum clades gravibus praeponderat armis.	
Interea Danaos, ingenti concitus ira,	
Priamides agit et gradiens supereminet omnes,	660

Codices — Lib. VIII *fere omnes; omis.* **G M N.** || 650 Et **E** *corr.* *m 2* **L** nitidis radiis titan **M N.** || 651 omnes **L** *ex corr.* orbem **G** armis *ceteri.* || 652 dicta] iura **S.** || 653 dilabitur **A Y** || horas **Y.** || 655 Unde **B 1** ≡ nde **G** (Tum uidet acies **Y**). || 657 expendet **E** *corr.* *m 2* expandit **S.** || 659 conditus **Y.** || 660 gradiens supereminet omnes] totis grauis imminet armis *fere omnes* (grais **M N**) totis supereminet armis **S** totis imminet armis **Y.**

658 armis] ulnis *Schenkl.*

660 gradiens supereminet omnes *ego* (*Cf. Aeneid. I, 501*) totis gravis imminet armis *vulgo* [armis *capendum videtur de umeris...* Totis armis *Samtenius accipiebat pro « toti exercitui » KOOTEN*] *Sed voces* gravis et armis *e v.* 658 *huc irrupisse parum dubito.* — totis gravis imminet arvis *Bachrens.*

Unum quippe decus Phrygiae; turbantur Achivi
 Doricaque ingenti complentur castra tumultu.
 Hortatur socios muris inclusus Atrides
 Languentesque animos juvenum in certamina firmat.
 Princeps Tydides ardentibus emicat armis, 665
 Per mediosque hostes immani turbine fertur.
 Hic illi occurrit fatis Agelaus iniquis,
 Telum immane manu quatiens, quem maximus heros
 Occupat et duro medium transverberat ense.
 Hinc Phrygas Ajacis vastis protectus in armis 670
 Teucer agit spargitque leves in terga sagittas.
 Gorgythiona ferum letali vulnere fundit,
 Mox alias acies petit aurigamque superbi
 Hectoris obtruncat. Quem saxo Troius heros
 Occupat exenssoque incautum proterit aren : 675
 Ast illum fidi rapiunt de caede sodales
 Prostratumque levant. Ruit undique turbidus Hector
 Adversasque acies infesta cuspidē terret.
 Sic rursus Danaī turbati caede suorum

661 phrigum S. || 663 eminet A. || 667 Tunc MNA || egeus fere omnes.
 || 668 manu quatiens] ferens dextra S. || 670 Hinc L Hic FM || con-
 tentus B. || 671 spargit (que *add. m 1*) E sparsit L (agitque leues
 torquet que in t. s. F). || 672 Corithiona fere omnes (Concliona A Cre-
 theona E m 2). || 674 troius L troicus M (E m 2). || 675 excussoque
 LMN excussumque ceteri (que *omis. F*) || incautum MN extento
 FVGAS extemplo Y ex toto EL. || 676 Atque MN. || 678 Aduer-
 saque L || inuisa A inuiso (*in inuisa m2 corr.*) E uniuersa B
 inuersa ceteri. || 679 Sed (*vel S;*) omnes (*hunc versum omis. B*).

667, 672 Agelaus, Gorgythiona Bondam (*Iliad.* VIII, 257 et 302).

675 incautum] extentum Bachrens.

678 Adversaque acies inversas c. l. Bachrens; sed. cf. 903.

679 Sic Mueller restituit.

Convertunt, iterumque leves in castra catervae	680
Confugiunt portasque objecto robore firmant.	
At Phryges obsidunt inclusos aggere Grajos	
Excubituque premunt muros flammisque coronant.	
Cetera per campos sternunt sua corpora pubes	
Indulgentque mero, curis animosque resolvunt.	685

|| 680 in] ad **Y**. || 681 portasque] que *omis. omnes Baehrensiani*.
|| 683 Excubiisque **E** *m* 2. || 684 sternit **BG**. || 685 curas *omnes*
|| reuoluunt **AI**.

685 curis animosque resolvunt *Wernsdorf* curasque *Higt. vulgo*.

IX

Attoniti Danaum procures discrimine tanto
 Nec dapibus relevant animos nec corpora curant,
 Sed miseri sua fata gemunt. Jam, nocte recepti,
 Legatos mittunt dextramque hortantur Achillis,
 Ut ferat auxilium miseris. Thetideius heros 690
 Nec Danaum capit aure preces nec munera regis
 Ulla referre cupit; non illum redditus ignis
 Atque intacta suo Briseis corpore movit:
 Irrita legati referunt responsa Pelasgis.

Et dapibus curant animos lenique sopore	695
---	-----

Codices — Lib. IX **E L** *omis. cet.* || 688 tamen hoste **E** sic hoste **IV** atque hoste **B** hosteque **L F** hostique **S** mox hoste *ceteri (et ita C D T, in hoc autem hoste ex hosti rubr. lineam. corr.)* || repulsi **I** repulso *ceteri.* || 690 miseris] Danais **Y** || thetideius **A** at thidideius **G** at thetidis **M** at thetius **S** attecins **B** tetidius (at tecins *m2 corr.*) **E** 1 (h) etideus *ferre ceteri* || 691-732 in **I** *desunt.* || 692 ferre cepit **L** ferre accepit (*corr. m2*) **E** || non] nec enim **G.** || 693 At **S** Aut *ceteri.* || 694 mandata **S.** || 695 Nec **S.**

688 maestri *Keoten* — Jam nocte recepti *scripsi* mox hoste repulso *vulgo* tamen hoste repulso *Bachrens.*

690 Nereius heros *Kooten* (cf. 938) at Thessalus heros *Mueller.*

692 non] neque enim *Wernsdorf.*

693 Atque *Bachrens in not.*

695 Jam *uncis inclusit Bachrens* — *lli Weylingh.*

X

Ulterius tenebrae tarde labentibus astris [696]
 Restabatque super tacitae pars tertia noctis,
 Cum Danaum jussu castris Aetolius heros
 Egreditur sociumque sibi delegit Ulixem,
 Qui secum tacitae sublustri noctis in umbra 700
 Scrutetur studio, quae sit fiducia Troum
 Quidve agitent quantasve parent in proelia vires.
 Dumque iter horrendum loca per non tuta paventes
 Carpebant, venit ecce Dolon, quem Troia pubes
 Miserat, ut Danaum sollerti pectore vires 705
 Perspiceret sensusque ducum plebisque referret.

Codices — Lib. X **E** Lib. IX **F V B** *omis. cet.* || 696 Alterius **Y S B E** *m 2*
 tenebrae] noctis **E** *m 2* || tardis **E L B V Y S** (**F**?). || 698 Tum **Y**
 Cum iussu danaum **S.** || 699. Aggreditur **E.** || 700 sublustre **L** sub-
 lustre **E** sublustis **B.** || 702 Quid uel agunt **Y** || quantasue habeant
E quantasque parant **S.** || 703 Cumque **E L** non tuta] notata
E F B M N noctata **L** nocturna **E m 2 A Y S B** nota **V** secreta **G.**
 || 705 solerter **L.** || 706 Prospiceret **M N A** Conspiceret **Y** Aspi-
 ceret **B** (*et S qui hunc versum supraponit post 702*).

696 Altera transierat *Wernsdorf.*

697 super tacitae] *malim* sporiferae.

700 tutae *Bachrens.*

703 non tuta *ego* non nota *Bachrens* montana *veter. edit.* secreta *Wernsdorf*
 nocturna *Koolen in not., Mueller.*

Quem procul ut vidit socius Diomedis Ulixes,
 Abdiderunt occultantes sua corpora furtim
 Post densos fructices, dum spe percussus inani
 Tros Eumediades cursu praecederet illos, 710
 Ne facile oppressus gressum in sua castra referret.
 Post ubi transierat fidens animoque manuque,
 Prosiluire viri juvenemque evadere cursu
 Conantem capiunt ferroque manuque minantur.
 Ille, timore pavens, « Vitam concedite » dixit 715
 « Hoc unum satis est; quodsi perstatis in ira,
 Quanta ex morte mea capietis praemia laudis?
 At si cur veniam tacitis exquiritis umbris :
 Maxima Troja mihi currum promisit Achillis,
 Si vestras cepisset opes. Haec dona secutus 720
 In dubios casus, coram quod cernitis ipsi,
 Infelix cecidi. Nunc vos per numina divum,
 Per mare, per Ditis fluctus obtestor opaci,
 Ne rapere hanc animam crudeli caede velitis.
 Haec pro concessa referetis dona salute : 725
 Consilium Priami remque omnem ex ordine gentis

708 Addiderant **L** Abdiderant *ceteri*. || 709 Per **A** (**G?**) || percussus **E**
 (*corr. m2*), **G** progressus **S** confixus **B**. || 710 Troius eumenides *omnes*
 (Troianus iuuenis **E** Eumenides troi = lus **V**). || 711 oppressum **MN**
 || gressum in sua] gressum sua **E L** gressum ad sua **MN** gres-
 sus in **F**. || 712 transierant fidi **L**. || 714 rapiunt **E**. || 716 quod
 (sed *m2*) si ≡ **E** sic (*omis. quod*) **L**. || 717 praemia] munera **Y**.
 || 718 At **B** Aut *ferre ceteri* || promittit **G V**. || 721 quod **LS** cum **B**
 quos *ceteri*. || 726 priami remque omnem ex **EA** priami uobis rem-
 que **BMN** priami regis remque **FVG** uobis priami totam remque **L**.

708 pectora *Mueller*.

710 Tros *Schrader* Eumediades *Mueller* Eumedides *Schrader* (*Iliad*, X, 314).

716 quodsin *Baehrens*.

726 Consilium Priami totam remque ord. *g. Baehrens*.

Expediam Phrygiae ». Postquam quid Troja pararet
 Cognovere viri, fauces mucrone recluso
 Diffindunt juveni : post haec tentoria Rhesi
 Intrant atque ipsum somno vinoque sepultum 730
 Obtruncant, spoliantque virum, fusosque per herbam
 Exanimant socios ; tristi tum caede peracta
 Praeda umeros onerant, multo candore nitentes
 Thracas equos rapiunt, quos nec praecederet Eurus
 Nec posset volueri cursu superare sagitta. 735
 Inde iterum Argolicas primae sub tempore lucis
 Ad classes redeunt, quos Nestoris excipit aetas
 Ae recipit portis. Postquam sua castra tenebant,
 Facta duci referunt : laudat Pelopeius heros,
 Fessaque jocundae tradunt sua membra quieti. 740

728 Agnouere **A** : reclusas **G**. || 729 Diffindunt] Detrudunt *omnes*
 (Detruncant **A**) || iuuenis **FVBGE m 2 A** || posthoc **A** : tentoria
 regis **MN** (Rhesi *omis.* **B**). || 730 uino somnoque **S**. || 731 uirum **S**
 uiros *ceteri* (*omis.* **B**) : herbas **EAY**. || 732 tristi tum **B** tum (*vel*
tunc) tristi *ceteri*. || 734 Tracis **G** Trois **I** Traces *ceteri* || praecedere
 currus **I**. || 735 uolucris **MNY** celeri **S**. || 736 *Ab hoc versu quae*
leguntur usque ad v. 779 non apparent in I || iterum] quidem **E**
 || primo **E n 2** || tempora **BX**. || 737 excipit **MN** suscipit **L** acci-
 pit *ceteri*. || 738 claustra **A**. || 740 Fusaque **L**.

729 Diffindunt *Mueller Pertindunt Bachrens* Detrudunt *seruat Weytingh qui v.*
praecedenti legit mucronem fauce reclusum: — iuuenis praetulit Wernsdorf.

731 viros *vulgo armis Bachrens.*

XI

Lux exorta viros in pristina bella remisit,
 Instaurantque animos recreato milite pugnae
 Dardanidum Danaumque duces : volat undique nubes
 Telorum, ferro ferrum sonat, undique mixtis
 Inter se strident mucronibus : instat utrumque 745
 Densa acies, mixtusque fluit cum sanguine sudor.
 Tandem ferventi Danaum rex concitus ira
 Antiphon ingenti prostratum vulnere fudit
 Pisandrumque simul fratremque ad bella ruentem
 Hippolochum ; post hos gladio petit Iphidamanta. 750

Codices — Lib. XI **E L X B F V** *omis, ceteri* (liber octavus *Edit. Fan.*).
 || 741 Luxit terra **L** Nox exorta **S** remittit **S** coegit **T**. || 743 Dar-
 danium *omnes* (i in **E m 1** *suprascr.*). || 744 Telorum **E L B G** Telo-
 rumque **M X** Telorum et *ceteri* ferrum ferro **A** ferrum de ferro **S**
(verba et ferro — 746 acies habent gesta Bereng II. 272-274).
 || 745 stridens **E** utrique **L**. || 746 intusque fluit **M X**. || 748 Anti-
 phonum **A** Anthifonem **E** Antiphonem *ceteri* || fudit **A** *et omnes*
Bachrensi praeter **E** (fudit). || 749 T (h) esandrum, T (h) essan-
 drum *fere omnes*. || 750 Hypolitum **L** Yppolytum **E** (h) ip (p) olitum
fere ceteri petit amphidomanta **E m 2** *suprascr.* petit amphida-
 manta **A** petit amphidamantem **G m 2** *in ras.* ferit ille dolore **E**
et ceteri Bachrensi (*cf. v. seq.*).

744, 745 Telorum et *vulgo, Bachreas* mixtis — mucronibus] fletu — mucrones
Bachrens.

748 fudit *Bachrens* fundit *ceteri*.

749, 750 Pisandrum, Hippolochum *Bondam (Iliad. XI, 122.*

Hic regis dextram frater ferit; ille dolore
 Acrior accepto fugientem Antenore natum
 Persequitur traxitque ferox cum vulnere poenas.
 Hector tum pugnae subit acri concitus ira
 Priamides et percussos agit undique Grajos;   755
 Nec Paris hostiles cessat prosternere turmas
 Eurypylique femur contento vulnerat arcu.

751 *omiserunt plerique, adl. m. 2* **E G** || Hic regis **A G m 2** Hinc fra-
 tris **E m 2 Y** Hic frater *ceteri* (?) || frater] gladio **E G m 2.** || 752
deest in S || fatum (satum?) **L.** || 753 Prosequitur **L M N** || feras
A simul **B.** || 754 acri concitus *in ras.* **E** acrique concitus **N m.**
rec. corr. acri quoque concitus **M** acri incitus **B** acerque incitus
S acrique incitus *ceteri.* || 756 turmas *et turbas* **Y.** || 757 extento **A.**

751 Hic regis dextram frater ferit *Santen, et ita Baehrens* Hinc frater regis dex-
 tram ferit *Wernsdorf* Hic frater dextram gladio ferit *Kooten Mueller* (Hinc *Weytingh*).

XII

Incumbunt Troes, fugiunt in castra Pelasgi
 Viribus exhaustis et vastis undique firmant
 Obiebus muros. Tum saxo Martius Hector 760
 Perfringit portas ferrataque robora laxat.
 Irrumpunt aditus Phryges atque in limine primo
 Restantes sternunt Grajos valloque catervas
 Deturbant, alti scalas in moenia poscunt
 Et jaciunt ignes : praebet victoria vires. 765
 De muris pugnant Danaï turresque per altas
 Saxa volant, subeunt acta testudine Troes
 Ascenduntque aditus et totis viribus instant.
 Turbati fugiunt omnes, en, castra Pelasgi
 Et scandunt puppes; arguet Trojana juvenus 770
 Telaque crebra jacet : resonat clamoribus aether.

Codices — Lib. XII **EL XI FV** *omis. cet.* || 760 cum **ELGS** || martius
vel maximus **Y**. || 762 limine *et* lumine **Y**. || 763 Perstantes **Y**
 graias **S**. || 764 Proturbant **EY** Perturbant **A** " in] ad **MNA**
 || poscunt **E L M N** ponunt *ceteri*, **E m 2**. || 766 turresque] pubesque
L *omis*. **B**. || 767 fracta **Y**. || 768 totis] portas **L** portis *ceteri*.
 769 in *omnes*. || 770 turres **MNA** || instat **S**.

762 aditu *Mueller*.

763 praebet] geminat *veter. edil., Wernsdorf, Koolen*.

768 portis *defendit Wernsdorf in not.*

769 en *scripsi hinc Wakker jam Bachrens.*

XIII

Neptunus vires Danaïs animumque ministrat.
Pugna ingens oritur, furit istinc hostis et illinc.
Idomenei dextra cadit Asius; Hector atrocem
Amphimachum obtruncat, nec non occumbit in armis 775
Anchisae gener Alcathous, quem fuderat ense
Magnanimus ductor Rhythius; tum fervidus hasta
Deiphobus ferit Ascalaphum mergitque sub umbras.

Codices — Lib. XIII **EL XII F V** *omis. cet.* || 773 Pugnans ignes **L** || 774
Idomenei dextra **FVG Y** Idonei dextra **M** Dumenei dextra **A** Dextra
idomenei *ceteri* (idum., idom., ydom.). || 775 Amphimachumque
obtruncat **EMN** Amphimac (h) rum obtruncat **FVG** Truncat et
amphigrachum **B** || procumbit **B G** incumbit **S**. || 777 *omis.* **L** || re-
t (h) eus *fere omnes* tideus **A** || hastis **A** ira **S**.

774 Dextraque Idomenei *Bachrens*.

777 Rhythius *Kooten in not.* Cretum *Wernsdorf*.

XIV

•

Hector ubique ferox violento pectore saevit,
 Quem saxo ingenti percussus maximus Ajax 780
 Reppulit et toto prostratum corpore fudit.
 Concurrit Trojana manus juvenemque vomentem
 Sanguineos fluctus Xanthi lavere fluento.
 Inde iterum ad pugnam redeunt, fit maxima caedes
 Amborum, et manat tellus infecta cruore. 785
 Polydamas valido Prothoenora percutit ictu,
 Archilochumque Antenoriden Telamonius Ajax,
 Boeotumque Acamas Promachum, quem sternit atrocis
 Penelei dextra; inde cadit Priameia pubes.

Codices — Lib. XIV **E L XHI F V** *om. cet.* || 779 ubique] ubi **L** || corpore **A I** || v. 780-797 in **I** *desunt*. || 781 Repulit **E L N** Depulit *ceteri* || prostrato **E** || fundit **A I**. || 782 Occurrit (Concurrit *m* 2) **E** || v. 783-785 *abscissi in G.* || 783 xantho **A**. || 785 et manat] exmanat **L** manat **A** manat ≡ **E** || infecta cruorē **L**. || 786 perculit **E V M N**. || 787 Amphiloce (h) umque *fere omnes*. || 788 atrocis **L B** atrocem *ceteri*.

782 Accurrit *Mueller*.

783 fluentis *edit. veter.*

787 Archilochum *Bondam Iliad. XIV, 462 sqq.* .

788-9 atroci Peneleus dextra *Wernsdorf in not.*

XV

Aerius assurgunt Troes; at Achaica turba 790
 Pulsa metu vallumque et muros aggere saeptos
 Transiliunt, alii fossas volvuntur in ipsas.
 Advolat interea Danaum metus impiger Hector.
 Confugiunt iterum ad classes Agamemnonis alae 795
 Atque inde adversis propellunt viribus hostem.
 Fit pugna ante rates; saevit Mavortius Hector
 Et poscit flammās totamque incendere classem
 Apparat; huic validis obsistit viribus Ajax,

Instaurantque manus, cedit Pelopea juvenus 791

Codices — Lib. XV **L** (E?) *om. ect.* || 790 adsurgunt **L** insurgunt **MNY**
 || at **V** ad **FBY** et **EMN** (*et ita L si recte vidit Baehrens*) || achaica
L F dorica **Y** achaia *ceteri* || turba] bella *omnes*. || 791 *add. mg. m2 E*
omnis. fere ceteri omnes || pelopeia **E**. || 793 fossas — ipsas **MN** fossis
 — ipsis **A** fossa — — ipsa **F** fossa — ipsa *ceteri*. || 795 Effugiunt **E**.
 || 796 inde] etiam **Y** || aduersum **A** || hostes **G**. || 797 ad naues
 (ante rates *supraser. m2*) **E**. || 798 Exposcit **I**. || 799 Apparat huic]
 Appropreat **I** || huic] hinc **E F M** obsistere **I**. *Baehrensiani*
 disistere **L**.

790 insurgunt *Mueller* — turba *Baehrens*.

791 jam seclusit *Baehrens*.

799 obsistere praetulerunt *Mueller et Baehrens*.

Stans prima in puppi, clipeoque incendia saeva 800
Sustinet et solus defendit mille carinas.
Hinc jaciunt Danaï robustae cuspidis hastas,
Illinc ardentes taedas Phryges undique jactant :
Sudor per vastos pignantum defluit artus.

---

804. Sudor per fessos (*sed punctis a m l appositis per fessos sudor corr.*) E Per vastos sudor *ceteri*.

804 Sudor per vastos *scripsi* Per vastos sudor *vulgo*.

XVI

Non valet ulterius cladem spectare suorum	805
Patroclus subitoque armis munitus Achillis	
Provolat et falsa conterret imagine Troas.	
Qui modo turbabant Danaos animisque fremebant,	
Nunc trepidi fugiunt : fugientibus imminet ille	
Proturbatque ferox acies vastumque per agmen	810
Saevit et ingenti Sarpedona vulnere fundit	
Et nunc hos curru, nunc illos praeterit ardens	
Proeliaque horrendi sub imagine versat Achillis.	
Quem postquam socias miscentem caede catervas	
Turbantemque acies respexit fervidus Hector,	815

Codices — Lib. XVI **E L X V F V** *om. cet.* || 806 munitus] immitis **I** protectus **Y**. || 807 Prouolat **BI** (—*etaduolat Y*) Preuolat **S** Prouocat **EL** Auolat **F** Aduolat *ceteri* || consternit **L** || troias **E**. || 808 animisque **MN** animosque **LI** animoque *ceteri* || *v. 810-812 abscissi in G*; *810-814 desunt in I*. || 810 Perturbat **LE m 2 F A Y** || ferax **L** aciem **Y S**. || 811 Saevit **A** Pergit **S** Sternit *ceteri* || ingentem **F** || fudit **E L N**. || 812 curru **A** cursu *ceteri* || *pr (a) eterit L F V Y* proterit *ceteri*. || 813 Taliaque **A S**. || 815 aciem **I** || conspexit **A**.

808 animisque *e codd. monacensibus scripsi: idem jam Higt conjecerat; quod nec Kootenio displicebat.*

811 Fervil *Mueller.*

812 cursu *Baehrens.*

Tollit atrox animos vastisque immanis in armis
 Ocurrit contra magnoque haec increpat ore :
 « Huc age nunc converte gradum, fortissime Achilles :
 Jam nosces, ultrix quid Troica dextera possit
 Et quantum in bello valeat fortissimus Hector. 820
 Nam licet ipse suis Mavors te protegat armis,
 Invito tamen haec perimet te dextera Marte ».
 Ille silet spernitque minas animosaque dicta,
 Ut quem mentitur verus credatur Achilles.
 Tunc prior interquet collectis viribus hastam 825
 Dardanides, lapsam celeri quam decipit astu
 Patroclus redditque vices et mutua dona ;
 Obicit et saxum magno cum robore missum [827 bis]
 Quod clipeo excussum viridi tellure resedit.
 Tunc rigidos stringunt enses et cominus arma
 Inter se miscent, donec Trojanus Apollo 830

817 Concurrit **S** || haec] hunc **BGV** hec verba **L**. || 818 Huc age
 huc *omnes* (*praeter A?*) || 819 quid — dextera *in ras.* **E** || troia
L troiae **E** || possit **LX**. || 820 in *omis.* **A** valeat] possit **BGFV**
 (*et S in quo possit bello*). || 821 iam **FVS** ille **E**. || 822 perimet
 haec tamen **G**. || 824 Atque mentitur **L** Vel quia mentitus **L**. || 825
 Tum **I** prius **G** primum **V**. || 826 quam prolapsam celeri excipit
 icu *omnes* (*perlapsam I*). || 827 bis ingenti cum pondere missum **M**
 cum ingenti = pondere magnum **E m 2 mg.** multo cum p. missum
A mg. **L mg.** (*ante hunc v. legitur in L : Viribus extortis telum*
contorsit in hostem; et pro eo legebatur in A : Viribus et telum
totis contorsit in hostem). || 828 Quam — excussum **B**. || 829 arma
E armis *ceteri*, **E m 2**.

818 Achille *Santen*.

819 Troia *Kooten, Mueller*.

826 lapsam celeri quam decipit astu *scripsi* quam prolapsam celer excipit icu
Mueller (celer *ex Froehdii correct.*) celere excipit actu *Bachrens*.

827 bis *ejecerunt Mueller. Bachrens*.

Mentitos vultus simulati pandit Achillis
 Denudatque virum; quem bello maximus Hector
 Pugnantem falsis postquam deprendit in armis,
 Irruit et juvenem nudato pectore ferro
 Traicit et victo Vulcania detrahit arma. 835

---

831 subuersi **S.** || 832 Denudat utrum **L.** || 834 et] in **I.** || 835 uictor
B E m 2 detulit **L.**

XVII

Vindicat exstincti corpus Telamonius Ajax
Oppositoque tegit clipeo. Priameia pubes
Laetitia exsultat, Danaï sua funera maerent.

Codices — Lib. XVII **E L XVI F** *omis, ceteri* v. 836-838 *abscissi in G.*
|| 836 extinctum **A I.** || 837 priameia **L.** || 838 uulnera **M N B**
|| deflent **A** || plangunt **S.**

838 exsultant *Kooten e deterior. cod.* — sua] dum edit. veter.

XVIII

Interea juvenis tristi eum pube suorum	
Nestorides in castra ferunt miserabile corpus.	840
Hic ut Pelidae devenerat horror ad aures	
Palluit intelix juvenis; calor ossa reliquit,	
Unguibus ora secat, comptos in pulvere crines	845
Deformat scinditque suas de pectore vestes	

Membra simul lacrimans materno nectit amictu	843
Deflens Aeacides tristi de caede sodalis.	844

Codices — Lib. XVIII **EL** XVII **F** XVI **V** *omis. ceteri.* || 839 iuuenes **S** (**L** *si Kootenio cred.*) || tristicus **L**. || 840 ferunt] refert **FG** tulit **M**. || 841 Hic **ENB** Tunc **IFVMG** Nunc **L** || ut] et **I** || pelidis **A** || diuerberat horror ad aures **I** aures diuerberat horror *fere ceteri.* || 842 iuuenis *omis.* **F**. || 843 Tristia membra simul mat. **B** (**AS?**) || tersit **G** nectit **IY** || amore **A**. || 844 tristicus **EFGBS**. || 845 comptos **VMB** cunctosque **LI** comptosque *ceteri.* || 846 scinditque etiam **A** scindit firmas *ceteri* || corpore **L**.

841 Hic ut Pelidae devenerat horror ad aures *Kooten* (« *Sane hoc fere ordine verba exhibet codex Virgilianus* »). Hic aures ut Pelidae devenerat horror *Mueller* Hic Pelidae aures ut dirus verberat horror *Baehrens*.

843, 844 *aureis incluserunt Mueller et Baehrens: jam 843 suspectus erat Kootenio. 844 spurius.*

845 comptos dein pulvere *Baehrens*.

846 scinditque suas *Wakker, Weylingh. Baehrens* scindit firmas *vulgo*.

Et super extincti prostratus membra sodalis
 Crudeles fundit questus atque oscula figit.
 Mox ubi depositi gemitus lacrimaeque quierunt,
 « Non impune mei laetabere caede sodalis, 850
 Hector, » ait « magnasque meo, violente, dolori
 Persolves poenas atque istis victor in armis,
 In quibus exsultas, fuso moriere cruore ».
 Post haec accensus furiis decurrit ad aequor
 Fortiaque arma Thetis supplex rogat : illa relictis 855
 Fluctibus auxilium Vuleani protinus orat.
 Excitat Aetnaeos calidis fornacibus ignes
 Mulciber et validis fulvum domat ictibus aurum.
 Mox effecta refert divinis artibus arma
 Et donat Thetidi. Quae postquam magnus Achilles 860
 Induit, in clipeum vultus convertit atroces.
 Illic Ignipotens mundi caelaverat arcem

Sideraque et liquidas redimitas undique Nymphas	863
Fecerat et mira liquidas Nereidas arte	863 <i>bis</i>
Oceanum terris et cinctum Nerea circum.	864

---

847 properatus **L**. || 849 deposuit **F** depulsi (*vel* depositi *mq.*) **G**.
 || 851 magnasque **MX** magnoque *celeri* „ dolore **GMNAY** **E** *corr.*
m 2). || 855 thetis **LV** thetis **F** theti **L**. || 858 Mulcifer *omnes* *Bach-*
rensiani calidis **E** ignibus *omnes*. || 859 refert] ferens **Em** 2 (**AS**?).
 || 860 Et donat **Y** Aduolat **G** Euolat *celeri* || thetidi **Y** et thetidi **I**
 et thetli (*vel* thedi) **L** ad thetin **E** *m* 2 **S** et thetis **FVGMN**
 inde thetis *in ras.* **E** || *v.* 861-863 *abscissi in G.* || 862 axes **Y**.
 || 863, 863 *bis*, 864 *seclussit* *Mueller*; *ineptissimos versus* 863 *et*
 864 *a librario quodam in margine scriptos esse opinor; versum*
 863 *bis post 874 exhibet, iterum ponunt EL; quem in eo fere*
loco, ut videbis, cum Bachrensis reposui.

851 magnasque *Wernsdorf, Kooten in not., Higl* magnoque *vulgo*.

858 ictibus *Kooten*.

860 Et donat Thetidi *Wernsdorf e Guelferbyl, secundo*. Devolat inde Thetis
editio Fanensis, Weytingh Devolat atque Thetis *Mueller* Evolat inde *Th. Bachrens*.

Astrorumque vices dimensaue tempora noctis, 865
 Quattuor et mundi partes, quantum Arctus ab Austro
 Et quantum occasus roseo distaret ab ortu,
 Lucifer unde suis, unde Hesperus unus uterque
 Exoreretur equis, et quantus in orbe mearet
 <Sol. . . . . >[869 *bis*]
 Luna cava et nitida lustraret lampade caelum; 870
 Addideratque fretis sua numina, Nerea magnum
 Oceanumque senem nec eundem Protea semper,
 Fecerat et liquidas mira Nereidas arte
 Tritonesque feros et amantem Dorida fluctus;
 Terra gerit silvas horrendaque monstra ferarum 875
 Fluminaque et montes cumque altis oppida muris,
 In quibus exerceant leges animosaque jura
 Certantes populi; sedet illie aequus utrisque
 Iudex et litem discernit fronte serena.

865 Astrorum **E G** Annorum *ceteri*, et ita *Gesta Bereng.* quae 865-867
habent. || 866 arctus **E** (o *supra u m 2*) **G**, *Gesta Bereng.* aretous **S**
 artos **B** areton **V** artus *ceteri* (aquilo **I**). || 867 *omisit Lm 1* || dista-
 ret] consistat *Gesta Bereng.* || 869 Exoritur **E L** (*in hoc corr. m 1*)
 Exornatur **A** Exoriretur *ceteri* (Exoreretur **Y**, si *Kootenio cred.*)
 || aquis **B A Y S** et quantus **G** et quantus **E** quantumque **S**
 quantum quoque **V** et quantum *ceteri* in ore **L** micaret **A**. || 869
bis. — *Lacunam unius versus statuit Mueller, sic fere explendum*
Bachrensis auctore : Phaebus ut inferius fraterno curreret igni.
 || 870 Luna cava et nitida] Quantum et cornuta **G** nitida] liquida
A caelum] terras **S**. || 871 nec] et **I**. || 873 *cf. in apparatu 863.*
 || 874 ferox **S** (feros *ex ferox corr. E*). || 876 cumque altis moe-
 nibus urbes *superscript Y*. || 877 annosaque **M** aniosaque **B de L**
non constat. || 878-879 sedet *etc.*] illic equus utrique iudex Con-
 sidet ut litem discernat *etc.* **I** || lites **A** decernit **E B** || serenus **E**.

869 et quantus in] quantus Sol *Wernsdorf*.

870 Quantum et luna cava lustraret *Wernsdorf* — caelum *restituit Bachrens* terras
vulgo.

875 lustra *Bachrens in not.*

877 annosaque *praetulerunt Mueller et Bachrens.*

879 severa *Heinsius.*

Parte alia resonant castae paeana puellae 880
 Dantque choros molles; haec dextra tympana pulsat,
 Illa lyrae graciles extenso pollice chordas
 Percurrit septemque modis modulatur amoenis
 Stamina compositum mundi resonantia motum.
 Rura colunt alii, sulcant gravia arva iuveni 885
 Maturasque metit robustus messor aristas
 Et gaudet pressis immundus vinitor uvis;
 Tondent prata greges, pendent in rupe capellae.
 Haec inter nitidis stabat Mars aureus armis,
 Post quem diva potens belli; circaque sedebant 890
 Sanguineis maestae Clotho Lachesisque quasillis.

880-883, 883, 888 *habent Gesta Bereng.* (I. 64-69), 880 *immutabam.*
 || 881 dextra **Y** dextera *ferre ceteri, Gesta Bereng.* | pulsan**t** **MNS**
 pulsan**t** **V.** || 882 Ille **S** Atque *Gesta Bereng.* exten**t**a **I** *in hoc*
versu desinit B. || 883 modis **L** nodis **S** modos *ceteri* modu-
 lantur **E** | am (o) enis **AI** auenis *ceteri, Gesta Bereng.* || 884 Car-
 mina *omnes* componit **LMN** componunt *ceteri* motus **G**
 motu **FV** mota **E** (*de L non constat*). || 888 pendentque *Gesta*
Bereng. || 889 His **I** nitidis mediis *omnes* (*me ≡ us, di supra*
poesis
ras, et mediis infra lin. E). 890 Post quem diua potens reliquae
 circaque sedebant **E** *de L non constat* Quem diua poesis reli-
 quae — **FVMN** (*cum glossa « atropos » ad « diua » MN qui*
sedebat habent) Diua potens atropos circa reliquaeque — **G** Per
 quae diua parens circum reliquaeque **A.** || 891 capillis *omnes*.

883 modis — amoenis *restituit Baehrens* modos — auenis *vulgo*.

884 Stamina *Baehrens* — compositum *Wakker, Baehrens* Carmina componit
vel componunt vulgo; totum versum spurium habet Mueller.

888 de rupe *van Dorp, Kooten.*

889 nitidis *scripsi* mediis *vulgo* mediis *retinuit Baehrens.*

890 belli *Baehrens* (diua potens Atropos junctaeque sedebant *Mueller* Atropos
 hunc circumstabat reliquaeque sorores *Kooten*).

891 quasillis *Baehrens* cucullis *Haupt, Mueller.*

XIX-XX

Talibus ornatus donis Thetideius heros
 In medias acies immani turbine fertur,
 Cui vires praebet casta cum Pallade Juno
 Dantque animos juveni; contra Cythereius heros 895
 Occurrit fortis, sed enim non viribus aequis,
 Aeacidæ nec erat compar; tamen ira coegit
 Conferre invictis juvenem cum viribus arma.
 Quem nisi servasset magnarum rector aquarum,
 Ut profugus Latiis Trojam repararet in arvis 900

Codices — Lib. XIX **E** **L** XVIII **F** *omis. ceteri.* || 892 donis] armis **E**.
 894 praebent **A** **Y** praestant **S** || casta cum *transp. m. 2* **E** cum
 casta *ceteri.* || 895 que *omis.* **L** **F** **V** **G** || contra **E** **V** huic contra
L **M** **N** **E** *m 2* huic **F** huic (*in hunc corr.*) tunc **G** uidet hunc
ceteri. || 896 Occurritque *plerique* Concurrit (*O supra Con m 2*) **E**
 „ forte **E** uiros **L** uiro *ceteri* || sed enim non **E** et enim non
L sed non cum *ceteri (et ita E m 2).* || 897 erat compar] corpus
 erat *omnes* (compar *superscr. Y opus V corr. mg.*). || 899 ni **G** **V**
 magnarum rector servasset **S**. || 900 Nec (ut *suprascr. m 2*) **E** Et
L || profugus letus *m 1 in — gis letis corr.* **E** || laetis — armis *omnes.*

894 casta cum *reposui, cf. 532 cum casta vulgo.*

896 Occurrit fortis *scripsi* Concurrit fervens *Baehrens* Occurritque viro *vulgo:*
locum crucibus notavit Mueller.

900 Latiis *cf. p. XIII not. 1* laetis *Mueller et Baehrens* *scraverunt.*

Angustumque genus claris submitteret astris,
 Non pulerae gentis nobis mansisset origo.
 Inde agit Aeacides infesta cuspide Teucros
 Ingentemque modum prosternit caede virorum,
 Sanguinis Hectorci sitiens; at Dardana pubes 905
 Confugit ad Xanthi rapidos perterrita fluctus
 Auxiliumque petit divini fluminis; ille
 Instat et in mediis bellatur gurgitis undis.
 Ira dabat vires; stringuntur sanguine ripae
 Sparsaque per totos volvuntur corpora fluctus. 910

901 committeret armis **A.** || 902 clarae *omnes* || Post 902 **E** addit Ni se
 proriperet curruque innisus abiret. || 903 sitiens] cedens **L.** || 906
 Effugit **E.** || 908 **A** ≡ statque et in (d *in ras.*) **L** || pugnatur **F V G**
 pugnabat **A.** || 909 Era **L** Terra **S** || vires *omnes* cunctis (vires
m 1 suprascr.) **E** || tinguntur **F G M X E m 2.**

901 claris] caeli *Wernsdprf* (*cf. ibid.*)

902 pulerae (*cf. ibid.*) carae *Baehrens.*

908 pugnatur *edit veter.*

XXI

At Venus et Phrygiae gentis tutator Apollo
 Cogunt in Danaos Xanthi consurgere fluctus,
 Ut fera terribili miscentem proelia dextra
 Obruat Aeaciden : qui protinus undique totis
 Exspatiatur aquis et vasto gurgite praeceps 915
 Volvitur atque virum torrentibus impedit undis
 Praetardatque gradus; ille omni corpore saevas
 Contra pugnat aquas adversaque flumina rumpit
 Et modo disiectos umeris modo pectore vasto
 Propellit fluctus. Quem longe provida Juno 920

Codices — XX **E L XVIII F XIII** (*sic*) **V** *omis. ceteri.* || 911 Et **L.**
 || 912 conuertere **A.** || 913 Tunc **f. t.** miscentur **pr. d. I** *in quo*
desunt v. 914-923. || 914 Irruat **M N.** || 915 Exspatiatur *edit. Fan.*
 Expediatur *plerique* Impediatur **F G E m 2** Implebatur **S "** et **A**
 set *vel sed ceteri* (qui **E corr. m 2**). || 916 Soluitur **E** (*corr. m 2*)
G Y. || 917 Predaratque **E corr. m 2.** || 918 auersaque flumine **L**
 rupit **E.** || 919 disiectos **NA** disiectis **L** diectos (*e m 2 supra di*)
E deiectos *ceteri* || humeros **A.** || 920 Perpellit **Y** Percellit **A** || quem
 longe nā prouida **L.**

Asseruit, rabidaene cederet ignibus undae.
 Sanctaque pugnarunt inter se numina divum.
 Rursus agit Phrygias ingenti caede catervas
 Horridus Aeacides bellicae ardore resumpto
 Funereas acies horrendaque proelia miscet. 925
 Non illum vis ulla movet; non saeva fatigat
 Pectora pugnando; vires successus adauget.
 Percussi dubitant trepida formidine Troes
 Atque intra muros exhausta paene salute
 Confugiunt portasque objecto robore firmant. 930

921 Admonuit E Seruanit V. rapidae omnes ¶ ne G que S quia FV
 quo MN tandem (*del. m 2*) quod E qua fere ceteri ignibus plerique
 (*omis. E, add. m 2*) ictibus G imbribus, ignibus, fluctibus Y. ¶ 926
 monit L tenet E m 2 ¶ fatigat I fatigant ceteri. ¶ 927 pugnando L
 bellando ceteri (*bellantum E*). ¶ 929 Aut E L F V Quare I Atque
 ceteri, E m 2 ¶ inter F V M N S. ¶ 930 Dum fugiunt L ¶ fugiunt
 (*ff in ras. Con suprascr. m 2*) E.

921 rabidae *Bachrens* — ne] qua *Bachrens* — ictibus *edit. veter., Wernsdorf*
imbribus Mueller. — *Equidem ignibus, Kootenio auctore, retinui: cf. enim*
Iliad. XVI, 342, 336, 361, 363. — Asseruit rapidasque coercuit ignibus undas
Weylingh.

929 Aut *praetulit Bachrens.*

930 Aufugiunt *Mueller* Defugiunt *Bachrens.* — Diffugiunt *libenter scripserim*
cf. Aeneid. IX, 753.

XXII

Unus tota salus in quo Trojana manebat
Hector adest, quem non durae timor undique mortis
Nec patriae tenere preces, quin obuius iret
Et contra magnum vellet contendere Achillem.
Quem procul ut vidit tectum caelestibus armis, 935
Praemetuit clausisque fugit sua moenia circum
Infelix portis; sequitur Nereius heros.
In somnis veluti, cum pectora terruit ira,
Hic cursu super insequitur, fugere ille videtur, 940

Ante oculos subito visa est Tritonia Pallas 936

ex v. 947 interpolatum eiecerunt Barth, Kooten, Bachrens.

Codices — Lib. XXI E L XX F *omis. ceteri.* || 931 tanta E. || 932 nec V || duri G durum F || mortis I martis G matris *ceteri* (o *supra* a m 2 E) *Hi duo versus ita leguntur in S:* Hector adest unus in quo troiana manebat Tota salus Quem non diri timor undique martis. || 933 patris S. || contendere vellet *omnes* || 937 m 1 in marg. E Permetuit ELFVAI Pertimuit GMX (YS?). || 938 *erusus in G.* || 940 Sic L || cursu] rursus F.

Lib. XXI *Mueller, Bachrens.*

934 vellet contendere *scripsi* cf. 327; contendere vellet *vulgo.*

937 Praemetuit *Mueller* *conjecit: recepit Bachrens.*

939 pectora terruit ira] pes lardatur ituro *vel* pes frustratur iturum *Eldik* pectore ferbuit ira *Mueller* pectora terret imago *Bachrens.*

Festinantque ambo; gressum labor ipse moratur.
 Nec requies aderat : timor undique concitat ira.
 Spectant de muris miseri sua fata parentes
 Pallentemque vident extremo tempore natum, 945
 Quem jam summa dies suprema luce premebat.
 Huic subito ante oculos similis Tritonia fratri
 Occurrens juvenem simulato decipit ore :
 Nam dum Deiphobi tutum se credidit armis,
 Transiit ad Danaos iterum sua numina Pallas. 950
 Concurrunt jactis inter se cominus hastis
 Invicti juvenes : hic vastis intonat armis,
 Ille hastam valido nequequam umbone repellit;
 Alternisque feros mutant congressibus ictus.
 Sudor agit rivos, ense terit horridus ensis, 955
 Collatusque haeret pede pes et dextera dextrae.

Alternis poterant insistere coepta periclis 942
ejecit Mueller.

---

941 gressum] cursum **A** gressusque laborque moratur **MX** ipse] ille **F V Y**. || 942 Alternus **L** Alterius **E** *corr. m 2* **MY** || poterant] spectant **AI** *Post v. 943 XXII* **E L XXI F XVIII V**. || 945 extremo **I** supremo *ceteri*. || 946 tenebat **A** *totum v. omisit X, add. marg. m. rec.* || 948 Decurrens **S**. || 949 iam **G** tum **EMGA** tunc **L** cum *ceteri* (dum *Helmsst.*) credit in armis **LAMN** (*in hoc cre = dit*). || 950 abest ab **I**. || 951 hastis] armis **AS**. || 953 *omis. E add. m 2 marg.* || hostem validum *omnes*. || 954 Alternusque **A** Alteriusque **S** ferox mutat *omnes Bachrensi*.

943 timor undique] furor undique *vulgo* timor hinc, hinc concitat ira *Bachrens. Lib. XXII Mueller. Bachrens.*

945 Pallantem *Wakker.* — Pallentesque vident tum primum cedere natum *Bachrens.*

949 Nam nunc *edit. veter.* Nam tunc *Mueller.*

953 hastam valido *Kooten in not.*

Hastam jam manibus saevus librabat Achilles
 Inque virum magnis emissam viribus egit;
 Quam praeterlapsam vitavit callidus Hector.
 Exclamant Danaï. Contra Priameius heros 960
 Libratum jaculum Vulcania torquet in arma.
 Nec successus adest; nam duro inflectitur auro;
 Desiliit mucro; gemuerunt agmina Troum.
 Concurrent iterum collatis fortiter armis
 Inque vicem duros evitant cominus enses. 965
 Nec sufferre valet ultra sortemque supremam
 Horruit instantem defectus viribus Hector;
 Dumque retrocedit fraternaue rebus in artis
 Respicit auxilia et nullam videt esse salutem,
 Sensit adesse dolos : quid agat? quae numina supplex 970
 Invocet? en toto languescunt corpore vires
 Auxiliumque negant; refinet vix dextera ferrum,

957 sic **LMNA** nisi quod quam pro jam habent Interea validam thetidius extulit hastam **E** totum versum omis. **FVGS I.** || 958 emisit viribus hastam **E m 2 GS** emissam viribus hastam **F.** || 959 Quem propter lapsam **L.** || 961 Libratum **m 1 ex** Librauit *corr.* **E** Vibratum *ceteri* **E m 2.** || 962 *deest in L.* || 963 Desiliit ≡ **L** Dissiliitque **E** Dissiluit **MX** Dissiluit *reliqui* (Dissoluit **A**) || mucro] iaculum **A.** || 964 collectis **AS** collatis *et* collectis **Y.** || 965 evitant] exercent **I** commiscent **A.** || 966 ultro **E m 2** || sortemque supremam] iam sorte suprema **M** iam sorte ≡ ≡ ≡ **N** fortemque supreme **I.** || 967 Horruit instantem **E** Instantem eacidem *ceteri* || defectis *plerique* defecit **A.** || 971 en] in **Y** et *ceteri.*

957 jam *Bachrens* Interea validam Thetideius extulit hastam *vulgo* (Nereius *Kooten*).

961 Libratum *Mueller, Bachrens* Vibratum *vulgo.*

963 Dissiluit *vulgo* Desiliitque *Bachrens.*

965 commutant *veter. edit.* committunt *Dussen, probavit Kooten.*

966-67 jam ultra *Mueller* ultra jam sorte suprema Instantem Aacidem *Bachrens* — defessis *Mueller.*

971 en *scripsi et vulgo in edit. veter.*

Nox oculos inimica tegit nec subvenit ullum
 Defesso auxilium; pugnat moriturus et alto
 Corde trahit gemitus. Instat Nereius heros 975
 Turbatumque premit procul undique, tum jacet hastam
 Et medias rigida transfixit cuspidē fauces.
 Exsultant Danaï, Troes sua funera maerent.
 Tum sic amissis infelix viribus Hector :
 « En concede meos miseris genitoribus artus, 980
 Quos pater infelix multo mercabitur auro.
 Dona feres victor. Priami nunc filius orat,
 Te Priami, dux ille ducum, quem Graecia solum
 Pertimuit : si nec precibus nec vulnere victi
 Nec lacrimis miseri nec clara gente moveris. 985
 Afflicti miserere patris, moveat tua Peleus
 Pectora pro Priamo, pro nostro corpore Pyrrhus ».
 Talia Priamides; contra quem durus Achilles :
 « Quid mea supplicibus temptas inflectere dictis

974 Defenso **L** (*et ita E sed corr. m 1*) || alto ≡ **F** altos *ceteri*. || 975 trahit || premit *omnes (e versu seq.)*. || 976 tum **EMN** tunc *ceteri*. || 978 deflent **E F V G** plangunt **MN** || *Post hunc versum librum XIX incipit V.* || 979 Dum **L** Tum *vel Tunc ceteri*. || 980 En **G Y** Et **ELI** Nunc **A** (*e versu praeced. in quo tunc legitur*) **ON**. || 983 priami *ex-mus corr.* **E** priamus *ceteri*. || 984 si] sed **S** vulnere **ELMNA** munere *ceteri Em2* || victi **ELFMNI** tristi **A** victus *ceteri*. || 986 moneat **MNA**. || 987 pectore **LA**. || 988 quem contra **MN** || dirus **S**.

974-75 alto *scripsi* altos *ceteri*. — trahit *scripsi* petit *Kooten in not., Mueller Bachrens premit edit. veter.*

980 En] Tu *Mueller* Nunc *Kooten*.

983 Priami *Kootenii amicus quidam: recepit Mueller. Priamus vulgo primus Bachrens.*

984 vulnere victi *praetulerunt Mueller Bachrens, non spernebat Kooten: id autem, Hectore loquente, absonum esse Wernsdorf censebat; sed cf. 1039.*

Pectora, quem possem discerptum more ferarum, 990
 Si sineret natura, meis absumere malis?
 Te vero tristesque ferae cunctaeque volucres
 Diripient, avidosque canes tua viscera pascent.
 Haec ex te capient Patroeli gaudia manes,
 Si capiunt umbrae ». Dum talia magnus Achilles 995
 Ore truci jaetat, vitam miserabilis Hector
 Reddidit. Hunc animi nondum satiat Achilles
 Deligat ad currum pedibusque exsanguia membra
 Ter circum muros victor trahit : altior ipsos
 Fert domini successus equos. Tum maximus heros 1000
 Detulit ad Danaos foedatum pulvere corpus.
 Laetantur Danaï, plangunt sua funera Troes.

Et pariter raptum deflent cum funere corpus 1003

jam seclusit Mueller.

---

990 discerptum **EMN** direptum *ceteri* **E m 2** (direptum *et* discerptum **Y**).
 || 991 te absumere **FVNI**. || 992 tristemque **FVE m 2** rapidaeque
A. || 993 avidique *omnes* || pascant **E** lingent **A**. || 99½ Hoc ex se **Y**.
 || 995 sapiunt **G**. || 997 Reddit **LV m 1** Reddit et **F** Ditet **I** || animus
 — achillis **Y** animo — iniquo **I**. || 998 Perligat (*Al supra per m 2 E*).
 || 999 altius **MN ex corr.** alcius **G**. || 1000 *deest in S* || cum **I** tunc
C. || 1001 Retulit **E**. || 1002 deflent *et* plangunt **Y** plangunt *ceteri*
 || funera **E G M** corpora *ceteri*, *et ita CD* (funera *et* corpora **Y**).
 || 1003 *sic Y nisi quod* captum, *non raptum habet* || raptum] corpus
MN campos **I** captos *ceteri* (captum **E m 2**) || corpus] mestos
LFV I mesto **D** mesti **G C**.

993 avidos *corr. van Dorp*.

1002 vulnera *Baehrens*.

1003 Et p. captos d. c. f. muros *vulgo* c. f. tristi *Mueller* corpus d. c. f.
 raptum *Baehrens*.

XXIII

Interea victor deflet corpus amici
 Fumerat Aeacides pompasque ac munera ducit. 1005
 Ter circa tumulum miseros rapit Hectoris artus
 Et varios cineri ludorum indicit honores.
 Tydides cunctos curru pedibusque ferorum
 Magnanimus superat; luctando vincitur Ajax
 Cujus decepit vires Laertius astu; 1010

Codices — Lib. XXIII **E L XXII F XIII V** *omis. ceteri.* || 1005 Sepelit **A**
 || ad funera *omnes* || ducit] dura **L**. || 1006 Ter **MN** Tum *vel* Tunc
ceteri (Nunc **A**). || 1007 varios] rapidos **LS** uapido = **F** uapido **V**
 || cineri] queri **T** inducit **A Y C** inuidet **D** ducit **T**. || 1008 cunctos
 tirsim **V M C D** cirsim **A** scirsim **T** tyrsim **E** thyrsim **L G** thyrsum
F tirph sim **N** celeri **S** (*ex versu praeced. in quo cineri*) || cursu
omnes (curtu **L** casu **N**) || ferocem *omnes* (ferentem **A** uolantem
*vel uolentem corr. in uolocem C). || 1009 Magnanimus] Merionem
omnes, e v. 1013 (≡ erion et **L**) || ludendo **MN**. || 1010 laercius **G E m**²
 lertius **V** tunc lercius **D** ilercius **ELN** illercius (*vel — tius*) **FMC**
 || hastur **L** astur **C** acer *in ras* **F**.*

1004 defletum *edit. veter.*

1005 in funere *Schenkl.*

1008 cunctos *Bachrens* circi *Wernsdorf* Tiisum *edit. veter.* — curru *Kooten.*
Bachrens. — ferorum, *id est* « equorum », *Wernsdorf* (*cf. Manil. V, 77*) *feroces*
Bachrens fugacem *Higt.*

1009 Magnanimus *scripsi* Merionen *vulgo* Aeolides *Bachrens.*

Caestibus adversos cunctos superavit Epeus
 Et disco fortis Polypoetes depulit omnes
 Merionesque arcu; tandem certamine misso
 In sua castra redit turbis comitatus Achilles.

1011 adversos **LVC** aduersis *ceteri* || epeos **EL** ephebos **FC** ephebus
ceteri. || 1012 fortis **LC** forti *ceteri* || polibetes *omnes.* || 1013 que
omis. **E**, *add. m 2.* || 1014 Ad **T** || concomitatus (con *rubro lineam.*
eras.) **T** || turbam **Em 2** || achillem **D**.

1011 adversos cunctos] adversum Euryalum *Bachrens in not.*

XXIV

Flent miseri amissum Phryges Hectora, totaque maesto 1015
 Troja sonat planctu; fundit miseranda querellas
 Infelix Hecube saevisque arat unguibus ora;
 Andromacheque suas scindit de pectore vestes,
 Heu tanto spoliata viro! Ruit omnis in uno
 Hectore causa Phrygum, ruit et defessa senectus 1020
 Afflicti miseranda patris, quem nec sua conjunx
 Turbaque natorum nec magni gloria regni
 Oblitum tenuit vitae, quin iret inermis
 Et solum invicti castris se redderet hostis.
 Mirantur Danaum proceres, miratur et ipse 1025
 Aeacides animum miseri senis: ille tremantes

Codices — Lib. XXIV E L XXIII F XXI V *omis. ceteri* (Flent *prima littera depicta* C: *ad eund. vers. T in mg. hoc signum habet* ζ).
 || 1017 hecubę E hecuba, eecuba, eculba *ceteri Bachrensiანი* eculba
 CD senitque arat ED seuis secat AC seuñ parat S. || 1018 scin-
 dens FVM de EGC a *ceteri*. || 1019 Heu] E L || 1020 ruit et
 F fuit hoc V cedit I cecidit *ceteri* defensa FV defecta X defeta
 S. || 1022 regni] regit C. || 1023 Abitum L isset S inarmis C
m 1 (et ita L si Kootenio cred.). || 1024 reddire L crederet D
 dederat MN. || 1025 proceres danaum S. || 1026 ipse V.

1017 Hecabe *Mueller*.

1020 ruit et *restituít* *Bachrens* cecidit *rulgo*.

Affusus genibus tendens ad sidera palmas
 Haec ait : « O Graiae gentis fortissime Achilles,
 O regnis inimice meis, te Dardana solum
 Victa tremit pubes, te sensit nostra senectus 1030
 Crudelem nimium : nunc sis mihi mitior, oro,
 Et patris afflicti genibus miserere precantis
 Donaue quae porto miseri pro corpore nati
 Accipias ; si nec precibus nec flecteris auro,
 In senis extremis tua dextera saeviat annis : 1035
 Saltim saeva pater comitabor funera nati.
 Non vitam mihi nec magnos concedere honores,
 Sed funus crudele peto : miserere parentis
 Et pater esse meo mitis de vulnere disce.
 Hectoris interitu vicisti Dardana regna, 1040
 Vicisti Priamum : sortis reminiscere victor

1027 Effusus G C Adfusum D. || 1028 Hoc L || gentis fortiss.] fortiss. gentis
 A I fortiss. miles Y. || 1030 sentit S. || 1031 mihi mitior I mi-
 tissimus ceteri (mittissimus D) || Post hunc v. leg. in A : Exaudi
 si digna precor si quidquam pietatis habes, fortissime achilles
 Pande meo et lacrimis orbi miserere parentis || Regisque afflicti
 precibus miserere precantis || Donaue etc. — Eudem habentur in
 I, praeterquam quod hic exhibet : Pande modo et afflicti genibus,
 omissis verbis miserere precantis (Kooten). || 1032 afflictis V G
 affusi C adfusi D || genibus] rebus ex corr. G || Post hunc v. E m 2
 addit Insuper hoc aurum tibi quod pro corpore dono. || 1036
 Saltim E F G D || conabor L. || 1037 Nec A D Ne V Sic I || uitamque
 mihi F V || concedere L G A concede E M N C D cede F V concedis
 E m 2 I Y labores E. || 1038 peto A nelis S mei G meum ceteri
 (totum versus omis. D) || precantis E m 2 A. || 1039 pectore A D
 corpore ceteri.

1028 Achille Santen.

1031 mihi mitior e cod. Virgil. recepi; et ita Kooten in textu.

1036 Saltim Bachrens Saltem vulgo — saeva Bachrens.

1037-8 concedis honores Sed funus crudele mei Mueller concede favores Sed f.
 er. mei Bachrens. — Stet vulnus crudele meum! Barth.

1039 patris vel precor Schenkl — vulnere Mueller funere vulgo.

Humanae variosque ducum tu respice casus ».
 His tandem precibus grandaevum motus Achilles
 Allevat a terra corpusque exsangue parenti
 Reddidit Hectoreum, post haec sua dona reportat. 1045
 Jamque redit Priamus tristesque ex more suorum
 Comparat exsequias supremaque funera ducit.
 Tum pyra construitur, quo bis sex corpora Grajum
 Quadrupedesque adduntur equi currusque tubaeque
 Et clipei galeaeque cavae Argivaeque tela. 1050
 Haec super ingenti gemitu componitur Hector :
 Stant circum Iliades matres manibusque decoros
 Abscindunt crines laniataque pectora plangunt.
 Tollitur et juvenum magno cum murmure clamor 1055
 Flebilis : ardebat flamma namque Ilion illa.

Illo namque rogo natorum funera cernunt 1054

1042 duum tu *ceteris omissis* L || varios ducum I varios belli A || res-
 pice n casus (n *vel u m. 1 eras.*) C. || 1043 His C || precibus gran-
 deum motus C precibus graduius motus A precibus motus gran-
 deus *ceteri omnes* (precibus mores L motus precibus MN). || 1044
 a] e S || precanti L || 1045 hoc D. || 1046 Jamque redit] In patriam
omnes || tristesque G C tristisque ELFVMN. || 1047 Ceperat I Vt
 pater A || funestaque A ducum D. || 1048-1051 *adfert Lactantius*
ad Statii Theb. VI, 421 (« *Homerus in funere Hectoris dicit* »).
 || 1048 Tunc *Lact.* pura D pira C || quo LD *Lact.* quae E qua
ceteri. || 1049 Quadrupedesque AD *Lact.* Quadrupedes *ceteri*
 (Consequitur E) || traduntur E adititur ped L. || 1050 cau (a) e
 ELGTCD *Lact.* cau (a) eque IV cau = eque F cane MN graues
 Y. || 1053 Obtruncant S Abrumpunt *ceteri* (Obrumpunt C Aptūpu-
 rit L) || corpora IF || plaudunt GV condunt (*pro* tondunt) S.
 || 1054 uolnera Y. || 1055 murmure] uulnere L || clangor S.

1046 Jamque redit *scripsi*: in patriam *nil nisi glossema esse persuasum habeo*
 It patriam Barth. *Bachrens* In patriam It *Mueller*.

1050 cavae *restit.* *Mueller* graves *edit. veter.* ocreaeque *Bachrens*.

1053 Abscindunt *scripsi* Corruptum e *Muelleri conject.* *Bachrens*.

Inter quos gemitus laniato corpore conjunx
 Provolat Andromache mediosque immittere in ignes
 Se cupit Astyanacta tenens, quam maesta suarum
 Turba rapit; contra tantum tamen illa resistit, 1060
 Donec collapsae ceciderunt robora flammæ
 Inque leves abiit tantus dux ille favillas.
 Sed jam siste gradum finemque impone labori,
 Calliope, vatisque tui moderare carinam,
 Raris quam cernis stringentem litora remis, 1065
 Iamque tenens portum metamque potentis Homeri,
 Pieridum comitata cohors, summitte rudentes;
 Sanetaque virgineos⁴ lauro redimita capillos,
 Ipsa, tuas depone lyras, ades, inclita Pallas,
 Tuque fave vati, cursu jam, Phoebe, peracto. 1070

1057 pectore **C**. || 1058 Aduolat **T**. || 1059 musa **S** uisa **IYC** iussa
ceteri || suarum **L** suorum *fere ceteri*. || 1060 Turba rapit contra
 tantum tamen usque resistit **I** Turba rapit contra tamen u. r. *plerique*
 Turba rapit contra tristis tamen u. r. **C** Tristis turba rapit contra
 tamen u. r. **D** Turba rapit contra tamen usque illa resistit **T** Turba
 rapit tristis tunc omnibus illa resistit **A** Turba rapit contraque
 tamen u. r. **MN**. || 1062 tantus abiit **T**. || 1063 labori *ex* — ris *corr.* **E**.
 || 1065 Quam **EAT** Quem *ceteri* cernis paucis stringentem litora
 remis *omnes, nisi quod S habet* : Ultima perpaucis str. l. r.
 || 1066 Namque **LFGASC** || tenet **FGE m2 SC** tenes **T**.
 || 1067 choros **L**. || 1068 et 1069 in **T** locum *inter se mutaverunt*.
 || 1069 lyras depone tuas **D**. || 1070 sic **A** cursu uatis (uates **L**)
ceteri. || Explicit liber Homeri *plerique* Carminis homeras metam
 deponit ouanter **E m2**. — Cf. p. XLIV et XLV.

1059 maesta Kooten in not., Baehrens fida Kooten in not. iussa vulgo.

1060 Sic Kooten in not. Turba rapit comitum; contra tamen usque res.
 Baehrens Tristis turba rapit; contra tamen usq. r. vulgo.

1065 Quem cernis paucis stringentem litora remis vulgo Remis quam cernis
 str. l. paucis Baehrens. — Raris Haret cf. p. VI Raptim conieceram.

1067 Pieridem Baehrens — choros Kooten in not.

1069 Ipsa] Musa Weytingh, Mueller.

1070 Ita scripsi ex Fossiano cod., cf. Kooten in not. — cursu vatis vulgo.

INDEX NOMINUM ET RERUM

A

ABAS Abanta **Diomedes** occidit 445.

ACAMAS Antenoris filius.

— **ferox** **Antenore** cretus, 237; — **Promachum** vulnerat 788.

ACAMAS dux Thracum.

— inter Trojanorum socios 245.

Acamantem **Ajax** **Telamonius** interficit 338.

ACHAÏCUS Achaïca turba, cf. **Grai**.

ACHILLES *nominativ. subjectus* **bello clarus** **Agamemnoni** irascitur 8; — **clarus** Graecorum duces, ut **Calchas** causas pestis significet, convocat 50; — **Danaum** **murum** cum ceteris Graecorum ducibus Trojam petit 191; — quinquaginta naves ducebat 211; — **Troium** **terror** a proeliis abest, amorem cithara lenit 385-86; — **magnus** **Vulcania** arma induit 860; — **saevus** hastam in **Hectorem** librat 957; — **durus** **Hectoris** preces reiecit 988; — **magnus** dum fatur, animam reddit **Hector** 995; — nondum satius, **Hectoris** membra ad currum deligat 997; — re-licit in castra 1014; — **Priami** precibus motus est ut reddat filii corpus 1043.

nominativ. praedicatus **Patroclus** silet ut verus **Achilles** ab **Hectore** credatur 824.

vocativ. fortissime **Hector** adloquitur 818; — **Graiae gentis fortissime** (**Priamus** adloq.) 1028.

Achillis ope tutus, **Calchas** causas pestis aperit 54; — ut amor ab **Agamemnone** non impune violatus sit, **Thetis** **Jovem** precatur 91; — dextram frustra hortantur legati Graecorum ut ferat auxilium 689; — currum a Trojanis sibi promissum esse **Dolon** narrat 719; — armis **Patroclus** munitus 806; — horrendi sub imagine **Patroclus** pugnat 813; — mentitos vultus **Apollo** pandit 831.

Achilli tantum debetur (**Juno** adloq.) 99.

Achillem **magnum** **Agamemno** incusat 60; — **magnum** idem privat **Briseide** 72; — manu **Pallas** tenet ne **Agamemnonem** gladio petat 78; contra **magnum** — **Hector** vult contendere 934.

Aeacides **ferus** nudato ense in **Agamemnonem** tendit 74; [**Aeacides** 601]; — [**Patrocli** eadem luget 814]; — Trojanos agit cuspide 903; — horridus Trojanos rursus agit 924; — **Patrocli** corpus funerat, 1005; — **Priami** miseri animum miratur 1026.

Aeacidae non erat compar **Aeneas** 897.

Aeaciden ut **Xanthus** obruat 914.

Nereius **heros** **Hectorem** metuentem persequitur 937; — **Hectori** instat 975.

Pelides matris numina invocat 81.

Pelidae **superbi** ira 1; — ad aures devenerat horror (**Patrocli** caedes) 841.

Thetideius **heros** Graecorum pre-

- ces despuat 690; — Vulcaniis armis ornatus 892.
- ACHIVI** cf. Grai.
- ADRASTUS** inter Trojanorum principes 240.
- Adrastum **vastum** capit Menelaus 539.
- AEACIDES** cf. Achilles.
- AENEAS** sacer, **Veneris** certissima **proles** Trojanorum principes enumerat noster 236; — contra Diomedem congregitur 454; — auriga ab Agamemnone interfecto, ingemit animosusque de curru desilit 516.
- Aenean **Dardanium** Trojanus Apollo servat 472; — curru tendentem Agamemnon conspiciat 509.
- Cythereius heros** contra Achillem concurrat; a Neptuno servatur 893 sqq.
- Veneris proles** pulcherrima emicat in agmine 483; cf. Aeneas.
- AETNAEUS** Aetnaeos ignes 837.
- AETOLIUS** cf. Diomedes.
- AETOLUS** degente Aetola 202.
- AGAMEMNON** centum naves ducit 171.
- Agamemnonis in thalamo Somnus, a Jove missus, devolat 121; — ira Graecos armat in caedes, postquam Menelaum Pandarus vulneravit 353; — alae, premente Hectore, ad classes confugiant 795.
- Argolicus dux** « Argolici ducis castra pete volatu » (Somnum adloquitur Juppiter) 115.
- Atrides sceptriger** Achilli iratus 8; — Chryseida reddi negat 24; — acer socios armari jubet 159; — impiger Democoonta petit 372; — in Trojanos armis furit 424; — **ferus** in hostes, ut libyensis leo, ruit 504; — Aeneam curru tendentem conspiciat 510; — **Grajum dux acer**, Hectore Graecorum duces armis provocante, incedit 581; — hortatur socios 663.
- Atride **rex Danaum** (Sommus, a Jove missus, loquitur) 124.
- Atridae **genitiv.** genibus Chryses affusus 19; — **regis** in galeam deiciuntur sortes 587.
- Atridae **dativ.** ardor Chryseidis non exedit 70.
- In Atriden Achilles tendit 75.
- Ab Atrida se filiumque suum Juppiter ulciscatur, precibus Thetis orat 90.
- Danaum rex** Marti infesto socios cedere videt 496; — Antiphon vulnerat 747. — (Cf. Atride).
- Pelopeius heros** duces convocat 431; — Ulixes et Diomedis virtutem laudat 739.
- AGAPENOR** Agapenoris ferox ira 175.
- AGELAEUS** occurrit Diomedes 667.
- AJACES** duo 582.
- AJAX** Oilei filius.
- **Locrum fortissimus** quadraginta naves in Trojam instruxit 189; — **Oileos** totidem quot ille naves Proteusilaus et Podarceus instruxerunt 216.
- AJAX** Telamonis filius.
- **Telamone satus Salaminus** navem unam plus quam Eumelus ducit 198; — **Telamonius egregia virtute potens** duodecim navibus Trojam petit 205-6; — **Telamonius** Anthemionis filium occupat 363; — Acamantem, Thracum ducem, interficit 538; — **magnus**, in galeam Agamemnonis, dejectis sortibus, procedit 588; — **Telamonius animis armisque furens** Hectorem petit 602; — **ferus** saxum, ab Hectore projectum, clipeo repulit 611; [— **Telamonius** Hectori respondet 623]; — **bellator** quo se cinxerat, balteum Hector accipit 629; — **maximus** Hectorem saxo percutit 780; — **Telamonius** Archilochum percutit 787; — **solus** naves defendit 799; — **Telamonius** vindicat Patrocli corpus 836; — **luctando vincitur** (dum Achilles Patrocli corpus funerat) 1009.
- In Ajacis armis protectus Teucer Trojanos agit 670.
- In Ajacem hastam torquet Antiphon 368; — Ajacem fulgenti ense Hektor munerat 628.
- Telamone creatus** Telamone creatum Hector saxo petit 610; — [videt (de se loquitur) 624].
- ALCATHOUS**, Anchisae gener, occiditur 776.
- ALCINOUS** Alcinoos sati Chromius et Ennomus 246.

- ALEXANDER cf. Paris.
- AMARYNCIDES cf. Diorea.
- AMPHIMACHUS princeps Carum, insignis cum ceteris Trojanorum sociis 244.
- AMPHIMACHUS princeps Epeorum. — **ferox**, **Elide natus** 212.
- Amphimachum **atrocem** obtruncat Hector 774-5.
- AMPHIUS Trojanorum socius 240.
- ANCHISES cf. Alcathous.
- ANDRAEMO Andraemonenatus Thoas 202; — **magno** natus Thoas 583.
- ANDROMACHE **fidissima conjunx Hectoris**, ejusdem colloquium petit 564-5; — Hectore interfecto, vestes suas scindit 1018; — laniato Hectoris corpore provolat gemitque 1058.
- ANTENOR Antenore creti Archilochus Acamasque 237; — natum (Coonem) persequitur vulneratque Agamemno 752.
- ANTENORIDES cf. Archilochus.
- ANTHEMIO Anthemione satum (Simoisium) Ajax Telamonius interficit 363.
- ANTILOCHUS Antilochi ense interficitur Thalysiades (Echepolus) 360; — armis concidit Mydon 520.
- Nestorides** Patrocli corpus in castra refert 840.
- ANTIPHUS Maeonum ductor. — Trojanus fert auxilium 244.
- ANTIPHUS Priami filius. — in Ajacem hastam torquet 366.
- Antiphon Agamemno vulnerat 748.
- ANTIPHUS [Thessalicus] Thessali filius. — cum Phidippo triginta ducit naves 193.
- APOLLO sit auctor poetae nostro 165; — **Trojanus** Aeneam servat 472; — **Grais inimicus** saxum levat quo Hectorem Ajax percussit 614; — **Trojanus** Patroclum, sub imagine Achillis pugnantis, denudat 830; — **Phrygiae gentis tutor**, simul cum Venere, Xanthi fluctus in Graecos attollit 911.
- Delphicus** Delphice (de filia rapta Chryses queritur) 32.
- Fatidicus** Fatidici aures vocibus compellat Chryses 31.
- Phoebus** Phoebæ (Noster, peracto cursu, deum precatur) 1070.
- Phoebi infesti placemus numina (Calchas loquitur) 55; — placantur numina, Chryseide patri reddita 68.
- Proles Jovis et Latonae**, 10.
- ARCESILAUS **atrox** ad Trojam venit 168.
- ARCHILOCHUS **Antenore cretus** cum ceteris Trojanorum ducibus 237.
- Archilochum **Antenoriden** occidit Ajax Telamonius 787.
- ARCTUS 866.
- ARGIVUS Argivæque tela (*nominat.*) 1050.
- ARGOLICUS Argolici ducis 115 (cf. Agamemno).
- Argolicas classes 736-7.
- Argolicis gentibus 80 (cf. Grai.)
- ASCALAPHUS **potens** Ialmenusque, uterque **acer**, triginta naves agunt 187.
- Ascalaphum Deiphobus interficit 778.
- ASCANIUS Hippotionis filius. — **ingens**, socius Trojanorum 247-8.
- ASIUS Hyrtæi filius. — cum ceteris Trojanorum sociis 240; — Idomenei dextra cadit 774.
- ASTYANAX Astyanactæ **parvum** tenet Andromache 565-6; — tenens Andromache 1059.
- ASTYNOUS Astynomum Diomedes occidit 443.
- ATHENAEUS cf. Menestheus.
- ATRIDES cf. Agamemno et Menelaus.
- AUGUSTUM genus 901.
- AULIS in Aulide (serpens visus est) 147.
- AURORA stellas fugat 635.
- AUSTER ab Austro Arctus distat 866.

B

- BACCHUS Bacchi liquor 633.
- BOEOTUS Boeotum (cf. Promachus) 788; — Boeoti (Prothoenor et Clo-nius) 169.

BRISEIS etiamsi intacta reddatur, Achillem non movet 693.
Briseide Agamemno Achillem privat 72.

C

CALCHAS deorum numina consulit 52; — annum dixerat quo Troja caderet 152.

Thestorides Thestoriden edere causas pestis Achilles hortatur 52; — dietis amaris Agamemno compellat 59.

CALLIOPE *vocativ.* (precatur Noster) 1064.

CALYDONIUS cf. Diomedes.

CHROMIUS dux Mysorum.

Vir florens aetate inter Trojanorum socios 246-7.

CHROMIUS Priami filius.

Chromium Diomedes caedit 447.

CHRYSEIS Chryseidis ardor Agamemnoni non excidit 70.

Chryseida patri reddendam esse Myrmidones censent 23; — castam reddamus patri (Calchas loquitur) 56; — intactam Agamemno patri reddit 64.

CHRYSES filiam raptam deflet 13.

Chrysen castris excedere jubet Agamemno 24.

CLONIUS **Boeotus** cum Prothoenore Trojam petit 168-9.

CLOTHO (in clipeo Achillis) 891.

COROEBUS **clara satus tellure** 250.

CRETAEUS uterque (Idomeneus et Meriones) 208.

CRETHON Crethona occidit Aeneas 517.

GYGNEIS cf. Helena.

CYTHEREA cf. Venus.

CYTHEREIUS cf. Aeneas.

D

DANAI *nomen populi* cf. Graei.

DANAUS *adjective*, Danaei salutis 57.

DARDANIDAE cf. Trojani.

DARDANIDES cf. Hector.

DARDANIUS cf. Aeneas, Paris.

Dardanii campi manant sanguine 384.

DARDANUS Dardana pubes cf. Trojani.

Dardanaregna viristi (Priamus Achilli) 1040.

DARES Daretis filios in adverso agmine conspicit Diomedes 403-4.

DEIPHOBUS cum ceteris Trojanorum principibus 235; — Ascalaphum caedit 778.

Deiphobi formam assumit Minerva 949.

DELPHICUS Delphice cf. Apollo.

DEMOCOON Democoonta Agamemno petit 373.

DIOMEDES Diomedis socius, Ulixes 707.

Cum Diomede Glaucus pugnaturus 554.

Aetolius heros Glaucum adloquitur 556; — egreditur castris cum Ulix 698.

Calydonius heros medios in hostes ruit 399; — cum Aenea pignat 454.

Calydonius juvenis iraardescit 441.

Tydidis fortis in armis 184-5; — Danaos cedentes videt 390; — Phegea interficit 408; — **magnus**, qua Aeneam vulneret, non videt 458-9; — pignat 530; — princeps armis emicat ardentibus 665; — < magnanimus > cunctos curru superat 1008-9.

Tydidae saevi arma fortia non sustinet Idaeus 416; — dextra prostratus Pandarus 449.

Tyriden quaerit Pandarus 437.

Ocnides Veneris manum vulnerat 466.

DIORES cum ceteris Graecorum principibus 213.

Amarynceides Amarynceiden occidit Pirus 377.

DIS per Ditis opaci fluctus (Dolon supplex loquitur) 723.

DIVA scilicet Musae 4.

DOLON Diomedet et Ulixi per noctem occurrit 704.

Tros Eumediades eodem cursu praecedat 710.

DORICUS Doriens ensis 324.

Dorica castra 662.

DORIS Dorida fluctus amantem 874.

Doride nata cf. Thetis.

DULICHIVS cf. Meges.

E

ECHEMON Echemonia Diomedes caedit 447.

ELEPHENOR Euboeae < longis > finibus ortus 200.

ELIS Elide nati Amphimachus et Thalius 212.

ENNOMUS vir florens aetate inter Trojanorum socios 246-7.

EPEVS caestibus cunctos superat 1011.

EPISTROPHUS Halizonum dux.

— *ingens*, dux magnanimus 242.

EPISTROPHUS Iphiti filius.

— *ingens*, gloria Myrmidonum, saevi robur belli 179-80.

EUBOEA Euboeae 200, cf. Elephenor.

EUBAEMO Eubaemone 190, cf. Eurypylus.

EUMEDIADES cf. Dolon.

EUMELVS viribus acer navem minus unam quam Telamonius ducit 196-7.

EUPHEMUS ferox 243.

EURUS Rhesi equos non praecederet 734.

EURYALUS, Mecistei filius, dux sub Diomede 484.

EURYPYLUS vastis horridus armis, Hypsenora occidit 433-4; — *claris speculosus in armis*, procedit cum aliis 582-3.

Eurypyli femur Paris vulnerat 757.

Eubaemone natus quadraginta naves instruxit 190.

G

GLAUCUS Lyciorum dux.

— *magnae virtutis in armis*, inter auxilia Trojanorum 239; — cum Diomede pugnaturus 533.

GORGYTHION Gorgythiona ferum Teucer interfecit 672.

GRAECIA bellatrix regem sibi Agamemnonem delegerat 172; — Hectorem solum pertimebat 983.

GRAI Grajorum terga premens Simoisius 362; — agmina Aeneas premit 484; — acies deficiunt 493; — duces Hector provocat 578.

Grajum vulgus ruit undique 46; — agmina, Paride vulnerato, genuerunt 305; — agmina Hector vertit 487; — dux Agamemnon 581; — clades, Jove expendente, praeponderat 658; — sex corpora in Hectoris rogam imponuntur 1048.

Grais miseris funera iniecit Achilles ira 2; — placet Hectoris sententia 277; — inimicus Apollo 614.

Grajos, aggere inclusos, obsidunt Trojani 682; — Hector undique agit 753; — Trojani sternunt 763.

Graja gens Grajae gentis fortissime Achilles 1028.

Achaica turba fugit 790.

Achivi nominativ. turbantur 661. [*vocativ. vulgo* : Nestor loquitur 451.]

Achivum vires accendit Agamemnonis virtus 506; — Phrygumque casus Juppiter expendit 657.

Achivis [vires redduntur 69]; — virtus crescit 387; — invictis ut reddatur Helena Hector suadet 638.

Achivos dilectos (Juno irata Jovem inensat dietis) 101.

Argolicae gentes gentibus Argolicis Achillis amor famam turpem liquisset 80.

Danai laetantur 508; — incumbunt 542; — rogos strunt 616; — confugiunt 679; — pugnant de muris 766; — hastas cuspidis jaciunt 802; — funera sua macerant 838; — exclamant, hasta Achillis ab Hectore vitata, 960; — exsultant, Hectore interfecto, 978; — laetantur 1002.

Danaorum corpora morbo implicuit Apollo 42.

Danaum castra Chryses petit 19; — proceres in coetum Achilles convocat 50; — classes, Chryseide patri reddita, Ulixes repetit 67; —

rex (Agamemno) 124; — armis victricibus Troja caderet 153; — murus, Achilles 491; — dolos vicisset Troja, ni fata fuissent 251; — populus 268; — catervae cadunt 357; — agmina cecidit 389; — rex (Agamemno) 496; — Troumque discedunt catervae 631; — proceres 686; — preces reicit Achilles 691; — jussu Diomedes cum Ulixē egreditur castris 698; — vires 705; — duces 743; — rex (Agamemno) 747; — metus Hector 794; — proceres 1025.

Danaï vires Neptunus ministrat 772. Danaos Apollo luctibus infestat 43; — Hector invadit 492 et 659; qui — modo turbabant, Trojani nunc fugiunt 808; in — Xanthi fluctus Venus Apolloque attollunt 912; ad — numina sua transfert Minerva 950; ad — Hectoris corpus Achilles defert 1001.

Pro Danaï deos pugnare Hector sentit 544.

Pelasgi *nominativ.* in castra fugiunt 758; — turbati fugiunt omnes 769; < *vocativ.* — remanete 151 >.

Pelagum regi Apollo infestus 10.

Pelagis legati referunt, Achilles responsa 694.

Pelagos in Trojam venisse Iris, Jove jubente, Trojanis nuntiat 224; — fortes ira Agamemnonis armat 353.

[**Pelopia** *juventus* cedit 791].

GRAJUS grajæ gentis cf. Grai.

Grajae puppes 220.

GUNEUS Gunei horrida ira duas et viginti naves ducit 206-7.

H

HECTOR *nominativ.* Priamides patris jussu arma capit 226; — Paridem, confusus terrore, adloquitur 256; — Paridis verba refert 277; — fortissimus Graecos sternit caede 486; — Graecos invadit, haud secus ac lupus 491; — patriæ columnen, Mavortius pugnât 529; — Mavortius deos pro Graecis pugnare sentit 543; — maximus principes Graecorum provocat 577; — bello maximus Ajacem adloquitur 620; [— Ajacem adloquitur 626]; — maximus cum sociis funera he-

sterna memorat 636; — turbidus ruit 677; — Priamides iratus acri pugna subit 754-5; — Martius castrorum hostilium portas saxo perfringit 760; — Amphimachum obtruncat 774; — ferox violento saevit pectore 779; — Danaum metus, impiger, advolat Graecosque pellit 794; — Mavortius saevit, Graecorum naves incensurus 797; — fervidus Patroclum, acies sub imagine Achillis turbantem, respicit 815; — fortissimus quantum in bello valeat (de se loquitur) 820; — bello maximus Patroclum falsis in armis deprendit 832; — adest, unus in quo Trojana salus manebat 932; — callidus Achillis hastam vitat 959; — defectus viribus, Achille instante, 967; — infelix, amissis viribus, Achillem orat 979; — miserabilis vitam reddit 996; — rogo componitur 1051.

vocativ. **violente** (Achilles de caede Patrocli) 851.

Hectoris erura ocreae nitentes, quales decet esse, tegunt 232; — conjunx Andromache 565; — superbi aurigam Teucer obtruncat 673-4; — miseros artus ter circa Patrocli tumulum Achilles rapit 1006; — interitu Troja victa 1040. cf. Hectoreus.

Hectora insignem bello Ajax Telamonius petit 603; — amissum dant Trojani 1015.

In uno Hectore causa Trojae ruit 1020. **Dardanides** Patroclum hasta petit 826.

Priameius heros jaculum in Achillem torquet 960.

Priamides [— 601]; — contra Ajacem pugnât 610; — unum Phrygiae decus, iratus pugnât 660-1; — talia dixit (Achilli, moriens) 988. cf. Hector.

Priami filius dux ille ducum (de se, moriens, loquitur) 982-3.

Troius heros Teucerum saxo occubat 674.

HECTOREUS Hectorei sanguinis 905. Hectoreum corpus 1044-5.

HECUBA Hecubam vocari Hector imperat 546.

Hecube supplex ad Minervae templa

531; — **infelix** Hectore mortuo queritur 1017.
HELENA Helenam Paridi Venus deducit 317; — reposcit Menelaus 343.
Helene ut Graecis reddatur, Hector suadet 638.
Cygnis Cygneidos membris Paris incubat 337.
HELENUS inter principes Trojanorum 235.
HERCULES Hercule **magno** Tlepolemus satus 523.
[HESIONA] Hesioneae nomen 626.
Hesione *ablativ.* de matre Telamo creatus 624.]
HESPERUS exoritur 868.
HIPPOLOCHUS Hippolochum ruentem ad bella Agamemno caedit 749-50.
HIPPOTHOUS bonus armis inter Trojanorum socios 244-5.
HODIUS dux magnanimus inter Trojanorum auxilia 242; — **infelix** ab Agamemnone sternitur 427.
HOMERUS Homeri potentis metam cum nostro Calliope tenet 1066.
HYPIRON Hypirona **magnum** invadit Diomedes 443.
HYPSENOR Hypsenora venientem Eurypylos caedit 434.

I

IALMENUS et Ascalaphus, uterque **acer**, triginta naves in Trojam agunt 187.
IDA Idae montibus umbrosis Jupiter consedit 634.
IDAEUS Daretis filius.
 — fratri, quem Diomedes vulneravit, non potest succurrere 421.
 Idaeum cum fratre in agmine conspiciat Diomedes 403.
IDAEUS Trojanorum praeco.
 — Trojanorum mandata Agamemnoni perferit 641.
 Idaeum castris excedere Agamemno jubet 643.
IDOMENEUS Cretaeus cum Merione naves octoginta in Trojam ducit

208; — Phaestum caedit 429; — **ferus**, Hectore Graecorum principes provocante, procedit 580.
 Idomenei dextra Asius cadit 774.
Ductor Rhythiens magnanimus Alcathoum occidit 777.
IGNIPOTENS cf. Vulcanus.
ILIACUS Iliaco pulvere cum Paridis crines Menelaus foedaret, Helena timebat 323.
 Iliacos campos petere instructo milite 128; — *id.* 160.
 Iliacas acies 635.
ILIADES ad templum Minervae subeunt 549.
 — matres stant circum Hectoris corpus 1052.
ILION cf. Troja.
IMBRASIDES cf. Pirous.
IPHIDAMAS Iphidamanta Agamemno occidit 750.
IRIS Irin ad Priamum mittit Jupiter 223.
ITHACUS cf. Ulixes.

J

JOVIS *nominativ.* cf. Juppiter.
JUNO offensa 98; — eum Minerva vires Achilli praebet 894; — **longe provida** Achillem, contra Xanthi fluctus pugnantes, tuetur 920.
JUPPITER.
 Juppiter Thetidi respondet 93; — tantummodo adsit (Menelaus loquitur 286.
 Jovis *nominativ.* superos convocat in coetum 651.
 Jovis *genitiv.* magni proles (Apollo) 10; — proles (Sarpedon) 248 et 520.
Genitor concilium dimittit 107.
Pater *nominativ.* omnipotens Somnum vocat 113; — **Saturnius** Irim ad Priamum mittit 223.
vocativ. **optime** (Hector precatur) 572.
Regnator Olympi omnipotens concilium habet 345.
Tonans Tonantis mandata accipe (Somnus Agamemnonem adloquitur) 124.
 Tonantem verbis incusat Juno irata 104.

L

- LACHESIS (in clipeo Achillis) 891.
 LAERTIUS cf. Ulixes.
 LATIUS Latii in arvis 900.
 LATONA Latonae et Jovis proles 10.
 LEITUS acer bello, inter Graecorum duces 167.
 LEONTEUS et Polypoetes naves in Trojano ducunt quadraginta 182.
 LEUCUS ictus hasta quam in Ajacem Antiphus torquebat 369.
 LIBYCUS ut Libyens leo (Agamemno) 300.
 LOCRI Locrum fortissimus Ajax 189.
 LUCIFER 868.
 LYCAON cf. Pandarus.

M

- MACHAON inter Graecorum duces 218.
 MAEONIDES cf. Phaestus.
 MAGNES cf. Prothous.
 MARS duro milite gaudet 264; — aureus in clipeo Achillis stabat 889.
 Marti infesto cedunt Graeci 495.
 Martem tumidum inerescere Diomedes videt 390; — pupugit Diomedes 560.
 Marte invito te perimet haec dextra (Patroclum, Achillis armis indutum, Hector adloq.) 822.
 MAVORS sonat undique 358; — belipotens pignat eum Pallade 532; — licet te protegat, morieris (Patroclum Hector adloq.) 821.
 MARTIUS cf. Hector.
 MAVORS cf. Mars.
 MAVORTIUS cf. Hector.
 MEGES Dulichius inter Graecorum duces 201; — Pedaeum caedit 433.
 MENELAUS fulgens in armis contra Paridem consilii 283; — galeam Paridis abstrahit, in eundem ardens recurrit 312; — in toto agmine Paridem quaerit 339; — Adrastum capit 539.
 Menelae, Pandarus te petit 347.
 Menelai ardor sexaginta navibus Trojam petit 174; — armis concidit Pylaemenes 519; — duos ignes praeda quae mulecat 639.
 Menelaum armatum cernit Paris 254.
 Atrides impiger cum Paride in armis concurrat 268; — hastam Paridis devitat 290; — memor raptae conjugis instat 301; — violentus (Helenam Paridem ad loq.) 322; — non mesuperavit (Helenam Paris ad loq.) 332; — gemebundus, quoniam Pandari tela foedatus est, pugna excidit 349.
 Atridae saevo Idaeus militatur 640.
 Cum Atrida saevo quis tibi suavit contendere? (Paridi Helenam ad loq.) 327.
 MENESTHEUS clara de gente, Atheneus, naves quinquaginta ducit 210-1.
 MERIONES et Idomeneus, uterque Cretaeus, naves octoginta ducunt 208; — Phereclum caedit 432; — notus paterna gente in pugnam procedit cum aliis 580-1; — arcu vincit omnes in ludis funebribus 1043.
 MESTHLES inter Trojanorum auxilia 244.
 MINERVA Minervae ad templum supplex Ilecuba venit 551.
 Pallas *nominativ.* casta Achillem manu tenet ne in Agamemnonem gladio ille tendat 78; — bellica Diomedi in proelio adest 394; [— Tritonia ante oculos Hectoris subito videtur 936;] — ad Graecos numina sua transfert 950.
vocativ. inclita ades poeta, cur superacto, deam precatur 1069.
 Palladis castae ira Paridem superavit 333; ad inuptae — templum Trojanarum mulieres subeunt 548.
 Cum Pallade casta Mars pugnat 532; eum casta — Juno vires Achilli praebet 894.
 Tritonia Deiphobi vultu et armis indutis Hectorem decipit 947. Cf. Pallas.
 sancta virago Martem vulnerat 533.
 Virgo armigera Virginis armigeriae monita et numen 400; numen 545.
 MUSAE *vocativ.* 461.

MYCENAEUS Mycenaeis moenibus
Agamemnon ortus 171.

MYDON Antilochi armis concidit 520.

MYRMIDONES Chrysaë fletibus vin-
cuntur liliamque reddi censent 23.

Myrmidonum castra Thetis petit 84;
— gloria Epistrophus 180.

N

NASTES insignis, inter Trojanorum
socios 241.

NEPTUNIUS Neptunia Troja 250.

NEPTUNUS Graecis animum et vires
ministrat 172.

NEREIDES Nereidas in clipeo Achil-
lis Vulcanius fecerat 873 [et 863 *bis*].

NEREIUS Cf. Achilles.

NEREUS [Nerea in clipeo Achillis Vul-
canius fecerat 864]; — in eodem,
magnum 871.

NESTOR fidus sollerti pectore, con-
silioque potens navee cum filiis in
Trojam ducit nonaginta 176-7.

Nestoris prudentia aevo sollerti tur-
bam sedat 144; — aetas laudatur
154; — aetas Diomedem et Ulixem,
qui, Dolone trucidato, repetunt cas-
tra, excipit 737.

NESTORIDES Cf. Antilochus.

NIREUS cum tribus navibus Trojam
petit 193.

O

OCEANUS Oceanum senem fecerat
Vulcanius in Achillis clipeo 872;
[— 864].

OENIDES Cf. Diomedes.

OILEUS Cf. Ajax, Oilei f.

OLYMPUS Olympi regnator (Juppiter)
343.

Olympo emenso decedit sol 108; [—
107].

ORSILOCHUS Orsilochum Aeneas
caedit 318.

P

PAEONIUS Paeoniis herbis Podali-
rius Menelaum curat 331.

PALLAS Cf. Minerva.

PANDARUS Lycaonis proles generosa
inter Trojanorum auxilia 238-9; —
arcu turbat foedera 346; — in agmine
volitat 436.

Pandare, occidis Diomedis manum 449.

PAPHLAGONES Paphlagonum dux
Cf. Pylaemen.

PARIS *nominativ.* belli causa, patriae
funesta ruina, arma, cum ceteris
Trojanorum ducebus, capit 234; —
Trojae exitium funestaque flamma,
armatum Menelaum cernit 253; —
una cum Hectore acies petit 376; —
hostiles turmas prosternit 756.

vocativ. « mea flamma » (Helena
adloc. 320).

Paridi ultimus dies foret, ni Venus
cum texisset 311; — Dardanio Ve-
nus Helenam deducit 318.

Alexander pulcher, clipeo et hasta
insignis contra Menelaum procedit
282; — tristis Helenae respondet
332.

Alexandrum Menelaus quaerit 340.

Dardanius juvenis Dardanium ju-
venis Menelaus premit ense 302.

Dardanio Cf. Paridi.

Phrygius in Phrygii cladem Mene-
laus hastam torquet 315.

Praedo Phrygius praedonis Phry-
gii corpus, ni ferrea lorica texisset,
Menelai vulnerasset telum 292.

Priameius heros pauca Hectori res-
pondet 271.

(Adde huc quod Paridem Hector ita
praedicat: « Dedecus... Aeternum
patriae generisque infamia nostri »
237-8).

PATROCLUS Achillis armis munitus
806; — hastam Hectoris decipit 827.

Patrocli manes 994.

PEDAUEUS Pedaeum Meges occidit
433.

PELASGI Cf. Grai.

PELEUS pro Priamo Achillem moveat
(Hector, moriens, adloc.) 986.

PELIDES Cf. Achilles.

PELOPEIUS Cf. Agamemno.

[PELOPEAN] Cf. Grai.

PENELEUS cum ceteris Graecorum ducibus Trojam petit 167.
 Penelei **atrocis** dextra Acamantem Antenor's filium sternit 789.
 PERGAMA cf. Troja.
 PHAESTUS Phaestum **Maeoniden** Idomeneus ferit 430.
 PHEGEUS haslam in Diomedem emittit 405.
 Phegeavidet in agmine Diomedes 405.
 PHERECL'US Phereclam Meriones occidit 432.
 PHIDIPPUS et Antiphus, Thessalici juvenes, naves in Trojam ducunt triginta 193.
 PHOEBEUS Phoebeia templa 27.
 PHOEBUS cf. Apollo.
 PHORC'US inter Trojanorum principes 247.
 PHRYGES cf. Trojani.
 PHRYGIA Phrygiae unum decus (Hector) 661.
 PHRYGIUS Phrygii 315, Phrygii praedonis 292, cf. Paris; Phrygiae gentis cf. Trojani.
 PIERIDES Pieridum cohors 1067.
 PIROUS < ense et virtute potens > inter auxilia Trojanorum 245; — **Imbrasides** Diorem, Amaryncei filium, occidit 378.
 PISANDER Pisandrum Agamemno caedit 749.
 PODALIRIUS inter Graecorum duces 218; — Menelaum, a Pandaro vulneratum curat 351.
 PODARCES fortis inter Graecorum duces 215.
 POEAS Poeantesatus (Philoctetes) 217.
 POLITES Priami filius.
 fortis inter Trojanorum principes 235.
 POLYDAMAS Prothoenora occidit 786.
 POLYIDOS Eurydamantis filius.
 Polyidon Diomedes interficit 445.
 POLYPOETES et Leonteus in Trojam viginti naves instruxerunt 182; — omnes vincit disco in ludis funebribus 1012.
 POLYXENUS clara virtute inter Graecorum duces 213.

PRIAMEIA cf. Trojani.
 PRIAMEIUS cf. Hector, Paris.
 PRIAMIDES cf. Hector.
 PRIAMUS accitit ad foedera cum Graecis jungenda 278; — redit in castra, postquam Hectoris corpus Achilles reddidit, 1016.
 Priami consilium expeditum (loquitur Dolo) 726; — filius, 982, 983, cf. Hector.
 Ad Priamum Juppiter Irin mittit 223; Priamum vicisti (de se cum Achille loq.) 1041.
 Pro Priamo Pelens Achillem moveat (Hector loq.) 987; vide etiam *defessa senectus Afflicti miseranda patris* (Hectore amisso) 1020-1.
 PROMACHUS Promachum **Boeotum** vulnerat Acamas, Antenor's filius 788.
 PROTESILAUS in Trojam naves agit quadraginta 215.
 PROTEUS Protea non eundem semper (fecerat Vulcanius in clipeo Achillis) 872.
 PROTHOENOR **Boeotus** inter duces Graecorum 168-9.
 Prothoenora occidit Polydamas 786.
 PROTHOUS **Magnes Tenthredone** natus inter Graecorum duces 199.
 PYLAEMEN < Pylaemenis animi 245 bis >.
Paphlagonum ductor a Menelao occiditur 519.
 PYLAEUS inter Trojanorum principes 240.
 PYRAECHIMES clarus aetate inter Trojanorum socios 213.
 PYRRHIUS pro Hectore Achillem moveat 987.

R

RHESUS Rhesi tentoria occupant ipsumque trucidant Ulixes et Diomedes 729.
 RHODIUS cf. Tlepolemus.
 RHYTHIEUS cf. Idomeneus.

S

SALAMINIUS cf. Ajax Telam. f.
 SARPEDON Jovis proles inclita, inter Trojanorum socios 218-9; — Jovis

proles **inclita** pugnat 520-1; — **sau-
cens** egreditur certamine 527.
Sarpedona Patroclus occidit 811.
SATURNUS cf. Jupiter.
SCHEDIUS *virtute potens, saevirobur
belli*, inter Graecorum duces 179.
STHENELUS inter Graecorum duces
181.
STROPHIUS e Strophio genitum (sili-
cet Scamandrium) Idomeneus cae-
dit 131.
STYGIUS ad Stygias undas 131.
SUME ab Sume 195.

T

TARTARA ad Tartara Echemona Dio-
medes mittit 448.
TELAMO Telamone cf. Ajax Telam.
filius.
TELAMONIUS cf. ibid.
TENTHREDO Tenthredone cf. Pro-
thous
TEUCER stans sub Ajacis scuto Tro-
janos agit 670-1.
TEUCRI *nomen populi* cf. Trojani.
THALPIUS **Elide natus** inter Graeco-
rum duces 212.
THALYSIADES (Echepolus) ab Anti-
locho occiditur 360-1.
THERSITES, **quo non deformior alter
linguae protervior**, negat bella
ultra gerenda esse 136-7.
THESSALICUS Thessalici (*nom. plur.*)
cf. Antiphus, Phidippus.
THESTORIDES cf. Calchas.
THETIDEUS cf. Achilles.
THETIS Achilles audit preces 83.
 Thetidi Vulcanus arma donat 860.
 Thetin fortia arma Achilles rogat 835.
Doride nata tantum valet (Juno
Jovem adloq.) 99.
 Adde huc quod verbis « **magni diva
maris** » Jupiter, Thetidem adlo-
quens, nititur 94.
THOAS, animis et armis insignis, de
gente **Aetola Andraemone natus**
inter Graecorum duces 201-2; —
magno Andraemone natus cum aliis
Graecorum ducibus procedit 383.
Thoantis dextra Piroum librata hasta
petit 380.
THOON Phaenopis filius.
Thoone **vastum** Diomedes occidit
446.
THRAX *adjective*. Thracas equos 734.
TITAN cum undis se emergerit 126;
— radiis nitidum caput undis
extulit 138; — cum, fessus, igni-
feros currus in undas coeperat
immergere 616-7; — ut radiis niti-
dum orbem patefecerat 650.
 Titana cum dies extulerit 118.
TLEPOLEMUS Rhodius naves in Tro-
jam ducit novem 196; — **satus
magno Hercule**, a Sarpedone occi-
ditur 523.
TONANS cf. Jupiter.
TRITONES Tritones **feros** fecerat Vul-
canus in clipeo 874.
TRITONIA cf. Minerva.
TROES cf. Trojani.
TROICUS Troica dextera (Hectoris
manus) 819; ad Troica castra 644-5.
TROIUS cf. Hector; Troia pubes cf.
Trojani.
TROJA **Neptunia** his ducibus (quos
noster jam enumeravit) se defendit
250; — **maxima** currum Achillis
Doloni promiserat 719; — quid pa-
raret 727; — Hectore amisso,
planctu sonat 1016.
 Trojae exitium (Paris) 253; flammam
— suasque gremio Helena accipit
(scilicet Paridem) 338.
 Trojam nemo venerat deformior quam
Thersites 137; — Latiis in arvis
reparatam 900.
Trojan dies quo caderet 153; — flamma
qua Hectoris corpus, ardebat 1056.
Pergama ad — quot Graecorum dux
quisque naves egit 164.
TROJANI Trojanis crescit virtus 387.
Trojana juvenus cedit 542; —
Graecos urguet 770.
Trojana manus concurrit 782.
Dardana pubes ad Xanthum con-
fugit 903; — te solum tremit (Achil-
lem Priamus adloq.) 1029-30.
Dardanidae Dardanidum duces 743.

Phryges fugiant 401; — acrius instant 493; — in coelum veniunt 636; — Graecos, aggere inclusos, obsidunt 682; — castrorum hostilium aditus irrumpunt 762; — taedas ardentes jactant 803; — amissum flent Hectorem 1013.

Phrygum populus 268; — spes una Hector 486; — turmas proturbat Agamemno 305; — fata dura Graecorumque casus Juppiter expendit 657; — omnis causa in uno Hectore ruit 1020.

Phrygas pulsos Agamemno ore increpat 312; — Teucer, stans sub Ajacis scuto, agit 670.

Phrygia gens Phrygiae gentis totam rem expedit (loq. Dolo) 726-7; — tutor Apollo 911.

Phrygiae catervae Phrygias catervas Achilles ingenti caede agit 923.

Priameia pubes cadit 789; — laetitia exultat 837.

Teneri fundantur 508.

In Teneros Agamemno furit 424; Teneros cuspidi Achilles agit 903.

Troes incumbunt, Graeci fugiunt 758; — aeta testudine subeunt 767; — acrius assurgunt 790; — dubitant formidine 928; — funera sua maerent 978; — vulnera sua plangunt 1002.

Troum vires velis renovare in proelia (Jovem Juno adloq.) 402; — ab agmine Paris procedit 281; — in agmine Paridem Menelaus quaerit 339; — catervae cadunt 337; — corpora Diomedem sternentem Pandarus videt 438; — terror Achilles 585; — Danaumque catervae discedunt 631; — mandata Idaeus Agamemnoni perfert 641; — fiducia quae sit 701; — agmina gemuerunt 963.

Troas terret Patroclus, Achillis armis munitus, 807.

Troia pubes Dolonem, ut Graecorum vires ille perspiceret, miserat 704.

TROJANUS cf. Trojani, Apollo: salus Trojana 931; ad Trojana litora 220.

TROS cf. Dolon.

TYDEIUS (Diomedis) ensis 453.

TYDIDES cf. Diomedes.

U

ULIXES cunctis notus Chryseida ad patriam revehit 65; — **consiliis illustris** Thersitem sceptrum percussit 139; — **fraudis commentor** Trojanos septem juvenes occidit 527; — **fraudis commentor**, Hectore duces Graecorum provocante armis, cum aliis procedit 579; — Dolonem adspicit 707.

Ulixem socium sibi delegit Diomedes 699.

Itachus Ithaci sollertia naves duodecim in Trojam ducit 204.

Laertius Ajacem luctando in ludis funebribus vincit 1010.

V

VENUS Paridem Menelao eripit 315; — Aeneam Diomed 464; — et Apollo Xanthi fluctus in Graecos attollunt 911.

Veneris proles Aeneas 236 et 483; — dextram Diomedes vulnerat 559; — manum idem violavit 584.

In Venerem armis Diomedes irrumpit 467.

Cytherea Paridem, cum Menelao pugnantiem, tegit caligine 309; — aderit meo labori (Paris loq.) 335; — ictu Diomedis hasta, petit caelum 470.

VULCANIUS Vulcania arma 835, 961.

VULCANES Vulcani auxilium Thetis orat 856.

Ignipotens in clipeo mundum ceciderat 862.

Ignipotente interposito, Junonis et Jovis certamen residit 106.

Mulciber Aetnaeos ignes excitat 858.

X

XANTHUS Phaenopis filius.

Xanthum **notum bello** Diomedes intericit 446.

XANTHUS fluvius.

Xanthi fluctu Hectorem vulneratum Trojani lavant 783; ad — fluctus fugiunt Trojani 906; — fluctus in Graecos Apollo et Venus attollunt 912.

SUMMA

—

DE ITALICI ILIADE LATINA

PROOEMIUM.....	I
----------------	---

PARS PRIMA

CAPUT I. — QUO NOMINE NOSTER FUERIT.....	V
CAPUT II. — QUO TEMPORE EPITOMAM SCRIPSERIT.....	VII
CAPUT III. — NUM SILIUS ITALICUS?.....	XV

PARS II

CAPUT I. — DE ILLIS QUI APUD ROMANOS USQUE AD NOSTRUM HOMERI CARMINA LATINE REDDIDERUNT.....	XIX
CAPUT II. — QUA RATIONE, QUO INGENIO, QUO CONSIGLIO SCRIPTA SIT ILIAS LATINA.....	XXX

PARS III

CAPUT I. — DE LIBRIS MANU SCRIPTIS ET IMPRESSIS.....	XLI
CAPUT II. — DE PINDARO FALSO NOMINE.....	XLVIII

SUMMA

ITALICI ILIAS LATINA

LIBER PRIMUS.	3
— II.....	40
— III.....	20
— IV.....	26
— V.....	30
— VI.....	40
— VII.....	43
— VIII.....	49
— IX.....	52
— X.....	53
— XI.....	56
— XII.....	58
— XIII.....	59
— XIV.....	60
— XV.....	61
— XVI.....	63
— XVII.....	66
— XVIII.....	67
— XIX-XX.....	71
— XXI.....	73
— XXII.....	75
— XXIII.....	80
— XXIV.....	82
INDEX NOMINUM ET RERUM	87

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

